Η ΧΙΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1810

115. Η ΧΙΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1810 (1)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ

Φίλε κ. Κ. Κανελλάκη,

Ποθῶν ἵνα καὶ δι' ἔργων δηλώσω τὴν ἣν περὶ σοῦ ἔχω ὑπόληψιν ἀνθ' ὧν ὑπὲρ τῶν γλωσσικῶν καὶ ἱστορικῶν μνημείων τῆς πεφιλημένης πατρίδος ἀπὸ δωδεκαετίας ἤδη εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἔπραξας, πέμπω σοι τὸ ἐμὸν τοῦτο συνονθύλευμα, ἵνα ποιήσῃς οἱανδήποτε αὐτοῦ χρῆσιν θέλεις.

Ἀπὸ καρδίας εὔχομαι τὸ σὸν ἐπίμοχθον, ἀθόρυβον δ' ὅσον καὶ λυσιτελὲς ἔργον νὰ εὕρῃ καὶ ἄλλους μιμητὰς ἐν τοῖς ἡμετέροις. Ἄνευ σοῦ μικρὸν ἔτι καὶ θὰ ἐθρηνοῦμεν τὴν ἀνεπανόρθωτον ἀπώλειαν τηλικούτου θησαυροῦ.

Εὐδαιμόνει.

Ἐν Χίῳ, τῇ 1 Μαρτίου 1890.

Ὁ Σὸς
Κ. Α. ΣΓΟΥΡΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ

Τὸ ἀνὰ χεῖρας δημοσίευμα ὀφείλεται εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίου ἱστορίας ζῆλον τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ συμπολίτου, τοῦ σεβαστοῦ φίλου μου Δὸμ Νικολάου Κοκκίνου, παρ' ᾧ φυλάσσεται τὸ πρωτότυπον.

Δὲν δύναμαι μετὰ θετικότητος νὰ εἴπω τίς εἶνε ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου τούτου, ἀλλ' εἰκάζω ὅτι, ἂν μὴ

(1) Τὴν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ μετάφρασιν ἐξεπόνησεν ὁ φιλόπατρις καὶ φιλόμουσος κ. Κ. Α. Σγουρός, ᾧ καὶ ἐκφράζω δημοσίᾳ ἀπείρους τὰς χάριτας διὰ τὴν σπουδαίαν αὐτοῦ συμβολὴν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Χίου.

συνέγραψε, συνετέλεσεν ὅμως ὁπωσδήποτε εἰς τὴν σύνταξιν αὐτοῦ ὁ Χῖος ἱερεὺς Dominico Luigi Santi. Τὸ ὑπ' ὄψει μου χειρόγραφον εἶνε γεγραμμένον ἰταλιστὶ εἰς ὕφος ῥέον καὶ γλαφυρόν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ μέχρι τέλους ἀποπνέει ἐνθουσιασμὸν καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς Χίους.

Ἐπιγράφεται: Breve relazione dell'isola di Scio. 1810, κάτωθι δὲ τούτου ὑπὸ ξένης ἀναμφιβόλως χειρὸς σημειοῦται τὸ ἑξῆς ἰταλιστὶ ἐπίσης: «Ὁ ὑπογεγραμμένος » πέμπει τὸ παρὸν πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον κ. Con. Vi- » dua, παρακαλῶν ἵνα τὸν συγκαταλέγῃ ἐν τοῖς φίλοις » καὶ τῷ πέμψῃ ἀντίτυπον τῶν τύποις ἐκδοθεισῶν περι- » ηγήσεων αὐτοῦ ».

Τίς ὁ πρὸς ὃν στέλλεται ἡ ἔκθεσις;

Οὐδὲ τοῦτο δύναμαι θετικῶς νὰ εἴπω, ἄλλως τε τὸ ὄνομα εἶνε κάκιστα γεγραμμένον καὶ σχεδὸν δυσανάγνωστον, ἐσημείωσα δ' αὐτὸ ἐπὶ τὸ πιθανώτερον. Ἀλλ' ἐπειδὴ μνημονεύεται ἡ τύποις ἔκδοσις περιηγήσεων αὐτοῦ, συμπεραίνω ὅτι δὲν εἶνε Χῖος ἢ Πρόξενος ἐν Χίῳ διαμένων, ἀλλὰ μᾶλλον Πρόξενος ἔν τινι μεγαλοπόλει τῆς Ἀνατολῆς ἤ, ὅπερ ὀρθότερον, περιηγητής.

Αἱ περὶ φόρων, ἐμπορίου, εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, ὑφαντουργίας κλπ. λεπτομέρειαι καθιστῶσι τὸ μικρὸν τοῦτο πόνημα εὐπρόσδεκτον συμβολὴν εἰς τὴν χιακὴν ἱστορίαν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἔχει καὶ ἕτερον πλεονέκτημα, ὅτι ὑπὸ ἀλλοίαν ἢ ὁ Βλαστὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἔποψιν ἐξετάζει τὰς σχέσεις κρατούντων καὶ ὑπηκόων· ἐξ ὅσων δὲ βραχύτατα μέν, ἀλλὰ περιεκτικώτατα γράφει διατρανοῦται ἐπὶ πλέον ἡ τῶν Χίων κατ' οἶκον καὶ δημοσίᾳ οἰκονομία, ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ παντοδαπὴ εὐμάρεια.

Κ. Α. Σ.

Η ΧΙΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1810.

Ἐν ὀλίγοις καὶ διὰ βραχέων ἐπιχειρῶ νὰ σημειώσω ὧδε τὰς ἀκριβεστάτας τῶν εἰδήσεων περὶ τῆς πεφημισμένης νήσου Χίου, ἐλπίζων, ὅτι παρέχω οὕτω τερπνὸν καὶ ἄκοπον ἀνάγνωσμα τῷ πρὸς ὃν ἐπιστέλλεται ὁ καρπὸς οὗτος τῶν ἐμῶν ἐρευνῶν.

Γεωγραφικὴ θέσις.

Ἡ περικαλλὴς αὕτη νῆσος κεῖται ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει εἰς τὸν 38′ Π. καὶ τὸν 45′ Μ. Ἀπὸ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας χωρίζεται διὰ πορθμοῦ 18 μιλίων τὸ εὖρος πρὸς ἄρκτον, 8 δὲ ἢ 9 πρὸς μεσημβρίαν.

Ἐπιφάνεια.

Τὸ ἀπὸ ἄρκτον εἰς μεσημβρίαν μῆκος τῆς Χίου εἶνε 50 μιλίων, ἀλλὰ τὸ πλάτος αὐτῆς δὲν εἶνε εὔκολον νὰ καθορισθῇ, διότι ἡ πολυσχιδὴς αὐτῆς ἀκτὴ ποὺ μὲν εἰσχωρεῖ βαθύτατα εἰς τὴν ξηράν, ποὺ δ' ἐκτείνεται εἰς ἐπιμήκη ἀκρωτήρια. Ὅπωσδήποτε ἐν μὲν τῷ βορείῳ τμήματι τὸ μέγιστον αὐτῆς εὖρος εἶνε ἀπὸ 14 μέχρι 15 μιλίων, ἐν δὲ τῷ νοτίῳ οὐχὶ πλέον τῶν 12.

Φύσις τοῦ ἐδάφους.

Πετρῶδες καὶ ὀρεινὸν εἶνε τὸ πλεῖστον, τὰ δὲ ὄρη γυμνὰ καὶ ἀπεψιλωμένα, μόλις δὲ τὸ ἓν δέκατον τῆς ὅλης νήσου εἶνε πρὸς γεωργίαν ἐπιτήδειον. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἰδίων συστατικῶν καὶ τῆς ἀκαταπονήτου ἐπιμελείας τῶν χίων γεωργῶν ἡ παραγωγὴ αὐτοῦ εἶνε τόσον ἄφθονος, ὥστε ἐπαρκεῖ εἰς τὴν ἐπὶ τρίμηνον κατανάλωσιν τῆς πολυανθρώπου νήσου.

Φυσικὰ δῶρα.

Πάμπολλα φυσικὰ χαρίσματα κοσμοῦσι τὸν θελκτικὸν τοῦτον τόπον καὶ ἀναδεικνύουσιν αὐτὸν τὸν ἀξιολογώτατον τῶν περιοίκων. Εὐκραέστατον εἶνε τὸ κλῖμα, οὔτε δριμὺ οὔτε θερμόν, ἀλλ' εὐαρέστως συγκεκερασμένον καὶ χαρίεν· ζωογόνος ὁ ἀήρ, δι' ὃ καὶ οἱ ἰατροὶ χωρῶν ἀπωτάτων συνιστῶσιν ὡς ἰαματικὴν τὴν ἐν Χίῳ διαμονὴν εἰς τοὺς πάσχοντας, οὓς βλέπει τις συνεχῶς ἐρχομένους ἐνταῦθα. Ἡ πεπτικότης καὶ ἡ ἐλαφρότης τοῦ διαυγοῦς ὕδατος καθιστῶσιν αὐτῷ εὐπρόσδεκτον δῶρον τοῖς ἐν Κ/πόλει προύχουσιν. Εὐανθεῖς παράδεισοι καὶ εὐθαλεῖς λειμῶνες τὸ μὲν ἔαρ καταρωματίζουσι τὴν περίχωρον διὰ τῆς εὐωδίας τῶν ἑσπεριδοειδῶν, τὸν δὲ χειμῶνα πλουτίζουσι τοὺς κατοίκους διὰ τῶν ξηρῶν αὐτῶν προϊόντων. Ἐπὶ τέλους περίφημοι εἶνε οἱ παντοῖοι αὐτῆς καρποί, οἱ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὁρατίου ἐξάκουστοι οἶνοι, τὰ ἔλαια, ἄτινα, ἀνώτερα ὄντα τῶν ἄλλων ἐν τῇ Ἀνατολῇ παραγομένων, οὐδαμῶς ὑπολείπονται τῶν ἀρίστων γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν.

Ἐπίκτητα δῶρα ἐκ τῆς φιλοπονίας τῶν Χίων.

Εἰς τὴν πληθὺν τῶν δώρων, δι' ὧν ἡ φύσις ἐπροίκισε τὴν Χίον, δέον νὰ καταλέξω καὶ τὰ ἐκ τῆς εὐφυίας, δραστηριότητος καὶ φιλεργίας τῶν κατοίκων αὐτῆς προερχόμενα, ἅτινα, εἰ καὶ μὴ προσιδιάζοντα τῷ τόπῳ, ἀλλ' εἶνε ἀχώριστα ἀπὸ τῶν κατοίκων. Πασίγνωστος τυγχάνει τῶν Χίων ὁ μέγας πλοῦτος, δι' ὃν ἡ νῆσος αὐτῶν εἰκότως λογίζεται ἡ ὀλβιωτέρα τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὃν προσπορίζουσιν αὐτοῖς τὰ ἐπιτόπια μεταξουργεῖα καὶ ἡ ἐν τῇ ξένῃ ἐμπορία. Ἀνὰ τὴν ἀλλοδαπὴν διεσκορπισμένοι οἱ Χῖοι συλλέγουσι θησαυροὺς καὶ ἕνα μόνον ἔχουσι στοχασμόν, τὴν εἰς τὴν πεφιλημένην πατρίδα ἐπάνοδον, ἐπανακάμπτοντες δὲ βιοῦσιν ἐν αὐτῇ εὐδαίμονες καὶ ἐν εὐμαρείᾳ ἀπολαύουσι τῶν ἀπὸ τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἀγαθῶν. Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ ἡ παλαίφατος τῶν

Χίων πολιτεία συντελεῖ τὰ μάλιστα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν, καθόσον ἥ τε νῆσος ὡς ἄριστα διοικεῖται καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ἐν αὐτῇ ὅπως οὐδαμοῦ ἄλλοθι τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Ταῦτα πάντα προοδοποιοῦσι καὶ προάγουσι τὸν χιακὸν λαόν, ὄντα ἄλλως καὶ ἄξιον τῆς τοιαύτης ἀγαθῆς τύχης.

Ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι κυρίαρχοι τῆς Χίου.

Ἡ Χίος, ἐκτὸς τῆς ὁμωνύμου πόλεως, ἀριθμεῖ ἑξήκοντα καὶ ὀκτὼ χωρία. Ἡ πόλις, ὡς καὶ σήμερον ἀκόμη καταφαίνεται, εἶναι κτίσμα τῶν Γενουηνσίων, ὧν πολλαὶ οἰκογένειαι διασῴζονται ἔτι. Ἡ νῆσος αὕτη, ἥτις ἀπὸ τεσσάρων ἤδη αἰώνων ὑπέκυψεν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, γνωστότατον τυγχάνει ὅτι ἦτο τὸ πάλαι αὐτόνομος, ὑποταγεῖσα δ' ἔπειτα τοῖς Μακεδόσι, περιῆλθεν ἀπὸ τούτων εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἀνεκήρυξαν αὐτὴν πόλιν ῥωμαϊκὴν διὰ τὴν πρὸς τὴν κοσμοκράτειραν πίστιν. Διαιρεθέντος ὀψιαίτερον τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν, ὑπήχθη εἰς τὸ πρῶτον, οὗ οἱ Αὐτοκράτορες κατὰ τὸ φαινόμενον ἔδωκαν (1), πράγματι ὅμως ἐπώλησαν τὴν Χίον εἴς τινας ἐκ Γενούης εὐγενεῖς. Οὗτοι ὑπὸ τῇ κυριαρχίᾳ τῆς γενουητικῆς δημοκρατίας κατεῖχον τὴν νῆσον μέχρι τοῦ 1566, καθ' ἣν ἐποχήν, βασιλεύοντος τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν, ἐκυρίευσαν αὐτὴν οἱ Τοῦρκοι κυρίως διὰ τὸ ὀχυρὸν τῆς θέσεως. Εἶνε λοιπὸν οἱ εἰρημένοι γενουήνσιοι εὐγενεῖς οἱ κτίτορες τῆς πόλεως Χίου, ἥτις καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερτερεῖ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἀνατολῆς, ὅτι αἱ ἐν αὐτῇ οἰκοδομαὶ καὶ στερεώτεραι καὶ μεγαλοπρεπέστεραι εἶνε. Αἱ οἰκίαι εἶνε ἐκτισμέναι ἐκ λίθου κιτρίνου, ἐρυθροῦ ἢ λευκοῦ εὐκολωτάτου εἰς κατεργασίαν καὶ ἐν τοῖς χιακοῖς λατομείοις λελατομημένου, καὶ ἐξωτερικῶς μὲν εἶναι μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλ' ἐσωτερικῶς ἅπασαι σχεδὸν κάκιστα διῃρημέναι. Μία εὐρεῖα αἴθουσα μόλις καταλείπει

(1) Ἴδε χρυσόβουλλον Ἰω. Παλαιολόγου ἐν τοῖς *Χιακοῖς* τοῦ Βλαστοῦ. Μέρος Β', σελ. 230.

χῶρον εἰς δύο δωμάτια καὶ τὸ μαγειρεῖον. Ὑπάρχουσι καὶ οἰκίαι ἔχουσαι παρὰ τὴν τεραστίαν αἴθουσαν μικρὸν κοιτῶνα, δύο ἀποθήκας περὶ τὸ μέσον τῆς κλίμακος καὶ ἄνωθι τούτων αἴθουσαν εὐρυχωροτάτην ἀπολήγουσαν εἰς πυραμιδοειδῆ ὀροφήν, ἥτις καλεῖται *τραβάκα*. Ἡ πόλις εἶνε παράλιος, καίπερ δ' ἔχουσα ἀνώμαλον τὸ σχῆμα, ὁμοιάζει πρὸς σῶμα ἀνθρώπινον, οὗτινος κεφαλὴ εἶνε τὸ *Παληόκαστρον* (1), κορμὸς ὁ *Ἀπατσιανὸς* καὶ ὁ *Ἐγκρεμός*, κοιλία τὸ *Βουνάκι* καὶ τὸ *Κάστρο*, πόδες δὲ ἡ *Ἀπλωταριὰ* καὶ ὁ *Κάτω Γιαλός*. Τὸ μῆκος τῆς πόλεως ἀπὸ βορρᾶ εἰς νότον 1000 γεωμετρικῶν βημάτων, τὸ δὲ πλάτος ἐξόχως ἀκανόνιστον καὶ μᾶλλον πρὸς τὸ νότιον αὐτοῦ εὐρὺ περὶ τὰ 400 γεωμετρικὰ βήματα, ἡ δ' ὅλη περιφέρεια περὶ τὰ 2500 γ. β.

Πληθυσμὸς τῆς πόλεως.

Φαίνεται λίαν μικρὰ καὶ ὅμως περιλαμβάνει 40000 κατοίκων. Αἱ ὁδοὶ εἶνε στενώταται, αἱ οἰκοδομαὶ συνέχονται πρὸς ἀλλήλας, ὀλίγαι τῶν οἰκιῶν ἔχουσιν αὐλὰς καὶ ὀλιγώτεραι κήπους, ὅθεν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ Χῖοι διὰ τῆς ἐμφύτου αὐτοῖς φειδοῦς ἐχρησιμοποίησαν πάντα χῶρον κενὸν καὶ οὕτω δὲν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκτείνωσι τὰ ἀρχικὰ ὅρια τῆς ἑαυτῶν πόλεως.

(1) Καὶ ἐκ τῆς ὀνομασίας καὶ ἐκ παραδόσεως καὶ ἐκ τῶν γινομένων ἀνασκαφῶν βεβαιοῦται, ὅτι ἡ παλαιοτέρα πόλις ἦτο ἐκεῖ, ὅπου ἔκειτο πρὸ τοῦ 1822 τὸ *Παληόκαστρον*. Ἀλλ' εἶνε περίεργον, ὅτι ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν συνοικιῶν οὐδεμιᾶς μνείας ἀξιοῖ ὁ συγγραφεὺς τὴν *Ἀτσικήν*, συνοικίαν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον. Πολλῶν συζητήσεων αἰτία ἐγένετο ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως ταύτης· τινὲς παρήγαγον αὐτὴν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *ἀτσίκ* = ἀνοικτός (ἀπόκεντρος τουτέστι, κατὰ μεταφορικὴν ἐκδοχήν), ἀλλ' ἡ εὕρεσις ἐπιγραφῆς παλαιοτάτης ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐν λόγῳ συνοικίας ἀπέδειξεν ὅτι *Ἀτσικὴ* εἶνε διαφθορὰ τοῦ *Ἀττική*, ὡς ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς πόλεως. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν δὲ σημειοῦμεν ἐνταῦθα ἀπόσπασμα ταύτης:

. . . . ΚΑΙ Ο ΤΟΠΟΣ Ο ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΣ ΕΝ [ΝΗ]
ΚΟΝΤΑ ΟΡΧΩΝ Ο ΑΓΟΡΑΣΘΕΙΣ ΠΑΡΑ ΠΕΡΙΚΛ[ΕΟΥΣ]
ΕΝ ΩΙ ΠΕΦΥΤΕΥΤΑΙ ΗΑΤΤΙΚΗ

Τὸ φρούριον.

Τὸ φρούριον τῆς Χίου, ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐγειρόμενον, χωρίζει ἀπὸ τῆς πόλεως εὐρὺ τεῖχος, δεσπόζον δὲ τοῦ λιμένος, περιδέεται ἀπὸ ξηρᾶς ὑπὸ βαθείας τάφρου, ἥτις, συγκοινωνοῦσα μετὰ τῆς θαλάσσης, πληροῦται ὑδάτων ἐν ὥρᾳ πολιορκίας καὶ καθιστᾷ ἀσφαλεστέραν τὴν ἄμυναν. Τὰ πυροβολεῖα τοῦ φρουρίου τούτου διατελοῦσιν ἐν κακῇ καταστάσει, αἱ ἐπάλξεις εἶνε ἀνεπαρκεῖς καὶ ἐλαττωματικαί, μόνον δὲ τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν ὀχυρώματα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ἀποτελεσματικῶς. Ἐξ ἄλλου τὰ πολεμεφόδια μεθ' ὅλας τὰς ἐπανειλημμένας τῆς Πύλης διαταγὰς σπανίζουσιν. Δὲν εἶνε λοιπὸν δυσχερὲς νὰ ἐννοήσῃ τις ὅτι τὸ μικρὸν τοῦτο φρούριον οὐδ' ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας θὰ ἐδύνατο νὰ ἀντιστῇ εἰς τὰς προσβολὰς μικροῦ στολίσκου. Τὰ λοιπὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα εἶνε κανονικά, ἀλλὰ πεπαλαιωμένα καὶ ἐξωτερικῶς μὲν πρὸς τὴν ξηρὰν ἔχουσι καλῶς, ἐσωτερικῶς δὲ εἶνε ἐλεεινὰ καὶ πολλαχῶς κατεστραμμένα. Δύο κινηταὶ θύραι, ἡ μὲν πρὸς μεσημβρίαν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς δυσμάς, ἄγουσι διὰ λιθοκτίστων γεφυρῶν εἰς τὴν πόλιν, κλείουσι δ' ἀκριβῶς δύοντος τοῦ ἡλίου. Ἡ περίμετρος τοῦ φρουρίου εἶνε περὶ τὰ 1000 γεωμετρικὰ βήματα. Ἐν αὐτῷ οἰκοῦσι μόλις ὀκτακόσιοι Τοῦρκοι, εἰς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς ἀπαγορεύεται ἡ ἐν αὐτῷ οἴκησις. Ὁ Γενιτσὰρ ἀγᾶς, ὁ Τοπτσήμπασης, ὁ Ντισυτὰρ ἀγᾶς καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς ἔχουσιν ἐν τῷ φρουρίῳ τὴν ἐπίσημον κατοικίαν των, ἀνὰ πᾶσαν δ' ἑσπέραν αἱ κλεῖδες αὐτοῦ φέρονται εἰς τὸν Γενιτσὰρ ἀγᾶν· ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατεύματος κατοικεῖ ἐκτὸς τοῦ φρουρίου ἐν τῇ πόλει, διότι τὸ φρούριον, ὡς ἔχει, περικλείει πλείονα ἐρείπια ἢ οἰκίας κατοικησίμους καὶ ἐντεῦθεν ἀδύνατον εἶνε νὰ περιλάβῃ ἅπαντας. Ἡ νῦν φρουρὰ ἀποτελεῖται ἐξ ἰθαγενῶν· ἐπειδὴ δὲ δὲν στρατολογοῦνται ξένοι, μυρία τεχνάζεται ἵνα ἐπιδίδωται εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰ ἄλλα βιοποριστικὰ ἔργα τῇ ἐπινεύσει

βεβαίως τῶν ἀρχηγῶν καὶ πρὸ πάντων οἱ Γενίτσαροι δύνανται ἀκωλύτως νά μεταβαίνωσιν ἐπ' ἐμπορίᾳ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἰδίᾳ δ'εἰς τὴν ἀντικρὺ ἤπειρον, ὁπόθεν ἀγοράζοντες μεταφέρουσιν εἰς Χίον κτήνη, ὀπώρας καὶ ἄλλα ἐδώδιμα.

Ὁ λιμήν.

Τοῦ κόπου ἀνάξιον εἶνε νὰ φέρῃ τις περὶ τοῦ λιμένος τὸν λόγον. Γέμων ἰλύος δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ οὔτε ἓν μέγα ἐμπορικὸν πλοῖον. Τὴν εἴσοδον αὐτοῦ ἀποτελεῖ στόμιον πέντε βημάτων τὸ εὖρος, ἑκατέρωθεν δ' ἐγείρεται ἀνὰ εἷς πυργίσκος, ὁ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὁποίων φανὸς ἀνάπτεται καθ' ἑκάστην ἑσπέραν χάριν τῶν εἰσπλεόντων νύκτωρ. Ὁ βόρειος πυργίσκος εἶνε καὶ φρούριον, χρησιμεύει δ' εἰς τὴν ὑπεράσπισιν ἢ παρακώλυσιν τοῦ εἰς τὸν λιμένα εἴσπλου. Ἐν χερσὶν εὐρωπαϊκῆς τινος Δυνάμεως ὁ λιμὴν τῆς Χίου θ' ἀπέβαινεν ἰσχυρὸς καὶ ἱκανὸς νὰ περιλάβῃ πολλὰ πλοῖα, καὶ πολεμικὰ ἀκόμη.

Πληθυσμὸς τῆς νήσου.

Κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῶν εἰδημονεστέρων, οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀνέρχονται εἰς 40000 ψυχῶν, ἐξ ὧν 3000 Τοῦρκοι, 1500 περίπου Λατῖνοι, 100 Ἑβραῖοι καὶ περὶ τοὺς 33000 Ἕλληνες. Οἱ δὲ κάτοικοι τῶν χωρίων, ἅπαντες ὄντες Ἕλληνες, ὑπολογίζονται εἰς 100000· ὥστε ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς τῆς Χίου εἶνε περίπου 140000 κάτοικοι.

Ὑφαντουργία.

Εἰς τὴν βιομηχανίαν ταύτην ἐπιδίδονται μόνοι οἱ Χριστιανοί. Ἐπειδὴ δὲ ἀδηφαγία τῶν Τούρκων δὲν ἐξηγέρθη ὡς πρὸς τοῦτο, ἡ ὑφαντουργία εἶνε πηγὴ πλούτου δι' ἅπαντας τοὺς Χίους πάσης τάξεως, φύλου καὶ ἡλικίας. Πρότερον ἡ χιακὴ ὑφαντουργία ἤνθει, σήμερον ὅμως παρήκμασε δυστυχῶς οὐχὶ τόσον διὰ τὴν

ἀσθένειαν τῶν μεταξοσκωλήκων ἢ διὰ τὴν πανώλη τοῦ 1778, ἀφαρπάσασαν πλείστους ὅσους ἐργάτας, ἀλλὰ διὰ τὴν παραποίησιν τῶν ὑφασμάτων. Ἄλλοτε ὑφίσταντο ἐν Χίῳ χίλιαι περίπου κερκίδες (τελλάροι) πρὸς κατεργασίαν τῆς μετάξης, ἀλλὰ σήμερον μόλις ὑφίσταται τὸ $^1/_4$ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου. Καὶ ἐν τούτοις ἐκπληκτικὸς εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἀπησχολημένων. Παρεκτὸς τῶν χρημάτων, ἅτινα οἱ χῖοι χωρικοὶ εἰσπράττουσιν ἀπὸ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἐκ τῆς πωλήσεως τῆς μετάξης, οὐκ ὀλίγα ποσὰ κυκλοφοροῦσι καὶ ἐν αὐτοῖς τούτοις τοῖς χωρίοις, ἔνθα ἐκτελεῖται ἡ προπαρασκευαστικὴ τῆς μετάξης κατεργασία. Ἡ νῆσος ἅπασα παράγει κατ' ἔτος 15 ἢ 20000 ὀκ. μετάξης, τιμωμένης συνήθως πρὸς 16 γρόσια μέχρι 18 τὴν ὀκάν, τανῦν ὅμως εἰς τὸ διπλάσιον ἀνελθούσης. Ἐκ τῶν χωρίων ἡ μέταξα κατέρχεται εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ὑποβάλλεται εἰς τὴν τελικὴν κατεργασίαν· πόσαι δὲ γυναῖκες, πόσα παιδία, πόσοι ἄνδρες δὲν εὑρίσκουσι πόρον ζωῆς ἐκ τούτου; Ὑπὸ τὸ ὄνομα *μπενταέτι* ἡ μέταξα φορολογεῖται 2 γρόσια τὴν ὀκὰν καὶ ἀπὸ τοῦδε θὰ πληρόνῃ τὸ διπλοῦν ἥ τε ἐν τῷ τόπῳ παραγομένη καθὼς καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένη. Ἀλλὰ καὶ πλὴν τῶν μεταξίνων ὑφασμάτων κατασκευάζονται ἐν Χίῳ ποικίλα τὸ εἶδος καὶ παντοῖα σειρήτια (γαϊτάνια) ὑπέρτερα τῶν ἀλλαχοῦ τῆς Ἀνατολῆς κατασκευαζομένων, ὅμοια δὲ κατὰ τὴν στερεότητα καὶ τὴν στιλπνότητα πρὸς τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὰ σειρήτια ταῦτα χρησιμεύουσιν εἰς κατασκευὴν κομβίων καὶ εἰς διάφορα κοσμήματα ἐνδυμάτων παρά τε τοῖς Τούρκοις καὶ τοῖς Χριστιανοῖς. Κατασκευάζονται πρὸς τούτοις σειρήτια ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πρὸς χρῆσιν τῶν Ὀθωμανίδων, ἐξ ὧν, ὡς λέγεται, εἰσπράττει ἡ νῆσος 1500000 γροσίων. Ἀλλὰ καὶ πλὴν τούτων ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς χωρίοις ὑπάρχουσι πλεῖστα ὑφαντουργεῖα, δι' ἃ, μὴ ἐξαρκούσης τῆς ἐπιτοπίου παραγωγῆς μαλλίων καὶ βάμβακος, καταφεύγουσιν οἱ Χῖοι εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Σμύρνης, Μαγνησίας καὶ Θεσσαλονί-

κης. Ἡ μεταφορὰ τοῦ βάμβακος ἐκ Συρίας εἶνε λίαν δαπανηρά, διὰ τοῦτο οἱ ἐνταῦθα προτιμῶσιν ἀντὶ τούτου, μεθ' ὅλην τὴν στιλπνότητα καὶ στερεότητα αὐτοῦ, τοὺς τῶν μνημονευθέντων μερῶν. Εἰςάγεται ἐν Χίῳ μεγάλη ποσότης μετάξης ἐξ ἄλλων χωρῶν, οἷον Ἀγκύρας, Πελοποννήσου, Ἄνδρου, ἀνερχομένη εἰς 20000 ὀκάδας (1).

Κίνησις ἐμπορίου.

Ἡ ἐν γένει ἐξαγωγὴ τῆς Χίου ἀνέρχεται κατ' ἔτος περίπου εἰς 5000000 γροσίων, διὰ δὲ τὴν εἰςαγωγὴν σημειῶ τὰ ἀκόλουθα:

Ζάχαρις	βαρέλια	220
Καφφές	ὀκάδες	8,000
» Μέκκας	»	2,000
Ὄρυζα Αἰγύπτου καὶ Ἰταλίας	»	2,000
Λῖνον Αἰγύπτου	δέματα	320
Ἰνδικόν	»	2,200
Κρεμέζι	ὀκάδες	700
Πέπερι	καντάρια	8
Πανία Φλωρεντίας	δέματα	200
» Ὁλλανδίας καὶ Λειψίας	»	50
Κατιφὲς Φλωρεντίας καὶ ἄλλα	»	50
Κασσίτερος εἰς ῥάβδους	βαρέλια	20
Μόλυβδος εἰς μικρὰν ποσότητα		
Κανέλλα	ὀκάδες	150
Ξυλεία	καντάρια	90

(1) Οὔτε ἓν μετάξης ὑφαντήριον ὑπάρχει τὴν σήμερον ἐν Χίῳ, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ σκωληκοτροφία τέλεον παρημελήθη, ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν συκαμινεῶν φροντίζουσι πλέον οἱ Χῖοι. Ἡ καλλιέργεια τοῦ βάμβακος ἀντικατεστάθη διὰ τῆς τοῦ γλυκανίσου. Πρὸ τούτου τὰ χωρία Πυργὶ καὶ Καλαμωτὴ παρῆγον κατ' ἔτος περὶ τὰ 4000 καντάρια βάμβακος, ὅν, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, δὲν ἐπώλουν, ἀλλ' ἀντήλλασσον πρὸς ἄλλα εἴδη.

Σὺν τούτοις μεγάλη ποσότης σίτου, κριθῆς, κτηνῶν, ἐλαίου, βουτύρου καὶ ἀλλάντων ὡς καὶ διάφορα ῥωσσικὰ προϊόντα· οἷον σῖτος, βούτυρος, στέαρ, σίδηρος, χαβιάρι, ἰχθύες παστοὶ κλπ.

Δασμοὶ καὶ φόροι.

Προκειμένου περὶ τοῦ χιακοῦ πλούτου ἀνάγκη νὰ προςθέσω εἰς τὰ ἀνωτέρω τοὺς δασμοὺς καὶ τοὺς φόρους, οὓς καταβάλλουσιν ἐτησίως οἱ κάτοικοι τῆς Χίου. Πληρόνουσιν ἐνιαυσίως τῷ Καπετὰν Πασσᾷ ὑπὸ τὸ ὄνομα *γκεμισλὶκ* 12000 γροσίων δι' ἔξοδα τοῦ συνήθους αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Μεσόγειον περίπλου. Ἀλλὰ τὸ διαληφθὲν ποσὸν εἶνε ὀνομαστικόν, πράγματι δὲ πληρόνεται τὸ διπλάσιον. Ὁ Μουσελίμης, ὅστις εἶνε ἐν ταὐτῷ καὶ τελώνης, εἰςπράττει τὴν κεφαλητιῶνα, τὸν ἐπὶ τῶν γεωργικῶν κτημάτων φόρον καὶ τὸ τέλος τῆς σφραγίσεως τῶν ἐγχωρίων ὑφασμάτων, ὅπερ εἶνε δύο ἄσπρα (=$^2/_3$ τοῦ παρᾶ) τὸν πῆχυν διὰ τὰ μετάξινα καὶ πολὺ μικρότερον διὰ τὰ ἐκ βάμβακος. Ἄνευ τῆς σφραγῖδος τοῦ Μουσελίμη τὰ ὑφάσματα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἐξέλθωσι τῆς Χίου. Ἂν δέ τις παραβῇ τοῦτο, ὑποβάλλεται εἰς πρόστιμον βαρὺ ἢ καὶ ἀπόλλυσι τὰ ἐμπορεύματά του, δημευόμενα ὑπὸ τοῦ τελώνου.

Κεφαλικόν.

Ὁ φόρος οὗτος πληρόνεται τῷ Διοικητῇ κατ' ἄτομον ἢ κατ' ἀποκοπήν, ὡς γίνεται διὰ τὰ χωρία. Ἕκαστον χωρίον καταβάλλει ἐτησίως κεφαλικὸν φόρον κατὰ λόγον τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων του ἐπὶ τῇ βάσει πάλαι ποτὲ γενομένης ἀπογραφῆς. Κατ' ἀκολουθίαν, ἄλλα μὲν τῶν χωρίων πληρόνουσι φόρον ὑπέρτερον, ἄλλα δὲ μικρότερον τοῦ ἰδίου πληθυσμοῦ.

Οἱ κατ' ἄτομον πληρόνοντες, τοιοῦτοι δὲ εἶνε οἱ ἰθαγενεῖς καὶ οἱ ὑπὸ ὀθωμανικὴν ὑπηκοότητι διατελοῦντες ξένοι, διαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας· τοὺς *εὐπόρους*, πληρόνοντας 12 γρόσια, τοὺς *τῆς*

β' κλάσεως (ἐργάτας κλπ.), πληρόνοντας 6 $^1/_2$, καὶ τοὺς πτωχούς, πληρόνοντας 3. Πληρόνουσιν ὡσαύτως καὶ τὰ μήπω ἠβάσαντα παιδία εἰς οἱανδήποτε κοινωνικὴν τάξιν καὶ ἂν ἀνήκωσιν. Ὡς εἴρηται, ἅπαντες ἐν γένει οἱ ὑπήκοοι τοῦ Σουλτάνου, Λατῖνοι, Ἕλληνες, Ἀρμένιοι, καὶ Ἑβραῖοι ὑπόκεινται εἰς τὴν κεφαλητιῶνα, ἐξαιροῦνται δ' αἱ γυναῖκες μόναι, ἃς δὲν δύνανται νὰ φυλακίσωσιν οὐδὲ διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ὑπὸ τῶν ἑαυτῶν συζύγων ὀφειλομένων φόρων. Ἐκτὸς τῆς κεφαλητιῶνος ὁ Μουσελίμης, ὡς Διοικητὴς καὶ ἀντιπρόσωπος τῶν δικαιούχων, εἰσπράττει καὶ ἄλλους, καθ' ἑαυτοὺς μὲν μικροὺς φαινομένους, ἀλλ' ἐν συνόλῳ ἀνερχομένους εἰς σπουδαῖον ποσόν. Ταῦτα δὲ εἶνε κυρίως τὰ ἔργα τοῦ Διοικητοῦ. Ἀλλ' ὁ Μουσελίμης πρὸς τούτοις καθῆκον ἔχει νὰ ἐπιτηρῇ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν καλὴν διακυβέρνησιν τοῦ τόπου. Ἐπιβάλλων ἀείποτε χρηματικὰς ποινὰς εἰς τοὺς παραβάτας τῶν νόμων, κατήντησε νὰ πωλῇ μᾶλλον τὴν ἀτιμωρησίαν εἰς τοὺς ἐνόχους. Οἱ σφαγεῖς ἐν παραδείγματι πλουτίζουσιν αὐτόν, ἀντὶ δὲ τούτου ὑπερτιμῶσιν ἀκωλύτως καὶ κατὰ βούλησιν τὴν τιμὴν τοῦ κρέατος. Τὰ πρὸς σφαγὴν κτήνη φέρουσιν οἱ ἴδιοι ἐξ Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας (Σήμερον πωλοῦσιν ἀπὸ 20 – 24 παράδες τὴν ὀκάν, ἐνίοτε δὲ καὶ μέχρι 28). Ὁ Διοικητὴς οὗτος καὶ οἱ Χριστιανοὶ πρόκριτοι, οἵτινες καθῆκον ἔχουσι νὰ ἐπιφέρωσι τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ, τυφλώττουσι πρὸς ταῦτα, ἡ δὲ σιωπὴ αὐτῶν ἀγοράζεται διὰ χρημάτων, ἔτι δὲ καὶ τὸ καθημερινὸν κρέας των παρέχεται αὐτοῖς εἰς τιμὴν εὐτελεστάτην. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῆς καταναλώσεως εἰδῶν. Καὶ δὲν εἶνε μόνα ταῦτα, ὅσα πληρόνουσιν οἱ Χῖοι εἰς τὸν Διοικητήν, διότι καὶ ἄλλο εἶδος φόρου δίδεται αὐτῷ ὑπὸ ἰδιωτῶν, οἵτινες εἶνε ἐνοικιασταὶ δημοσίων προσόδων ἢ κατέχουσι δημόσια ὑπουργήματα, εἰς ἃ ἀποβαίνει ἐπικερδὴς ἡ σιγὴ τοῦ Διοικητοῦ· ἀλλά, ὡς οἴκοθεν νοεῖται, τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ φόρου κανονίζεται κατὰ τὸ μέτρον τῆς φιλοχρη-

ματίας τῶν Διοικητῶν. Τὰ περὶ ὧν εἴρηται πρόστιμα, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον δίκαια, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄδικα διὰ τὴν ἀκόλαστον ῥᾳδιουργίαν τῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες ἐξ ἰδιοτελείας ἐξυφαίνουσι κατηγορίας ὅπου δὲν ὑπάρχουσι τοιαῦται, ἀποτελοῦσιν ἕτερον κλάδον τῶν διοικητικῶν προσόδων. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι αἱ διαληφθεῖσαι κατηγορίαι εἶνε ἐλάχισται, ὅταν ἀναλογισθῇ τις τί συμβαίνει εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Τουρκικῆς Ἐπικρατείας.

Ὁ Σούμπασης.

Εἰς τὸν Μουσελίμην, ἐκτὸς τῶν Μαστιχοχώρων, εἶνε ἀνατεθειμένη ἡ διοίκησις τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων τῆς Χίου, ὄργανον δὲ τοῦ Μουσελίμη ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων εἶνε ὁ Σούμπασης, ἀστυνόμος ἐν ταὐτῷ καὶ ἀρχηγὸς τῶν χωροφυλάκων. Ἀλλ' ὁ Μουσελίμης ἀντὶ νὰ φυλάττῃ τὴν δημοσίαν τάξιν, ἀνοίγει δι' ἴδιον ὄφελος μυρίας ὁδοὺς εἰς ἀνομίας καὶ ταραχάς. Τεταγμένος ὢν νὰ εἶνε ἡ μάστιξ τῶν φαυλοβίων γυναικῶν, ἀποβαίνει ὁ προστάτης καὶ ὁ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν, ἐγγράφει δ' ἐν ἐπὶ τούτῳ βιβλίῳ τὰ ὀνόματά των. Τὰ καπηλεῖα πληρόνουσιν αὐτῷ δικαίωμά τι, ὅπερ οὗτος πάλιν δίδει τῷ Διοικητῇ. Περιερχόμενος μετὰ περιπολίας νύκτωρ τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐξοχὴν πρὸς τήρησιν δῆθεν τῆς ἡσυχίας, ἄγει ὅσους συναντήσῃ ἀθῴους καὶ μὴ εἰς τὰς φυλακὰς καὶ δὲν ἀποφυλακίζει αὐτοὺς εἰμὴ ἐπὶ πληρωμῇ χρημάτων.

Ἐξ ὅσων διέλαβον προκύπτουσι δύο τινὲς ἀπορίαι, ἀπαρατήρητοι τὸ κατ' ἀρχάς.

Α' Πῶς ποτε ἡ Χίος δύναται νὰ εἶνε τῷ ὄντι, καθ' ἃ φημίζεται, πλουσία, ἐν ᾧ ἡ ἐξαγωγὴ τῶν προϊόντων καὶ τῆς βιομηχανίας αὐτῆς δὲν ἰσοζυγίζει πρὸς τὴν εἰσαγωγήν, τὴν κατανάλωσιν καὶ τοὺς φόρους, εἰς οὓς ὑπόκειται;

Β' Πῶς φημίζεται ἐπὶ ἐλευθέρῳ πολιτεύματι, ἐν ᾧ οἱ Διοικηταὶ αὐτῆς μόνον τοῦ ἰδίου συμφέροντος κήδονται;

Ἡ λύσις τῆς πρώτης ἀπορίας ἔγκειται ἐν τῇ ἰδιοφυΐᾳ τῶν Χίων καὶ τῇ ἐκτάκτῳ φιλοπονίᾳ αὐτῶν. Δεξιώτατοι περὶ τὰς συναλλαγάς, δραστηριώτατοι, ἐμπορικώτατοι, διεξάγουσιν οὐ μόνον ἐν τῇ Τουρκίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἐμπόριον, ὅπερ ἀείποτε εὐτυχές, ἀνθεῖ νῦν εἴπερ ποτὲ καὶ δι' οὗ πλουτοῦσιν εἰσκομίζοντες ἄφθονα πλούτη εἰς τὴν πατρίδα, οὐδέποτε λησμονουμένην ὑπ' αὐτῶν. Τὰ πλούτη ταῦτα, διεγείροντα τῶν Διοικητῶν τὴν ἀπληστίαν, χαλιναγωγοῦσιν ἅμα καὶ μετριάζουσι τὰς ὁρμὰς αὐτῶν, ἐκ πείρας πεπεισμένων ὅτι οἱ Χῖοι προτιμότερον δαπανῶσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅπως ἐπιτύχωσι τὴν ἀντικατάσιν ἢ τὴν παῦσιν αὐτῶν ὁσάκις ἀποπτύουσι πάντα χαλινὸν καὶ ὑπερπηδῶσι τὰ ἐσκαμμένα ἢ δωροδοκοῦσι τοὺς καταπατοῦντας ἤθη, ἔθιμα καὶ παναρχαίους ἀστικοὺς νόμους. Ἰδοὺ λοιπὸν πῶς οἱ Χῖοι, δοῦλοι ὄντες, εἶνε ἐν ταὐτῷ ἐλεύθεροι, τὴν δ' ἐλευθερίαν ταύτην παρέχει ἡ ἐν πλούτῳ ἰσχὺς αὐτῶν ὡς καὶ ἡ φιλοχρηματία τῶν Τούρκων καὶ τῶν προκρίτων. Αἰωνίως πρόθυμοι εἰς τὸ νὰ ἐξυφαίνωσιν ἐνοχὰς ὅπου τοιαῦται δὲν ὑφίστανται, ν' ἀνιχνεύωσι δ' αὐτὰς ὅπου τῷ ὄντι ὑφίστανται· πρὸς τοῦτο δὲ παρακολουθοῦσι μὲ ἄγρυπνον ὄμμα τὴν πορείαν τῶν ραγιάδων ἕτοιμοι νὰ ἐπιβάλωσι πρόστιμα, ἀναγκάζονται ὅμως διὰ τοὺς προειρημένους λόγους νὰ ἐπιτηδεύωσι μετριότητα καὶ νὰ μὴ ἐξωθῶσιν εἰς τὰ ἄκρα τὴν ὑπομονὴν τῶν Χίων. Ἐντεῦθεν διὰ τὸ φιλοχρήματον προσέχουσιν οἱ κρατοῦντες ἵνα μὴ παρεκκλίνωσι τοῦ νόμου καὶ οὕτως ἡ φιλοχρηματία, ἥτις πανταχοῦ ἄλλοθι ἄγει εἰς παρανομίαν, ἐν Χίῳ τοὐναντίον συντελεῖ εἰς εὐνομίαν· ἐντεῦθεν ἐπίσης ἡ τάξις καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν Χίων, ὡς διὰ βραχέων θὰ καταδείξω παρακατιὼν περὶ τῶν ἐθίμων πραγματευόμενος, ἀφ' οὗ πρῶτον διαλάβω περὶ τῶν ἐπισημοτέρων χωρίων, ἐξ οὗ καὶ ἡ δευτέρα ἀπορία διαλευκανθήσεται.

Περὶ τῶν χωρίων.

Εἶπον ἤδη ὅτι ταῦτα εἶνε ἑξήκοντα καὶ ὀκτὼ (1) ἐν συνόλῳ. Ἡ *Βολισσός*, πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως Χίου κειμένη, εἶνε τὸ ἐπισημότερον τῶν βορείων χωρίων διά τε τὸ μέγεθος, τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκουσῶν πεδιάδων (2). Εἶνε ἐκτισμένη παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ φημίζεται ὡς ἡ ἀρχαία τῆς νήσου πρωτεύουσα. Ἀντικρὺ τῆς Βολισσοῦ ὑπάρχει μέγα φρούριον, ἐπὶ ὄρους ὑψηλοῦ ἐκτισμένον, ἀλλ' ἠρειπωμένον νῦν καὶ ἐγκαταλελειμμένον, δυνάμενον ὅμως οὐχὶ δυσχερῶς νὰ καταστῇ κατοικήσιμον καὶ χρησιμεύσῃ, χρείας τυχούσης. Αἱ εὐρεῖαι αὐτῆς πεδιάδες (3) ἀπειργάσαντο τῇ ἀληθείᾳ οὕτως ὀκνηροὺς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου τούτου, ὥστε, καίπερ μεγάλων κτημάτων ἰδιοκτῆται, μετέρχονται οὐχ ἧττον τὴν ἐπαιτείαν (4) ἔν τε τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Μαστιχόχωρα.

Πρὸς νότον τῆς πόλεως κεῖνται τὰ μαστιχοφόρα χωρία σημαντικώτατα ὄντα διὰ τὴν μαστίχην, ἀφ' ἧς ἐπωνομάσθησαν, καὶ ἥτις ἐν μόνῃ τῇ περιοχῇ τῶν χωρίων τούτων παράγεται. Ἐξ αὐτῶν, 21 τὸν ἀριθμόν, ὀνομαστότερα εἶνε τὸ *Πυργί*, τὰ *Νέρ-*

(1) Κατὰ δύο χωρία λανθάνεται ὁ συγγραφεύς, διότι μόνον ἑξήκοντα καὶ ἓξ εἶνε τὸ ὅλον τῶν χωρίων.

(2) Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ Βολισσὸς ὑπερέχει τῶν ἄλλων χωρίων, οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα. Τὰ Καρδάμυλα καὶ λόγῳ πληθυσμοῦ καὶ λόγῳ πολιτισμοῦ εἶνε πολλῷ ὑπέρτερα.

(3) Μοναδικὸς ἐν Χίῳ εἶνε ὁ καλούμενος «κάμπος τῆς Βολισσός», ὃν ἀπό τινων ἤδη ἐτῶν ἐδενδροφύτευσαν οἱ Βολισσσηνοί.

(4) Εὐχαρίστως ἀναγράφω, ὅτι οἱ Βολισσηνοὶ πρὸ 15 περίπου ἐτῶν ἤρξαντο καταγινόμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἐπιδιδόμενοι εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, οὕτω δὲ ἡ κακὴ συνήθεια τοῦ ἐπαιτεῖν σχεδὸν ἐξέλιπεν.

SISMANOGLIO © MEGARON

νητα καὶ ἡ *Καλαμωτή* (1), πλούσια, εὔφορα καὶ πολυάνθρωπα. Ἥττον ἐπιφανὲς εἶνε τὸ χωρίον *Ἅγιος Γεώργιος* (2), ὅπερ συγκαταλέγεται μὲν ἐν τοῖς Μαστιχοχώροις, ἀλλ' ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ δὲν παράγεται νῦν ἡ μαστίχη (3), ἴσως διὰ τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν τῶν σχίνων, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἀποβαίνουσιν οὗτοι μὴ παραγωγικοί. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου καταγίνονται εἰς τὴν ἀσβεστοποιίαν (4). Ἐξαιρέσει τῶν κατοίκων τοῦ Ἁγίου Γεωργίου οἱ λοιποὶ Μαστιχοχωρῖται ἐπιδίδονται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν σχίνων, ἐξ οὗ πληρόνουσι τοὺς φόρους αὐτῶν.

Περὶ μαστίχης.

Ἡ ἐτησία παραγωγὴ τῆς μαστίχης λέγεται 50000 ὀκάδων. Ὁ Ἀγᾶς τῶν Μαστιχοχώρων (5), καθὸ ἐνοικιαστὴς τῶν ἐκ τοῦ προϊόντος τούτου προσόδων, κατὰ τὸ φθινόπωρον ἑκάστου ἔτους ἐξέρχεται εἰς περιοδείαν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸν χωρίοις (6) καὶ καθορίζει τὸ φορολογητέον ποσὸν τῆς μαστίχης, ἐξ οὗ κρατεῖ δι' ἑαυτὸν τὰς 21000 ὀκάδας (7), δικαιοῦται δὲ ν' ἀγοράσῃ καὶ τὸ ὑπόλοι-

(1) Τὴν σήμερον ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ τὸ Πυργίον εἶνε τὰ πολυπληθέστερα χωρία τῶν Μαστιχοχωρίων, ἔχοντα ἑκάτερον περὶ τὰς 400 οἰκογενείας. Ἔπονται ἡ Καλλιμασία, τὰ Νέννητα καὶ ἡ Καλαμωτή, ἅτινα πάλιν πρωτεύουσι κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὸν πολιτισμόν.

(2) Ὁ Ἅγιος Γεῶργιος παράγει νῦν ἱκανὸν ποσὸν μαστίχης, καταλεγόμενος ὡς πρὸς τοῦτο ἐν τοῖς δευτερεύουσι χωρίοις.

(3) Μετέρχονται νῦν καὶ τοὺς μεταπράτας διαφόρων χιακῶν προϊόντων, ἰδίᾳ ἐλαίου καὶ μαστίχης, καὶ εἶνε φιλοπονώτατοι.

(4) Ὀνομάζεται *Σακὶζ ἐμίρης*, κοινῶς δ' ἐγράφετο *Ἐμίρης* καὶ ἐνίοτε *Μίρης* ὑπὸ τῶν ἁπλοϊκωτέρων, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς κώδιξι τῶν χωρίων.

(5) Ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Ἀγᾶς ἤρχετο εἰς τὸ χωρίον ἐκαλεῖτο *ἡ γιορτὴ τοῦ Ἐμίρη*, ὤφειλον δ' ἅπαντες οἱ κάτοικοι νὰ συνέλθωσιν εἰς τὸ *λιβάδι* ἵνα ἀκούσωσι τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ.

(6) Σήμερον μεταξὺ τῶν σημαντικωτέρων συγκαταριθμεῖται καὶ ἡ Καλλιμασία, Βουνός, Ὀλύμποι, Βέσσα κλπ.

(7) Ὁ Ἀγᾶς εἶχε παρ' ἑαυτῷ ζυγιστὴν τῆς μαστίχης Ἰουδαῖον. Ἀφ' ὅ,τι ἐζύγιζεν ἐλάμβανε μίαν *φούχταν* μεγάλην διὰ τὸν Ἀγᾶν καὶ μίαν μικρὰν δι' ἑαυ-

πον τῆς ὅλης παραγωγῆς ἀντὶ 52 παράδων τὴν ὀκάν (1). Οἰκοθεν λοιπὸν νοεῖται ὅτι μέγα κέρδος προσεπόριζεν εἰς τὸν Ἀγᾶν ἡ μαστίχη, διότι οὗτος ἠδύνατο νὰ μεταπωλήσῃ αὐτὴν ἀπὸ 5 μέχρι 8 γροσίων τὴν ὀκάν, κατὰ τὴν ποιότητα· κέρδος ἄλλως τε ἀσφαλέστατον καὶ ἐν ταὐτῷ ἀκοπώτατον, καθόσον ἐπεβάλλοντο δρακόντειοι ποιναὶ εἰς τοὺς λαθρεμπόρους (2). Ὑπὸ τοιούτῳ περισταλτικῷ συστήματι δὲν ἠδύνατο βεβαίως ν' αὐξήσῃ ἡ παραγωγὴ τῆς μαστίχης, τῶν καλλιεργητῶν μὴ ἐπωφελουμένων τούτου· ἀλλ' ἐὰν ἡ πώλησις τῆς μαστίχης ἦτο ἐλευθέρα, ἡ ἐτησία αὐτῆς παραγωγὴ θ' ἀνήρχετο καὶ μέχρι 500000 ὀκάδων.

Τὸν λόγον ἤδη φέρων περὶ τοῦ οἰκοδομικοῦ συστήματος τῶν χωρίων μετ' εὐχαριστήσεως σημειῶ, ὅτι τάξις τις καὶ συμμετρία φαίνεται ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς αὐτῶν κυρίως ἐν ἐκείναις, αἵτινες, εἰς τὰ ἄκρα κείμεναι καὶ πρὸς ἀλλήλας συνεχόμεναι, σχηματίζουσι περὶ τὸ χωρίον τείχισμα. Πύλαι σιδηραῖ ἐξασφαλίζουσι τὰς θύρας τοῦ τειχίσματος τούτου, αἵτινες εἶνε συνήθως δύο, κατ' ἀντίθετον φορὰν εὑρισκόμεναι. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χωρίου ὑψοῦται πύργος δεσπόζων τῶν πέριξ. Τῶν πύργων τούτων ἀξιολογώτερος εἶνε ὁ ἐν Πυργίῳ, ὅστις μέχρι τῶν ἡμερῶν τούτων φέρει τὰ οἰκόσημα τῆς οἰκογενείας Γριμάλδη (3). Ὁ μακαρίτης Ἀνδρέας Γριμάλδης ἦτο ἐν ἔτει 1760 κύριος τοῦ πύργου τούτου, οὗτινος τὸ ἓν τέταρτον εἶχε μεταβάλει εἰς εὐρεῖαν οἰκίαν, τοῦ λοιποῦ μὴ ὄντος κατοικησίμου. Ἐκ τοῦ πάχους καὶ τοῦ ὕψους τῶν τοίχων, ὡς καὶ ἐκ τῶν λειψάνων τῶν ἐξωτερικῶν ὀχυρώσεων, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὁποία

τόν. Αἱ καταχρήσεις τοῦ ζυγιστοῦ ἦσαν βεβαίως ἀναρίθμητοι, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα ν' ἀπευθύνῃ αὐτῷ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην παρατήρησιν.

(1) Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους ἤλλαξε τὸ σύστημα τοῦτο, καθότι τὸ μὲν *κεφαλησιμιὸ* (χονδρὰν μαστίχην) ἠγόραζεν ὁ Ἀγᾶς πρὸς 100 παράδες τὴν ὀκάν, τὸ δὲ *κοκκολόγι* πρὸς 52 μέχρι 60.

(2) Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ Ἰσίδωρος Πάμπαλος, προδοθεὶς ὅτι ἐξήγαγε λάθρα μαστίχην, ἀπεκεφαλίσθη ἔξω τῆς Καλλιμασίας ἐν θέσει *Πηγούρα*.

(3) Οὐδὲν ἴχνος τῶν οἰκοσήμων τούτων σώζεται.

τις ἦτο ἡ στερεότης τῶν οἰκοδομῶν(1) τῶν ἐν Χίῳ Γενουηνσίων, οἵτινες καὶ τὰ ὑπ' αὐτοὺς χωρία δὲν ἠμέλουν νὰ ὀχυρώσωσιν ὄντως ἀσφαλῶς.

Πολλῶν προνομίων ἀπολαύουσιν οἱ κάτοικοι τῶν Μαστιχοχώρων μετὰ ζήλου δ' εὐλόγου τηροῦσι καὶ περιέπουσιν αὐτά. Ἀνεξάρτητοι ὄντες ἀπὸ τοῦ Μουσελίμη τῆς πόλεως, οὐδεμίαν ἄλλην ἀρχὴν ἀναγνωρίζουσιν ἐκτὸς τοῦ ἰδίου αὐτῶν Ἀγᾶ(2). Ὁ Ἀγᾶς οὗτος, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, εἶνε ὁ ἐνοικιαστὴς τῶν ἀπὸ τῆς μαστίχης δημοσίων προσόδων. Οἱ Μαστιχοχωρῖται δὲν ὑποβάλλονται εἰς ἀγγαρείας, ἁπλῶς δὲ μόνον ὑποχρεοῦνται νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν πόλιν τὴν μαστίχην καὶ νὰ παρέχωσι δωρεὰν τὰ ὑποζύγια αὐτῶν εἰς τὸν Ἀγᾶν ὁσάκις περιοδεύει. Ἡ μεταφορὰ τῆς μαστίχης ἐντὸς σάκκων, οὓς φορτόνουσιν ἐπὶ ἡμιόνων, γίνεται οὕτω· Ὑπὸ τὸν ἦχον μουσικῶν ὀργάνων καὶ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀγᾶ κατέρχεται εἰς τὴν πόλιν τὸ μαστιχοφόρον κιρβάνιον καὶ σταματᾷ ἐν τῷ φρουρίῳ πρὸ εὐρείας ἀποθήκης, ὅπου ἄλλοτε, ἐπὶ Γενουηνσίων, ἦτο ἡ ὁπλοθήκη, καὶ ἐκεῖ ἐναποθηκεύεται πανηγυρικῶς, οὕτως εἰπεῖν, τὸ τοὺς Τούρκους πλουτίζον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὺς χριστιανοὺς καλλιεργητὰς προϊόν. Δὶς ἢ τρὶς κατ' ἔτος χαράσσεται ὁ σχῖνος, ἡ δὲ μαστίχη συνάγεται τὸν Ἰούλιον ἢ Αὔγουστον. Πᾶς ἰδιοκτήτης σχίνων φυλάσσει ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ τὴν μαστίχην, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ μεταφέρῃ οὐδὲ κόκκον ἕνα, ἂν μὴ ὁ Ἀγᾶς πρότερον ἐπιθεωρήσῃ αὐτήν. Σὺν τοῖς ἄλλοις ἔχουσιν οἱ τῶν μαστιχοφόρων χωρίων κάτοικοι καὶ τὸ προνόμιον τοῦ νὰ φέρωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σαρίκιον ἐκ λευκοῦ βαμβακεροῦ ὑφάσματος ἑπτάπηχυ τὸ μῆκος κατὰ τὸ σύστημα τῶν Γενιτσάρων. Τὸ προνόμιον τοῦτο

(1) Καὶ αὐτὸς ὁ σεισμὸς τοῦ 1881 ἐφείσθη τῶν γενουηνσιακῶν οἰκοδομῶν, ὧν αἱ πλεῖσται ἦσαν καὶ πρότερον ἠρειπωμέναι.

(2) Μετὰ τὸ 1822 ὁ Ἀγᾶς ὑπήγετο εἰς τὸν Μουσελίμην, οὗ ἦτο ὁ τοποτηρητής, οὕτως εἰπεῖν, καὶ μόνον δι' ἀδείας τοῦ Μουσελίμη ἐδίκαζεν ὡς εἰρηνοδίκης.

ἐχορηγήθη αὐτοῖς καὶ μόνοις ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου. Φέρουσιν ἐπὶ πλέον τὰ ἄκρα τοῦ χιτῶνος ἐκτὸς τῶν ἀναζυρίδων, καθ' ἃ εἴθισται παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς.

Περὶ τῶν λοιπῶν χωρίων.

Τὰ *Θυμιανά*, πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως κείμενα καὶ ἐλάχιστον τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἁγίας Ἑλένης ἀπέχοντα, ὡριαῖον δ' ἀπὸ τῆς πόλεως δρόμον, εἶνε χωρίον πολυάνθρωπον. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, λιθοτόμοι(1), σιδηρουργοὶ καὶ κτίσται ὡς τὰ πολλά, ἥκιστα εἰς τὴν γεωργίαν ἐπιδίδονται. Αἱ γυναῖκες κατεργάζονται τὰ ἄριστα τῆς Χίου βαμβακερὰ ὑφάσματα. Τὸ *Νεοχώριον* πρὸς δυσμὰς τῶν Θυμιανῶν, ἔχει καλλίστας πεδιάδας, ἀλλ' εἶνε ὀλιγανθρωπότερον. Οἱ Νεοχωρῖται εἶνε ἐξαίρετοι γεωργοί, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν καταγίνονται εἰς τὰς αὐτὰς καὶ αἱ τῶν Θυμιανῶν ἐργασίας, ἀλλὰ μεθ' ἥσσονος εὐδοκιμήσεως. Τὰ ἄλλα χωρία εἶνε κατὰ τὰ μᾶλλον καὶ ἧττον εὔπορα, οὐχὶ ὅμως ἀξιολογώτερα τῶν προειρημένων. Εἴς τινα τούτων ἄγουσιν ἀτραποί, ἃς δι' ἡμιόνου μόνον εἶνε δυνατὸν νὰ διέλθῃ τις. Οἱ χωρικοὶ οὗτοι εἶνε ἐξαίρετοι γεωργοί, μεταμορφοῦντες τὸν ἄγονον βράχον εἰς ἀγρὸν εὔφορον. Ὑπάρχουσι χωρία κείμενα ἐφ' ὑψηλῶν καὶ ἀπορρώγων ὀρέων, ἀπειλοῦντα νὰ καταπέσωσιν εἰς τὸ ὑπ' αὐτὰ χάος καὶ νὰ θάψωσιν ἐκεῖ ὑπὸ τὰ ἐρείπιά των τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους. Τοιοῦτον εἶνε ἰδία τὸ χωρίον *Ἀνάβατος*, οὗ οἱ κάτοικοι εἶνε περιώνυμοι ξυλοκόποι.

Χαρακτὴρ καὶ εὐφυΐα τῶν Χίων.

Εἴδός τι ὑπερηφανείας ἐν ταὐτῷ καὶ δειλίας χαρακτηρίζει τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλ' οἱ Χῖοι οὔτε ὑπερήφανοι, οὔτε δειλοὶ εἶνε. Αἱμύλοι καὶ ζωηροί, διακρίνονται ἐπὶ φαιδρότητι ἐξ ἴσου

(1) Οἱ λιθοτόμοι οὗτοι ὀνομάζονται *Στενακοῦσοι*.

καὶ εὐτραπελίᾳ, αἱ δὲ γυναῖκες μηδ' αὐτῶν τῶν νεανίδων ἐξαιρουμένων, περιφέρονται ἀσκεπεῖς τὸ πρόσωπον καὶ βαδίζουσιν εὐπρεπῶς καὶ θαρραλέως ἐν μέσῃ τῇ πόλει, ἔνθα οὐκ ὀλίγοι Τοῦρκοι καὶ ξένοι διατρίβουσιν. Διέρχονται ἀνὰ μέσον αὐτῶν μὲ βλέμμα καὶ βάδισμα ὑπερήφανον ἅμα καὶ σεμνόν. Καθήμεναι ἐπὶ λιθίνων ἑδρῶν, αἵτινες εἶνε ᾠκοδομημέναι ἔξωθι καὶ κατὰ μῆκος τῶν οἰκιῶν, συνδιασκεδάζουσι μετὰ τῶν νέων αὐτῶν συμπολιτῶν διαλεγόμεναι ἢ καὶ μετ' ἀλλοδαπῶν Εὐρωπαίων, οὓς προσελκύουσιν αἱ χάριτες καὶ ἡ οἰκειότης τῶν χίων γυναικῶν. Τοιαύτη συμπεριφορὰ δυνατὸν νὰ προέρχηται καὶ ἐκ κακῶς νοουμένης ἀνατροφῆς (1). Αἱ Χῖαι παρουσιάζονται καὶ πρὸ αὐτοῦ τοῦ Διοικητοῦ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ βεζύρου, βαίνουσαι μετὰ μετριοφροσύνης, ἀλλ' ἄνευ τινὸς δειλίας. Ἐν τῇ περιβολῇ προτιμῶσι τὰ ζωηρὰ χρώματα, ἰδίᾳ δὲ τὸ πράσινον καὶ ὅμως εἶνε χαρίεσσαι, ἂν καὶ φέρωσιν ἀφειδῶς τὸ ψιμμύθιον ἐπὶ τοῦ προσώπου (2). Κατὰ τὰ ἄλλα ὁμοιάζουσι τοῖς συζύγοις αὐτῶν· ἡ αὐτὴ κατ' οἶκον οἰκονομία, ἡ αὐτὴ λιτότης περὶ τὴν τροφήν, ἡ αὐτὴ εὐλάβεια περὶ τὰ θεῖα, ἡ αὐτὴ προσήλωσις εἰς τὰ πατροπαράδοτα ἤθη καὶ ἔθιμα.

Προνόμια τῆς Χίου.

Εἶπον ἤδη ὅτι οἱ Χῖοι ἐξόχως περιέπουσι τὰ πανάρχαια αὐτῶν ἤθη καὶ ἔθιμα· ἀλλ' ἔτι μᾶλλον περιέπουσι τὰ προνόμια, ἅτινα ἐδωροφόρησεν αὐτοῖς ὁ Σουλτάνος Σουλεϊμάν, ὅστις ἐπέτρεψε

(1) Ἴδε *Χιακὰ* Βλαστοῦ, τόμ. Β', σελ. 179.

(2) Ἴδε *Χιακὰ* τόμ. Β', σελ. 179. Ὁπόσον ἐχρῶντο τῷ ψιμμυθίῳ αἱ Χῖαι μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἑξῆς πασίγνωστοι στίχοι:

Εἶν'τα χαμπάρι' ἀπὸ τὴ Χιό;
Κουντουροῦδι περισσό,
Σουλουμᾶ μὲ τὸ καντάρι,
Κοκκινάδι μὲ τὸ φτυάρι.
Ἀμὲ Σιτάρι;
Ὁ τόπος ἐν τὸ ζάρει».

τοῖς Χίοις νὰ βιῶσι καὶ κυβερνῶνται ὅπως ἐβίουν καὶ ἐκυβερνῶντο ἐπὶ τῶν Γενουηνσίων, νὰ ἔχωσι τοὺς ἰδίους αὐτῶν ἀστικοὺς νόμους καὶ νὰ μὴ ὑπάγωνται εἰς τοὺς τοῦ Κράτους. Τὰ προνόμια ταῦτα ὀφείλουσιν οἱ Χῖοι εἰς τὸν Φραγκίσκον Α', βασιλέα τῆς Γαλλίας, προστάτην καὶ σύμμαχον τῶν οἰκογενειῶν Γριμάλδη καὶ Ἰουστουνιάνη (1), αἵτινες παρέμειναν ἐν Χίῳ μέχρι τοῦ 1694, ἀφ' οὗ οἱ Βενετοί, οἵτινες ἐκυρίευσαν τὴν νῆσον κατ' Αὔγουστον τοῦ 1690, κατέλιπον αὐτὴν τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἐπιόντος ἔτους. Τότε οἱ Ἕλληνες τῆς Χίου, ζηλοτυποῦντες διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Λατίνων, κατώρθωσαν νὰ τρώσωσι τούτους θανασίμως. Κατήγγειλαν τοὺς Λατίνους εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ ὅτι προσεκάλεσαν τοὺς Βενετοὺς νὰ κυριεύσωσι πάλιν τὴν νῆσον. Εἰς ὑποστήριξιν τούτου ἐπεκαλέσθησαν αὐθεντικόν τι γράμμα, φέρον πολλὰς Λατίνων ὑπογραφὰς καὶ ἀποσταλ�ὲν εἰς τὴν Βενετικὴν Δημοκρατίαν, δι' οὗ προσεκαλεῖτο αὕτη νὰ πλεύσῃ εἰς Χίον. Τὸ περὶ οὗ λόγος γράμμα, κυοφορηθὲν ἐν τῷ φανατικῷ ἐγκεφάλῳ λατίνου ἱερέως, ἐστάλη τῷ ὄντι εἰς Βενετίαν, πλὴν ἀλλ' ὅμως ἡ καθολικὴ Κοινότης οὐδαμῶς εἰς τοῦτο ἐνείχετο. Ὁ ἄνθρωπος, εἰς ὃν ἦτο ἐμπεπιστευμένη ἡ διδασκαλία τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἀναγνώσεως τῶν παιδίων τῶν Λατίνων ἐν τῷ ὑπερεξημμένῳ αὐτοῦ ζήλου συντάσσει ἀναφορὰν πρὸς τὴν Δημοκρατίαν ἐξ ὀνόματος τῆς Κοινότητος, δι' ἧς ἀνήγγελλεν, ὅτι ἡ νῆσος διετέλει ἀνυπεράσπιστος· ἵνα δὲ περιάψῃ αὐτῇ τίτλον ἐπισημότητος ὑποχρεοῖ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, μειράκια ἑπταετῆ ἢ ὀκταετῆ οὐδὲν νοοῦντα ἐκ τῶν γινομένων, νὰ ὑπογράψωσι τὴν ἀναφορὰν καὶ οὕτω τὰ ὀνόματα, ἅτινα ἔφερον τὰ μειράκια ταῦτα:

(1) Ὀρθότερον εἶνε νὰ γράφωνται *Γκιουστουνιάνη* καὶ ὄχι *Ἰουστουνιάνη*. Ὁ Hopf ἐν τῷ περὶ τούτων συγγράμματί του ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε ἑταιρικὸν (générique) καὶ ὄχι οἰκογενειακόν. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ Hopf οἱ ἐνταῦθα Γκιουστουνιᾶνοι ἐγίνωσκον τὸ τοιοῦτον ἐκ παραδόσεως καθὰ καὶ ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἐγγράφων βεβαιοῦται.

Γκιουστιάνη, Γριμάλδη, Φορνέττη κλπ. ἐξηπάτησαν τὴν Γερουσίαν. Ἡ ἐπὶ Χίον στρατεία ἀπεφασίσθη, καί, τὸ χείριστον, ἐξετελέσθη, ἀλλ' ἐπὶ ἓξ μόνον μῆνας διαμείναντες ἐνταῦθα οἱ Βενετοὶ ἀπῆλθον καταλιπόντες τὴν νῆσον εἰς τὴν ἐκδίκησιν καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν Τούρκων. Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐπὶ τῇ ἀληθοφανείᾳ τῶν κατηγοριῶν ἐξεμάνη κατὰ τῶν ὑπαιτίων. Τέσσαρες τῶν ἐπισημοτέρων Λατίνων ἀπεκεφαλίσθησαν· οἱ πλεῖστοι καὶ ἀξιολογώτεροι τῶν ναῶν αὐτῶν μετετράπησαν εἰς τζαμία, οἱ δ' ἀσημότεροι ἐδόθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας· πολλὰ τῶν προνομίων τῶν Λατίνων κατελύθησαν, ἀφεθέντων ἐνίων, ἅτινα εἶχον κοινὰ μετὰ τῶν ἄλλων ραγιάδων. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι καὶ τὰ λείψανα ταῦτα, ὧν ἐφείσθη ὁ ἀπηνὴς διώκτης, ἦσαν οὕτω λυσιτελῆ, ὥστε οἱ Χῖοι εὐλόγως περιεῖπον αὐτά.

Ἓν τῶν προνομίων τούτων, ὅπερ οὐδαμοῦ ἄλλοθι τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπῆρχεν, εἶνε τὸ νὰ ἔχωσιν οἱ Χριστιανοὶ ἰδίους Μνήμονας, ὧν τὰς πράξεις ἀναγνωρίζουσι τὰ τουρκικὰ Δικαστήρια ὡς αὐθεντικὰ καὶ ἐπίσημα ἔγγραφα. Μέγας οὗτος φραγμὸς κατὰ τοῦ χειμάρρου τῆς περὶ τὴν δικαιοσύνην ἀτασθαλίας τῶν Ὀθωμανῶν. Πανταχοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐπικρατορίας, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἀρκεῖ ἡ μαρτυρία δύο Χριστιανῶν ὅπως ὁ Κριτὴς καταδικάσῃ ἀθῷον εἰς πληρωμὴν ποσοῦ, οὑτινος οὐδέποτε ἐγένετο ὀφειλέτης, ἐπὶ τῇ ἁπλῇ δὲ διαβεβαιώσει δύο μαρτύρων ἐξαλείφεται χρέος, ὅπερ οὐδέποτε ἐξωφλήθη. Ἀλλ' ἐν Χίῳ ἄνευ ὁμολόγου, ὑπογεγραμμένου παρὰ τῶν συμβαλλομένων καὶ μαρτύρων, οὐδεὶς δύναται νὰ διεκδικήσῃ οἱονδήποτε ποσόν, ἐφ' ὅσον δὲ ὑπάρχει τὸ ὁμόλογον ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ δανειστοῦ, ὁ ὀφειλέτης δὲν δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐμμάρτυρον περὶ ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους ἀπόδειξιν.

Ὡς Κέρβεροι οἱ Δημογέροντες φυλάττουσι καὶ εὐσταθῶς προασπίζουσι τὴν τήρησιν καὶ τὸ κῦρος τῶν συμβολαιογραφικῶν τούτων πράξεων· ἐπ' ἀληθείας δὲ σπανιώτατα ἠστόχησαν περὶ

τὸ καθῆκον τοῦτο. Τὰ μάλιστα εὐεργετικὸς καὶ λυσιτελέστατος εἶνε καὶ ὁ τῆς Δημογεροντίας θεσμός. Οἱ Δημογέροντες τῆς Χίου δικάζουσιν ἀνεκκλήτως καὶ ἐν πολλῇ εὐθυδικίᾳ ἁπάσας τὰς μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἀναφυομένας διαφοράς. Τοσοῦτον εὐρεῖαν ἔχουσι τὴν ἐξουσίαν, ὥστε αἱ ἀστικαὶ δίκαι ἄνευ ἐξαιρέσεως ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν καὶ εἶνε τόσον σεβαστοὶ καὶ τόσον ἰσχυροί, ὥστε οὐδεὶς τολμᾷ νὰ παρακούσῃ εἰς τὰς διαταγὰς αὐτῶν. Ἅμα τῇ προσκλήσει τῶν Δημογερόντων ὀφείλει πᾶς τις ἀμέσως νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Μεζὲν. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Τοῦρκοι καταφεύγουσιν εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν Δημογερόντων ὁσάκις ἔχουσί τινα διαφορὰν μετὰ Χριστιανῶν. Ποινικὰς δίκας δὲν δύνανται νὰ δικάσωσιν οἱ Δημογέροντες, ἀλλά, καθὸ ἀρχηγοὶ τῆς Κοινότητος, προστάται τῆς δικαιοσύνης καὶ ὑπερασπισταὶ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, αὐτοί, ἀφ' οὗ προηγουμένως λάβωσι τὰς δεούσας εἰδήσεις καὶ πληροφορίας, παραδίδουσιν εἰς τὸν Διοικητὴν τὸν κατηγορούμενον. Αὐτοὶ ἐπίσης διεξάγουσι μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τὰς διαπραγματεύσεις περὶ οἱασδήποτε δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς ὑποθέσεως, ἰδίᾳ δὲ ὁσάκις ὁ Κριτὴς ζητεῖ νὰ ὑποβάλῃ εἰς Χριστιανοὺς χρηματικὰς ποινὰς ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν Δημογερόντων. Εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Δημογερόντων ὑπάγεται σὺν τούτοις καὶ ἡ εἰς τοὺς πολίτας κατανομὴ τῶν φόρων καὶ δασμῶν κατ' ἀναλογίαν τῶν πόρων ἑκάστου (1). Ἀντὶ τούτων δ' ἁπάντων οἱ Δημογέροντες ἀρκοῦνται εἰς πλατωνικὰς ἐκφράσεις εὐχαριστιῶν. Εἰς τὸ τέλος τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν συγκαλοῦσι συνέλευσιν ἐκλογικήν, εἰς ἣν ὑποβάλλουσι τοὺς ὑποψηφίους, ἐξ ὧν κατὰ πλειονοψηφίαν ἐκλέγονται 3 Ἕλληνες καὶ 2 Λατῖνοι. Ἡγουμένων

(1) Ὁσάκις περιήρχετο εἰς γνῶσιν τῶν Δημογερόντων ὅτι πολίτης ἐκ τῶν κατωτέρων τάξεων ὑπερφρονῶν ἐκομψεύετο ἢ ἐπεδεικτία, διετάσσετο ὑπ' αὐτῶν ὁ εἰσπράκτωρ «νὰ τοῦ βάλῃ τόσους πούντους», τουτέστι ν' αὐξήσῃ τὰς φορολογικὰς αὐτοῦ μονάδας· τοῦτο ἐγίνετο καὶ μετὰ τὸ 1822· ἀναμφιλέκτως ὅμως ἦτο μέτρον σωτήριον πρὸς περιορισμὸν τῆς ματαιοφροσύνης καὶ τῆς κενοδοξίας.

τῶν παλαιῶν, μεταβαίνουσιν οἱ νέοι Δημογέροντες παρὰ τῷ Κριτῇ καὶ λοιποῖς ἐν ἀξιώμασι Τούρκοις πρὸς ἀναγνώρισιν, μετὰ τοῦτο δ' ἐπανακάμπτουσιν εἰς τὴν Δημογεροντίαν ἡγουμένων νῦν τῶν νέων. Ἡ ἐκλογὴ γίνεται τῇ 2 Φεβρουαρίου κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, ἑορτὴν τῆς Ὑπαπαντῆς.

Πρωτομάστορες.

Καθ' ὅμοιόν τινα τρόπον γίνεται καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν πρωτομαστόρων, ὧν τὰ καθήκοντα εἶνε ἀκριβῶς οἷα καὶ τὰ τῶν ἐμποροδικῶν (consolidi commercio). Ἐνώπιον τούτων δικάζονται πᾶσαι αἱ ἐξ ἀγοροπωλησίας πηγάζουσαι δίκαι καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐμπόριον, αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτῶν εἶνε ἐπίσης ἀνέκκλητοι. Εἶνε 3 Ἕλληνες καὶ 1 Λατῖνος, καὶ τὸ ὑπούργημα αὐτῶν ἀπαιτεῖ μεγάλην ἐμπειρίαν, ὀρθοφροσύνην καὶ ἀκεραιότητα (1), διότι ἀνατίθεται εἰς πρόσωπα ἐπιφανῆ. Ἡ περίοδος τῆς ὑπηρεσίας τῶν πρωτομαστόρων εἶνε ἐνιαυσία.

Ὑγειονόμοι.

Ἔχουσι προσέτι τὸ προνόμιον οἱ Χῖοι νὰ διορίζωσι τρεῖς ὑγειονόμους, ὧν οἱ δύο εἶνε Ἕλληνες καὶ ὁ ἕτερος Λατῖνος, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν αὐξάνεται ἐν καιρῷ πανώλους. Οὗτοι, ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, διατάσσουσι καὶ ἐπιβάλλουσι πᾶν ὅ,τι θεωρήσωσι λυσιτελὲς πρὸς περιορισμὸν τῆς νόσου, πάντες δέ, ἐξαιρέσει τῶν Τούρκων, ὑπακούουσιν αὐτοῖς. Ἡ ἐξουσία των ἐξαπλοῦται ἐπὶ τὴν νῆσον ἅπασαν καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων. Δύνανται νὰ ἐμποδίσωσι πᾶσαν τῶν

(1) Ὁ κ. Γλάδστων ἐν διατριβῇ αὐτοῦ, πρό τινων ἐτῶν δημοσιευθείσῃ, συνίστα εἰς τὴν μελέτην τῶν πολιτειολόγων τὸ πολίτευμα τῶν Χίων Δημογερόντων. Ἐμαθον ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ ἀοίδιμος γυμνασιάρχης Σουρίας συνέταξεν ἔκθεσιν περὶ τούτου, ἥτις ἀπεστάλη εἴς τινα τῶν ἐν Λονδίνῳ συμπολιτῶν, ἴσως δὲ ἐξ αὐτῆς ἠρύσατο τὰς πληροφορίας του ὁ κ. Γλάδστων.

χωρίων μετὰ τῆς πόλεως συγκοινωνίαν, ἀλλ' ἀφοῦ, προλαβόντες, προμηθεύσωσιν αὐτοῖς τὰ χρειώδη. Οὐαὶ δὲ τῷ παραβάτῃ τῶν διαταγῶν αὐτῶν. Ὁρισμῷ τοῦ Διοικητοῦ φυλακίζεται ἢ ῥαβδίζεται. Εἰς πλοῖον ὕποπτον δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐν τῷ λιμένι διαμονή, ἀλλ' ὑποχρεοῦται ν' ἀγκυροβολήσῃ ἐκτὸς αὐτοῦ· ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ τις ἀσθενὴς ἐν αὐτῷ, μεταφέρεται εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον δι' ἐπίτηδες ἀνθρώπων κρατούντων ῥάβδους, δι' ὧν τύπτοντες ἀπομακρύνουσι πάντα τολμήσοντα νὰ πλησιάσῃ. Τὸ λυπηρὸν τῆς θέας καὶ τὸ φοβερὸν τῆς κραυγῆς, ἣν βάλλουσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι «*ἀλλάργα!*» ἐμποιοῦσι πλείονα ἢ ἡ ῥάβδος αὐτῶν τρόμον. Οἱ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ πρέπει νὰ εἶνε ἀπόλοιμοι ἵνα μετὰ πλείονος ζήλου καὶ ἥττονος φόβου ἐκπληρῶσι τὸ ἀνατεθειμένον αὐτοῖς καθῆκον.

Λοιμοκαθαρτήριον.

Παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ὑπὸ εὐρέος τειχίσματος περιβαλλόμενον ἐγείρεται τὸ λοιμοκαθαρτήριον, ἤτοι νοσοκομεῖον τῶν ὑπὸ πανώλους προσβεβλημένων. Ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ οἰκοδομῶν ἄλλαι μὲν εἶνε προωρισμέναι διὰ τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὰ πρῶτα τῆς νόσου στάδια, ἄλλαι δὲ διὰ τοὺς ἐν ἀναρρώσει διατελοῦντας. Αἱ οἰκοδομαὶ αὗται, ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμέναι οὖσαι, κεῖνται ἐν τῷ μέσῳ ἐκτεταμένου ἀγροῦ, ἔχοντος ὡραίαν ὁδὸν διήκουσαν μέχρι τῆς παρὰ τὴν θάλασσαν θύρας. Ὅϊκοθεν νοεῖται ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος λοιμοκαθαρτήριον ἔχει τὸ ἀπαιτούμενον προσωπικὸν καὶ ἅπαντα τὰ χρειώδη. Οἱ ὑπὸ τῆς πανώλους προσβαλλόμενοι πτωχοὶ μεταφέρονται μεθ' ὅλων τῶν οἰκείων, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ τῶν ἐπίπλων αὐτῶν εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον. Οἱ εὔποροι, οἱ ὄντες ἅμα καὶ ἰδιοκτῆται τῶν ἐν αἷς οἰκοῦσιν οἰκιῶν, ὅταν προσβληθῶσιν ὑπὸ τῆς νόσου, αὐτοὶ μὲν μένουσιν ἐν ταῖς οἰκίαις των, ἀλλά, παραλαμβάνοντες ὡς νοσοκόμους ἄνδρας ἀπολοίμους, οὐδεμίαν δύνανται νὰ ἔχωσι μετὰ τῶν ἔξω συγκοινωνίαν, οἱ δὲ σύν-

οικοι ἀπομακρύνονται μεταβαίνοντες ἀλλαχόσε. Οἱ ὑγειονόμοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς καθῆκον ἔχουσι νὰ περιοδεύωσιν ὅπως ἐπιτηρῶσι τὴν ἀπαρέγκλιτον τῶν διατεταγμένων ἐφαρμογὴν καὶ ὅπως παρέχωσι τοῖς οὕτω πως ἀποκεκλεισμένοις τὰ πρὸς τροφὴν καὶ νοσηλείαν χρήσιμα. Μεθ' ὅλας ὅμως τὰς προφυλάξεις, μεθ' ὅλην τὴν καταβαλλομένην αὐστηρὰν ἐπαγρύπνησιν, δὲν δύνανται οἱ Χῖοι νὰ ἴδωσι τὴν φιλτάτην αὐτῶν πατρίδα ἐπηλλαγμένην τῆς φοβερᾶς μάστιγος καὶ τοῦτο ἕνεκεν τῆς πληθύος τῶν ἐν τῷ λιμένι προσορμιζομένων παμπόλλων τουρκικῶν πλοίων πολεμικῶν τε καὶ μή, εἰς ἃ οἱ ὑγειονόμοι δὲν δύνανται ν' ἀπαγορεύσωσι τὴν μετὰ τῆς ξηρᾶς συγκοινωνίαν. Ἀλλ' εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ πανώλης ἐν Χίῳ εἴτε ἕνεκα τοῦ κλίματος, εἴτε ἕνεκα τῶν προφυλάξεων δὲν ἐπιφέρει οἵας ἀλλαχοῦ τοῦ τουρκικοῦ Κράτους φρικτὰς καταστροφάς. Ἐν τούτοις ἡ ἐπιδημία τοῦ 1788 προίαψεν Ἅιδι 14000 ψυχάς, καὶ τοῦτο οἱ Χῖοι ὡς μοναδικὸν φαινόμενον ἀναφέρουσιν ἔτι καὶ νῦν.

Λωβοκομεῖον.

Εἰς ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπέχουσαν θέσιν κεῖται τὸ λωβοκομεῖον, ἐν ᾧ διαιτῶνται ἰθαγενεῖς καὶ ξένοι λεπροί. Ἕκαστος αὐτῶν ἔχει ἴδιον δωμάτιον. Τὸ ἵδρυμα ἔχει μίαν ἐκκλησίαν καὶ πᾶν ὅ,τι ἐπάναγκες πρὸς ζωοτροφίαν. Τὰς ἐπισήμους ἡμέρας οἱ ἀσθενεῖς τρέφονται ἀφθονώτερον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πόροι τοῦ λωβοκομείου δὲν ἐπαρκοῦσιν, οἱ σχετικῶς ὑγιέστεροι περιοδεύουσι τακτικῶς τὴν πόλιν καὶ τὰς ἐξοχὰς ἐξαιτούμενοι τὸν ἔλεον τῶν κατοίκων.

Νοσοκομεῖον.

Κέκτηνται ἐπίσης οἱ Χῖοι ἐν τῇ πόλει ἀνεγηγερμένον μέγα νοσοκομεῖον. Πᾶς πλούσιος Χῖος καταλείπει, ἀποθνήσκων, εἰς τὸ

νοσοκομεῖον χρηματικόν τι κληροδότημα (1). Τὸ ἵδρυμα τοῦτο σκοπὸν ἔχει τὴν περίθαλψιν ἀσθενῶν καὶ ἀναπήρων Χίων καὶ ἀλλοδαπῶν. Ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἰατρὸς καὶ βοηθός, οἱ δὲ ἐπιστάται αὐτοῦ εἶνε ἄνδρες ἐκ τῶν εὐϋπολήπτων. Τὸ νοσοκομεῖον χρησιμεύει προσέτι καὶ ὡς φυλακὴ τῶν κακοποιῶν, ὡς καὶ τῶν γυναικῶν ἐκείνων, ὧν ἡ διαγωγὴ εἶνε ἐπιλήψιμος καὶ διὰ τοῦτο βλέπει τις ἐν αὐτῷ ἀνθρώπους ἐκτίνοντας παντοίας ποινάς, καὶ μέχρι ἰσοβίων δεσμῶν. Ὅθεν τὸ νοσοκομεῖον τῆς Χίου εἶνε διττῶς εὐεργετικὸν εἰς τὸν τόπον, καὶ ὡς φιλανθρωπικὸν ἵδρυμα καὶ ὡς φόβητρον διὰ τοὺς κακούς.

Ἐκκλησιαστικά.

Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, ἥτις μετ' ἀνεξικακίας ἀνέχεται παρὰ τοῖς Χίοις πολίτευμα εἰς τοὺς ἰδίους νόμους ἀντιβαῖνον, δείκνυται ἔτι μᾶλλον ἀνεκτικὴ περὶ τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν ἐλευθερίας. Χίλιοι ναοὶ ὑπάρχουσιν ἐν Χίῳ, καθ' ἑκάστην δὲ ἀνοικοδομοῦνται οἱ ἠρειπωμένοι, εὑρύνονται οἱ μικρότεροι καὶ σχεδιάζονται νέοι. Εἰς τοὺς Λατίνους ὅμως τὴν σήμερον ἀπέμειναν τέσσαρες μόνον ναοί, ἤτοι ὁ καθεδρικὸς ἐν τῇ πόλει καὶ τρεῖς ἄλλοι ἐν τῇ ἐξοχῇ. Αἱ ἐκφοραὶ τῶν νεκρῶν, Ἑλλήνων τε καὶ Λατίνων, γίνονται μετὰ πομπῆς καὶ ἐπιδείξεως πολλῆς καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς ἐν Εὐρώπῃ παρατάξεως, προπορευομένου ἐπὶ κοντοῦ τοῦ Σταυροῦ. Οἱ ἱερεῖς, οἵ τε Ἕλληνες καὶ οἱ Λατῖνοι, διέρχονται πομπικῶς ἀνὰ τὴν πόλιν ἐν καιρῷ λιτανειῶν περιβεβλημένοι τὰ ἱερὰ ἄμφια. Ἡ κωδωνοκρουσία ἀπαγορεύεται ἐν τῇ πόλει, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν τοῖς χωρίοις καὶ ἔν τισιν ἑλληνικοῖς μοναστηρίοις, ὧν οἱ κώδωνες εἶνε τόσον μεγάλοι, ὥστε ἀκούονται εἰς ἀπόστασιν 6 μιλίων. Οἱ κώδωνες οὗτοι δὲν προσκαλοῦσι μόνον τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχήν, ἀλλὰ συγκαλοῦσιν αὐτοὺς καὶ εἰς συνέλευσιν, ὅταν οἱ *προεστοὶ* ἔχωσί

(1) « Ψυχικὸ τοῦ σπητάλιου » ἐλέγετο καὶ συνηθίζετο καὶ μετὰ τὸ 1822.

τι ν' ἀγγείλωσιν αὐτοῖς, τὸ κοινὸν συμφέρον ἀποβλέπον, ἢ νὰ δώσωσι διαταγὰς καὶ ὁδηγίας. Ἐκτὸς τῶν προμνησθέντων καθολικῶν ναῶν ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι μετὰ μοναστηρίων· ὁ τῶν Φραγκισκανῶν, ὑπὸ τῇ προστασίᾳ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους διατελῶν καὶ ὁ τῶν Ἰησουϊτῶν, ἠρειπωμένος νῦν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ μοναστήριον τῶν σεβασμίων τούτων πατέρων, οὗτινος ἡ ἐποπτεία ἀνήκει τῷ λατίνῳ Ἐπισκόπῳ. Ἄλλοτε ὁ ναὸς οὗτος διετέλει ὑπὸ τῇ προστασίᾳ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ τὴν σήμερον καὶ τοῦτον, ὡς τὸν προηγούμενον, προστατεύει τὸ Ῥωμαϊκὸν Κράτος. Τρίτος καθολικὸς ναὸς ἐν Χίῳ εἶνε ὁ τῶν Καπουκίνων, ὅστις χρησιμεύει ὡς παρεκκλήσιον τῶν ἐνταῦθα Γάλλων ὑποπροξένων, κεῖται δὲ ὑπὸ τὸ προξενικὸν οἴκημα, ὅπερ ἀπαρτίζει μετὰ τοῦ μοναστηρίου μίαν συνεχῆ οἰκοδομὴν εἰς δύο διῃρημένην.

Ἀτελὴς ἤθελεν εἶναι ἡ ἀνὰ χεῖρας ἔκθεσις, ἐὰν παρέλειπον νὰ εἴπω τι περὶ τῆς χιακῆς ἀρχαιότητος. Φαίνεται ἐπ' ἀληθείας ἀπίστευτον ὅτι νῆσος, ἔχουσα οἵαν ἡ Χίος περίδοξον ἀρχαιότητα, δὲν διασώζει μνημεῖα τῆς πάλαι εὐκλείας (1). Πρέπει ὅμως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι οἱ Γενουήνσιοι, ἀπόλυτοι τῆς νήσου κύριοι ὄντες ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, μετεκόμισαν πᾶν ὅ,τι ἐθεώρησαν λόγου ἄξιον. Κατέλιπον ὅμως τὸ ἐνδοξότατον καὶ εὐκλεέστατον τῶν μνημείων, τὸ σχολεῖον, ἐν ἄλλοις λόγοις, τοῦ περιωνύμου ποιητοῦ Ὁμήρου, πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως καὶ εἰς ἀπόστασιν λεύγης ἀπ' αὐτῆς κείμενον. Σώζονται καὶ χιακὰ νομίσματα, ἐφ' ὧν εἰκονίζεται ὁ Ὅμηρος κρατῶν τὴν Ἰλιάδα, ἑτέρωθι δὲ θυρεὸς μετὰ βότρυος διῃρημένος εἰς τέσσαρα μέρη πρὸς παράστασιν τῆς εἰς τέσσαρας τετραρχίας ἀρχαίας διοικητικῆς διαιρέσεως τῆς Χίου.

Τὸ περὶ οὗ πρόκειται σχολεῖον εἶνε ἐπὶ βράχου, ἀπὸ τῆς ἐπι-

(1) Ἀπὸ τριετίας ὑφίσταται ἐνταῦθα « Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τοῦ Γυμνασίου Χίου », ἐν ᾧ κατατίθενται τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα. Πλεῖσται ἄξιαι πολλοῦ λόγου καὶ ἀρχαιόταται ἐπιγραφαὶ ὡς καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τέχνης ὑπάρχουσιν, ἀλλ' οὐδὲν ἄγαλμα μικρὸν ἢ μέγα εὑρέθη.

φανείας τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ἕνα καὶ ἥμισυν πόδα, παριστᾷ δὲ τράπεζαν καὶ ἕδραν. Χεὶρ δεξιὰ καὶ πεπειραμένη ἔγλυψεν ἐπὶ τῆς ἕδρας ταύτης λέοντα, οὗτινος οἱ πόδες μέχρι πρὸ 40 ἐτῶν διετηροῦντο ἀλώβητοι. Τὸ σχῆμα τῆς τραπέζης δυσκόλως διακρίνεται νῦν. Ταῦτα εἶνε τὰ λείψανα τοῦ ἐνδόξου τούτου μνημείου, δι' ὃ οἱ Χῖοι ὑπερηφανεύονται, πεπεισμένοι ὄντες ὅτι ὁ μέγιστος τῶν ἀπ' αἰώνων ποιητὴς ἐκάθισεν ἐκεῖ διδάσκων καὶ ψάλλων πρὸς τοὺς προπάτορας αὐτῶν τὰ ἀθάνατα ἔπη.

Ἰδοὺ ἡ ἐμὴ ἔκθεσις περὶ τῆς περικαλλοῦς καὶ ἐνδόξου νήσου Χίου, ἥτις καὶ τοῦτο κέκτηται πρὸς τοῖς λοιποῖς πλεονέκτημα, ὅτι, κειμένη ἐν τῷ ὀμφαλῷ τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, προσελκύει ἄνευ δυσκολίας διὰ τὴν χάριν καὶ τὰς καλλονὰς αὐτῆς τοὺς παραπλέοντας θαλασσοπόρους.

Ἐὰν ἡ ἔκθεσις αὕτη εὐχαριστήσῃ τὸν ἀναγνώστην καθὼς εὐχαριστεῖ τὸν παρεπίδημον ἡ ἐν Χίῳ θελξικάρδιος διαμονή, ἔσομαι εὐτυχέστατος καὶ παρὰ προσδοκίαν ἀνταμειφθήσονται οἱ ἐμοὶ κόποι.

SISMANOGLIO

116. Η ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑ ΧΙΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟ 1822

Ἡ ἀπήχησις τῆς ἐντυπώσεως, ἣν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ἅπασαν προυξένησαν αἱ ἐν Χίῳ σφαγαί, διεσκέδασε πολλὰς πλάνας τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν πολιτικῶν. Ἐκ τούτου προῆλθον δύο τινά· α΄) ἡ ἐξορία τοῦ διαβοήτου Βαχὴτ καὶ β΄) ἡ πρὸς ἀνασυνοικισμὸν τῆς Χίου σπουδή. Ἀλλ' ὁ ἀνασυνοικισμὸς τόπου, ἔνθα ἤχνιζε τὸ αἷμα μυριάδων ἀθῴων, ἐκάπνιζον δὲ τὰ ἐρείπια καὶ ἐν ᾧ κυριολεκτικῶς ἐσόβει ὁ δαίμων τῆς ἐρημώσεως, οὔτ' εὐχερής, οὔτε ἄκοπος ἦτο.

Ὁ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον διοικητὴς τῆς νήσου Ἰσοὺφ Πασσᾶς ἐξέδοτο προκήρυξιν, προσκαλῶν τοὺς ἐν διασπορᾷ Χίους νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν γενέτειραν. Δαψιλεῖς προστασίας ὑποσχέσεις καὶ ἀσυδοσίαι παρείχοντο αὐτοῖς, ἐπὶ πᾶσι δ' ἀνεστηλοῦτο μετὰ τῶν ἑαυτῆς προνομίων ἡ ἀπὸ Μάρτιον τοῦ 1822 καταπεσοῦσα Δημογεροντία. Καὶ δὴ μετὰ διετῆ ἀργίαν διωρίσθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰσοὺφ Πασσᾶ οἱ πρῶτοι Δημογέροντες. Μεθ' ὁπόσης εὐλόγου συγκινήσεως θὰ ἐχαιρέτισαν οἱ περίτρομοι Χῖοι τὴν πρώτην κατόπιν τηλικούτων συμφορῶν Δημογεροντίαν!

Ἡ αἴγλη τῆς πρὸ τῆς καταστροφῆς χιακῆς δημογεροντίας τοσοῦτον ἐπεσκότισε τὴν νεωτέραν, ὥστε σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεως πιστεύεται ὅτι αὕτη εἶνε ἔκτρωμα καὶ διακωμώδησις ἐκείνης. Καὶ εἶνε μὲν συγγνωστὴ ἡ πίστις αὕτη εἰς τὸν ἐξ ἐπιπολῆς γινώσκοντα τὰ κατὰ τὴν Χίον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ὀφείλει νὰ σκέπτηται ἐμβριθῶς καὶ νὰ ἐπίσταται καλῶς τὴν πάτριον ἱστορίαν. Βεβαίως ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν δύναταί τις νὰ προσδοκᾷ παρὰ τῶν μετὰ τὸ 1822 δημογερόντων ἔργα ἀντάξια τῶν προγεγενημένων, διότι καὶ τὰ πράγματα ἤλλαξαν καὶ οἱ ἄνθρωποι

ἐσπάνιζον· πλὴν ἀλλ' ὅμως ἀνέθαλε πάλιν εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ὁ παλαίφατος δημογεροντικὸς θεσμός, καὶ ἀνῆλθε κατὰ τὴν τετάρτην καὶ πέμπτην δεκαετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς ἀπροσδόκητον ἰσχύος περιωπήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ ἐπιφανέστατος τῶν μετὰ τὸ 1822 ἀρχόντων τῆς Χίου Νικόλαος Σκαναβῆς ἐμαστίγωσε μὲν Τοῦρκον ἀγᾶν, διότι δὲν ἠγέρθη εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ καὶ ἐκάπνιζε καθήμενος σταυροποδητὶ ὅτε διήρχετο ἡ κηδεία τοῦ Μητροπολίτου Κοσμᾶ (1839), ἠπείλησε δὲ μετ' ἀγερώχου παρρησίας καὶ ἐν πληθούσῃ ἀγορᾷ δι' ἀγχόνης τοῦρκον κρεοπώλην, διότι ἐξηπάτα τοὺς χριστιανοὺς πελάτας του καὶ εἰς Διοικητὴς τῆς Χίου ἠναγκάσθη, ὡς παρακατιὼν θὰ διαλάβω, νὰ συνθηκολογήσῃ ταπεινῶς μετὰ τῶν ὑπερηφάνων Δημογερόντων.

Ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσω τὸ ἐπ' ἐμοὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν κατὰ τὴν νεωτέραν Δημογεροντίαν, ἐπεχείρησα ἐν ὥρᾳ σχολῆς τὴν συναρμολογίαν τῆς μετὰ χεῖρας συνοπτικῆς πραγματείας, μελετήσας τὸν σωζόμενον δημογεροντικὸν κώδικα καὶ ἀξιοπίστους συμπολίτας διαπυθόμενος (1). Ἀπὸ καρδίας δ' ἀναπεπταμένης εὔχομαι ἵνα, ἐφ' ὅσον ἔτι καιρός, ἄλλοι, ἐμοῦ ἁρμοδιώτεροι, ἀσχοληθῶσιν εἰς πληρεστέρας καὶ μᾶλλον διηκριβωμένας ἐρεύνας.

Ἀναμφιλέκτως τὰ παλαίφατα τῆς Χίου προνόμια διετηρήθησαν ἀλώβητα καὶ μετὰ τὸ 1822, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἐνεδυναμώθησαν ὡς ἐκ τῆς εὐνοίας, ἣν οἱ ἐν τέλει ἐδείκνυον ἤδη πρὸς τοὺς Χίους. Ἀλλ' οἱ καιροὶ μετέβαλον πολλὰ τῶν πατροπαραδότων τοῖς Χίοις ἠθῶν καὶ ἐθίμων εἴτε εἰς τὰς κοινωνικὰς αὐτῶν σχέσεις ἀναγομένων εἴτε εἰς τὰ πολιτειακά. Κατὰ τὴν νεωτέραν

(1) Ἰδίᾳ τοὺς ἀξιοτίμους συμπολίτας κ.κ. Μιχαὴλ Γ. Συννεφιᾶν, δημογέροντα πρὸ τοῦ 1866, Σκαρλᾶτον Δ. Μαγκανᾶν, ἔφορον τῆς Σχολῆς ἐν ἔτει 1871, Δόμ Νικόλαον Κόκκινον, γραμματέα τῆς καθολικῆς ἐπισκοπῆς κατὰ τὸ 1865 καὶ 1866, πρὸ πάντων δὲ τὸν καλόν φίλον μου κ. Μιχαὴλ Κωνσταντινίδην, ἐλεγκτὴν τῶν λογαριασμῶν τῆς Δημογεροντίας τῷ 1866 καὶ περὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐντριβέστατον.

τῆς χιακῆς Δημογεροντίας περίοδον παρατηροῦμεν ὅτι σὺν τοῖς ἄλλοις παρήλλαξε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Δημογερόντων καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐκλογικὴν συνέλευσιν. Ἀντὶ πέντε, ὡς πρότερον, οἱ δημογέροντες ἤδη εἶνε τέσσαρες· τρεῖς Ὀρθόδοξοι καὶ εἷς Καθολικός. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ 1847 ἐξακολουθεῖ ἡ συνήθεια αὕτη, ἔκτοτε ὅμως δημογέρων καθολικοῦ δόγματος δὲν ἐξελέγη πλέον. Ὑποθέτω ὅτι ἡ ὁσημέραι αὐξάνουσα ἰσχὺς τῶν ἡμετέρων καὶ κυρίως ἡ σπάνις ἢ μᾶλλον ἡ ἔλλειψις ἀνδρῶν ἱκανῶν παρὰ τοῖς καθολικοῖς συμπολίταις ἐγένετο ἡ ἀφορμὴ τούτου. Ἡ ἐκλογικὴ συνέλευσις ἀπετελεῖτο ἐκ 50 προκρίτων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐν τέλει, οὗτοι δὲ διὰ ψηφοδελτίων ὠνόμαζον τρεῖς ἐκ τῶν 9 ὑποψηφίων, οὓς ὑπέβαλλον οἱ ἀπερχόμενοι δημογέροντες. Δὲν ἐτηρεῖτο πλέον ἡ κατὰ συνοικίας ἐκλογή, διότι συνοικίαι ὡς τὸ πάλαι διακεκριμέναι δὲν ὑπῆρχον τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν Χίῳ, ἡ δ' ἐκλογικὴ συνέλευσις συνήρχετο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἀπλωταριᾶς. Μετὰ τὴν διαλογὴν εἷς τῶν δημογερόντων μετέβαινεν εἰς τὸ φρούριον παρὰ τῷ Καδῇ καὶ ἐλάμβανε τὸ χοτζέτι, μετὰ δὲ τοῦτο, προπορευομένων κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν τῶν παλαιῶν δημογερόντων, ἐπεσκέπτοντο οὗτοι καὶ οἱ νέοι τὸν Διοικητήν, Καδῆν κλπ. ὀθωμανοὺς ἄρχοντας καὶ τελευταῖον τὸν Μητροπολίτην, ὅστις ἀνεγίνωσκεν αὐτοῖς κατάλληλόν τινα εὐχήν. Ἀπερχομένων δ' ἐκ τῆς Μητροπόλεως, προεπορεύοντο οἱ νέοι δημογέροντες καὶ ἐν τοιαύτῃ πομπῇ κατέληγον εἰς τὸν Μεζᾶν, ὅπου ἐγίνετο ἡ παράδοσις τῆς ὑπηρεσίας. Οἱ νεώτεροι δημογέροντες ἐξελέγοντο, κατὰ τὰ ἀνέκαθεν εἰωθότα, τῇ 2 Φεβρουαρίου. Τοῦτο μανθάνομεν ἐκ τοῦ πρακτικοῦ τῆς 3 Ἰανουαρίου 1836, καθ' ὃ ἀπεφασίσθη ὅτι « συμφέρει νὰ γίνεται ἡ ἀλ- » λαγὴ τῶν δημογερόντων κάθε 2 Φεβρουαρίου κατὰ τὸ πάλαι ». Ἐπιστολή τις τῶν δημογερόντων πρὸς τὸν κ. Μιχαὴλ Ντάλλαν γνωρίζει ἡμῖν ὅτι οἱ δημογέροντες ἐπὶ τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑπογράφωσι τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα, ὁσάκις δ'

ἐνέκρινον καὶ ἐν ἐπιστολαῖς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἀποστελλομέναις, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐν γένει ἐγγράφων ἁπλῶς ὑπέγραφον: *Οἱ Δημογέροντες*.

Μισθὸς εἰς τοὺς δημογέροντας οὐδέποτε ἐδόθη, εἴδομεν δὲ ἐν τῷ Α' Μέρει τοῦ παρόντος ὅτι ὁ ἱερεὺς Δομ. Santi ὑπερεπαινεῖ αὐτούς, διότι ἀνθ' ὅσων ὑπὲρ τῆς πατρίδος πράττουσιν ἀποκομίζουσιν οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ προφορικὰς εὐχαριστίας. Ἐν τούτοις τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνεφύη ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος. Τῷ ὄντι τὴν συνέλευσιν τῆς 3 Ἰανουαρίου 1836 ἀπησχόλησεν ἡ πρότασις περὶ μισθοῦ τῶν δημογερόντων, ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ τούτῳ συνταχθέντος πρακτικοῦ πληροφορούμεθα ὅτι αὕτη πολλάκις συνεζητήθη, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπεφασίσθη τι ὁριστικὸν περὶ αὐτῆς. Ἀλλ' οἱ σώφρονες καὶ ὑπερήφανοι Χῖοι ἐθέσπισαν κατὰ τὴν ἄνω ἡμέραν ὅτι « δὲν ἐσύμφερε τὸ θέσπισμα τοῦτο – τοῦ μι- » σθοῦ – δι' ἄπειρα αἴτια ὁποῦ ἠμποροῦν νὰ προξενηθοῦν παρὰ » τοῦ μισθοῦ. . . καὶ ἂν ὀψέποτε τινὰς ἤθελεν ὁμιλήσῃ ἢ ἐνεργή- » σῃ ἢ δώσῃ γνώμην περὶ αὐτοῦ ὁ αὐτὸς νὰ παιδεύηται *αὐστη-* » *ρότατα χωρὶς συγκατάβασιν* ».

Ἐὰν πρὸ τοῦ 22 ἐδύνατο εἷς δημογέρων νὰ ἐκδημήσῃ, ἀγνοῶ· γινώσκω ὅμως ὅτι μετὰ τὸ 22 δὲν ἐπετρέπετο. Τὰ πρακτικὰ τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου 1837 διεφύλαξαν ἡμῖν τὰς περὶ τούτου συζητήσεις. Ὁ Λουρεντσῆς Ῥοΐζος, ὢν δημογέρων τότε, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ μεταβῇ εἰς Ἀλάτσατα, ἔνθα εἶχεν ἐμπορικὸν κατάστημα. Ἀπεφασίσθη νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἐκεῖσε ἐπὶ 10 μόνον ἡμέρας μετάβασις, καθόσον τὰ Ἀλάτσατα, ὡς καὶ ὁ Τσεσμές, ὑπήγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ διοικητοῦ Χίου, ἀνεγράφη ὅμως ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς 15 Σεπτεμβρίου ὅτι θέλει τιμωρεῖται πᾶς δημογέρων, ὅστις, μεταβαίνων εἰς Τσεσμὲν ἢ Ἀλάτσατα, « μὲ ἀπάτην ἀπεράσει ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην ἢ εἰς ἄλλο ὁποῖον » δήποτε μέρος, ἐκτὸς δηλονότι τῶν ὁρίων τοῦ Τσεσμὲ καὶ τῶν » Ἀλατσάτων ». Ἐν τούτοις μετὰ 9 ἡμέρας « ὡριμωτέρας σκέ-

SISMANOGLIO

» ψεως γενομένης ἐκρίθη εὔλογον παρὰ τῆς συνελεύσεως ν' ἀκυ-
» ρωθῇ ὅλως διόλου – τὸ προηγούμενον πρακτικὸν – καὶ κανένας
» ἀπὸ τοὺς καθεστῶτας δημογέροντας νὰ μὴν ἔχῃ τὴν ἄδειαν
» ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα διὰ Τσεσμὲ μήτε διὰ κανὲν
» ἄλλο μέρος, ἕως οὗ τελειώσῃ ὁλόκληρος ὁ χρόνος του». Ἐντεῦθεν δηλοῦται καὶ ὅτι ἡ διάρκεια τῆς ὑπηρεσίας τῶν δημογερόντων ἦτο ἐνιαυσία. Ἀλλὰ κυρίως καὶ κατ' οὐσίαν τὰ προνόμια τῆς Χίου ἐδωροφορήθησαν αὐτῇ ἐν ἔτει 1832, ὅτε τῇ ἐνεργείᾳ τῶν δημογερόντων ἐπετεύχθη νὰ «χαρισθῶσιν αἱ ἰδιοκτησίαι τῶν Χίων» καὶ ν' ἀναγνωρισθῇ ἔφορος τῆς νήσου παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ὁ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως εὐεργετήσας τὴν πατρίδα ἀοίδιμος Ἰωάννης Ψυχάρης. Ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ τούτου ἄρχεται ἡ τακτικὴ λειτουργία τῆς καθ' ἡμᾶς δημογεροντίας· διὸ καὶ ὁ διαληφθεὶς δημογεροντικὸς κῶδιξ ἄρχεται ἀπὸ τῆς 6 Ἀπριλίου 1832. Τὸ πρῶτον ἐν αὐτῷ κατακεχωρισμένον ἔγγραφον ἀφορᾷ εἰς τὴν διακανόνισιν τῶν πρὸ τοῦ 1822 συνωμολογημένων χρεῶν. Συγκληθείσης συνελεύσεως, οἱ ἐντιμότατοι δημογέροντες ὑπέβαλον πρότασιν λέγουσαν: «ἐπειδὴ καὶ αἱ ἰδιοκτησίαι τῶν Χίων
» ἐχαρίστηκαν παρὰ τοῦ γαληνοτάτου ἡμῶν ἄνακτος, τὰ πρὶν
» τῆς καταστροφῆς (1822) τῆς νήσου εὑρισκόμενα χρέη μεταξὺ
» αὐτῶν πῶς ἔχουν νὰ πληρώνωνται;» Ἡ δὲ συνέλευσις ἀπεφήνατο, ὅτι α') τὰ διὰ χρεωστικοῦ ὁμολόγου ἢ μαρτύρων ἢ ὅρκου ἐπιβεβαιούμενα ἁπλᾶ χρέη νὰ ἐξοφλῶνται πρὸς 40 %, β') τὰ ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἢ δι' εἰκονικῆς – οἰκονομικῆς, ὡς λέγει τὸ πρακτικόν – πωλήσεως πρὸς 60 %. Ἑτέρα συνέλευσις, γενομένη μετὰ 18 ἡμέρας, συνεσκέψατο καὶ περὶ τῶν ἀκινήτων, ἅτινα κατεῖχον μὴ ἰδιοκτῆται, «εἴτε *Τοῦρκοι* εἴτε Ῥωμαῖοι» ἀπεφήνατο δέ, ὅτι ὑποχρεοῦνται νὰ παραδίδωσιν αὐτὰ εἰς τοὺς πραγματικοὺς ἰδιοκτήτας ἐπὶ πληρωμῇ διὰ μὲν τὰ ἐργαστήρια τῶν $^3/_4$ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν γενομένων δαπανῶν μετὰ προηγουμένην ἐκτίμησιν τούτων, διὰ δὲ τὰς οἰκίας τοῦ $^1/_3$, ἐὰν ὁ κάτοχος διέμεινεν ἐν αὐταῖς ἐπὶ

τρία ἔτη, τοῦ $^1/_2$ ἐὰν ἐπὶ δύο καὶ τῶν $^2/_3$ ἐὰν ἐπὶ ἕν. Τὰ πρῶτα τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἔτη ἐκτὸς τῆς τρεχούσης ὑπηρεσίας ἀπησχόλησεν ἡ Δημογεροντία εἰς τὴν τακτοποίησιν τῶν ἰδιοκτησιῶν καὶ ἐπίλυσιν τῶν ἐκ τούτου πηγασασῶν φιλονικιῶν, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διακανόνισιν χρεῶν, πακτῶν, κληρονομικῶν δικαιωμάτων καὶ ἄλλων δασονομικῶν ζητημάτων.

Ὅτι τὴν Δημογεροντίαν τῆς Χίου ἐσέβοντο καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ ὑπήκουον ἤδη εἰς τὰ κελεύσματα καὶ τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς ἀποδεικνύει ἡ κατὰ τὴν 5 Μαΐου 1837 μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν δημογερόντων συνομολογηθεῖσα συμφωνία περὶ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὰ ἔξοδα (φόρους;) τοῦ ὑψηλοῦ Δοβλετίου. Ἀλλ' ἔτι περιτράνως καταφαίνεται τοῦτο ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς Δημογεροντίας τῶν Λ. Ῥοΐζου, Α. Περιβολαράκη, Κ. Χωρέμη καὶ Nacio Marcopoli (31 Ἰανουρίου 1838) γενομένου πρακτικοῦ, καθ' ὃ «ἐπει-
» δὴ τὰ δύο τρίτα τῶν Τούρκων σχεδὸν ἔγειναν τοπτζῆδες καὶ
» δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸ νὰ πληρώνουν Βασιλικὰ δωσίματα καὶ δι'
» αὐτὸ *μᾶς ἐπαραπονέθησαν* (1) οἱ ἐπίλοιποι Τοῦρκοι. . . . ἐμεί-
» ναμεν σύμφωνοι μὲ αὐτοὺς ὅσα ἔξοδα ἀκολουθήσουν ὡς εἴρηται
» νὰ πληρώνουν καὶ οἱ Τοῦρκοι πρὸς δύο καὶ μισὸν τοῖς ἑκατόν».
Ἐξ ἴσου ἐσέβοντο τὴν Δημογεροντίαν καὶ οἱ ἐπίσημοι Τοῦρκοι, καὶ δὴ αὐτὸς ὁ Διοικητής, ὃν *ἀγὰν* ἐπωνόμαζον κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου. Ἐπὶ τῆς Δημογεροντίας τῶν προμνημονευθέντων ὁ Διοικητὴς μετεκαλέσατο αὐτοὺς καὶ εἶπεν, ὅτι «τῷ ἐστάλησαν ἐκ
» Κωνσταντινουπόλεως γράμματα *καταδικάζοντα αὐτὸν διὰ σφάλ-*
» *ματά του διάφορα* καὶ ἡμεῖς ἀπεκρίθημεν εἰς τὴν ἐνδοξότητά
» του, ὅτι περὶ τούτων ἰδέαν καμμίαν δὲν ἔχομεν· διὸ πρὸς εὐχα-
» ρίστησιν τοῦ εἰρημένου ἐνδόξου Διοικητοῦ μας ἐξεδόθη τὸ παρὸν
» ἔγγραφον. Ἐν Χίῳ, τῇ 7 Ἰουλίου 1837». Ἐὰν καὶ κατὰ

(1) Ἀνέφερον τὰ παράπονά των ἐξαιτησάμενοι προστασίαν ἢ ἀντίληψιν. Τοιαύτην ἔχει ἐν Χίῳ σημασίαν ἡ λέξις.

πόσον ἰδέαν κἀμμίαν δὲν εἶχον οἱ τότε δημογέροντες, ἐπισήμως οὐδὲν κἀγὼ γινώσκω· ἀλλ' εἶνε πιθανώτατον ὅτι αὐτοὶ κατεμήνυσαν τὸν Ἀγᾶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατόπιν δὲ παραπονεθέντα ἔκρινον καλὸν νὰ ἱκανοποιήσωσι κατ' ἐπίφασιν καὶ πρὸς τὸ θεαθῆναι. Τὰ τέκνα τοῦ μακαρίτου Χωρέμη, ὃν ἀπὸ τῆς 6 Ἀπριλίου 1832 βλέπομεν παρακαθήμενον ἐν ταῖς συνελεύσεσι, πλέον δ' ἢ ἅπαξ δημογέροντα, ἤκουσαν παρ' αὐτοῦ πολλάκις λεγόμενον, ὅτι εἷς τῶν Διοικητῶν ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Χίου, διότι, ὅτε τὸ πρῶτον ἐπεσκέφθησαν αὐτὸν οἱ δημογέροντες, δὲν ἐδεξιώθη αὐτοὺς κατὰ τὰ εἰωθότα (1). Ἤκουσα δὲ κἀγὼ αὐτὸς – καί, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἀνέγνων τὰ οἰκεῖα ἔγγραφα – ὅτι ἐπὶ τῆς δημογεροντίας τοῦ Ζαννῆ Σιδερικούδη ἐστάλη ἐνταῦθα ἀπεσταλμένος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἔλεγχον τῆς διοικήσεως τοῦ Χουσεΐν Μπέη, Χίου τὴν πατρίδα καὶ Διοικητοῦ αὐτῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν Χουσεΐν Μπέης ἦτο συμπαθητικώτα-

(1) Ὁ συμπολίτης Σακὴρ ἐφέντης διηγεῖται τὸ ἑξῆς γεγονός, ὅπερ ἀγνοῶ ἂν σχετίζηται πρὸς τὰ ἄνω. Διωρίσθη πρό ἐτῶν διοικητὴς Χίου ὁ Ἐτὲμ Πασσᾶς, ὅστις, πρωτόπειρος ὢν καὶ ἀγνοῶν ἄλλως τὰ ἐν Χίῳ, περιέπεσεν εἰς ὃ καὶ ὁ προειρημένος σφάλμα. Ἐπὶ τούτῳ οἱ δημογέροντες διέκοψαν πᾶσαν μετὰ τοῦ Διοικητοῦ σχέσιν. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, κατέπλευσεν ἐνταῦθα αὐτοκρατορικὸν πλοῖον, ἔχον ἀνάγκην χρημάτων. Ὁ Διοικητὴς ἐζήτησεν αὐτὰ παρὰ τῶν δημογερόντων· ἀλλ' οὗτοι τῷ ἀπήντησαν ὅτι δὲν εἶχον χρήματα. Ἀγανακτήσας ὁ Διοικητὴς πέμπει εἰς τὸν Μεζᾶν κλητῆρα ἵνα φέρῃ τοὺς δημογέροντας εἰς τὸ Διοικητήριον. Ὁ κλητὴρ οὗτος, Μουσουλμᾶνος Χῖος τὴν Πατρίδα, παρουσιάζεται εἰς τοὺς δημογέροντας καὶ λέγει «τί θὰ τὸν κάμωμνεν αὐτὸν τὸν λωλόν;» ἀφηγήθη δὲ τὸν σκοπόν, δι' ὃν μετέβη παρ' αὐτοῖς. Οἱ δημογέροντες ἀπεκρίθησαν· «Εἰπὲ εἰς » τὸν Διοικητὴν ὅτι οὔτε χρήματα ἔχομεν, οὔτε εἰς τὸ κονάκι του ἐρχόμεθα· ὅ,τι » τοῦ περνᾷ ἂς μὴν τ' ἀφίσῃ κάτω». Ἀκούσας τοῦτο ὁ Διοικητὴς ἐξεμάνη, ἀλλ' οἱ παρατυχόντες ἐπίσημοι Τοῦρκοι ἔδωκαν αὐτῷ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι, οὕτω πρὸς τοὺς δημογέροντας πολιτευόμενος, «*θὰ φάγῃ τὸ κεφάλι του*». Ὁ Διοικητὴς τότε, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος, ἐπετηδεύθη μεταμέλειαν καὶ μεταβὰς παρὰ τοῖς δημογέρουσιν ἐν τῷ Μεζᾷ, ἐπεσκέφθη αὐτοὺς πρῶτος, ἀποδόντας δὲ τὴν ἐπίσκεψιν, περιεποιήθη μετ' ἐξόχων τιμῶν καὶ χάριν τῆς ἰδίας ἀσφαλείας ἠναγκάσθη νὰ ἀποστείλῃ εἰς ἕνα ἕκαστον βαρύτιμον ἐριοῦχον ὡς δῶρον.

τος τῇ Δημογεροντίᾳ, ὁ δ' ἀπεσταλμένος ἀντεπάθει αὐτόν, οἱ δημογέροντες ἀνηνέχθησαν εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔφορον καὶ συνέστησαν αὐτῷ νὰ προστατεύσῃ τὸν Διοικητήν. Συνεπείᾳ τούτου ὁ μὲν Διοικητὴς ἔμεινεν ἀνενόχλητος, ὁ δὲ ἀπεσταλμένος ἀνεχώρησεν ἐκ Χίου ἐν μεγίστῃ σπουδῇ. Ὅπως δ' ἔτι μᾶλλον γνωσθῇ ἡ ἰσχὺς τῶν μετὰ τὸ 1822 δημογερόντων, ἐπιτραπήτω μοι ν' ἀναφέρω καὶ τὸ ἀκόλουθον· Ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς νήσου ὑπῆρχεν ἀποτεθηκευμένος σῖτος ὡς ἐφόδιον ἐν καιρῷ πολιορκίας, ἐπειδὴ δὲ ὁ φρούραρχος δὲν ἐφρόντισεν ἐγκαίρως περὶ ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ, ἐφθάρη καὶ κατέστη ἄχρηστος. Θελήσαντος τοῦ φρουράρχου νὰ διανείμῃ τὸν σῖτον τοῦτον ὑποχρεωτικῶς καὶ κατὰ τὴν ἀρχικὴν τιμὴν εἰς τοὺς ἀρτοποιοὺς τῆς πόλεως, ἡ Δημογεροντία ἀντέστη· δι' ὃ ἐκεῖνος ἀνηνέχθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Πυροβολικοῦ, ἀφ' οὗ ἐξηρτᾶτο, αὕτη δὲ εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἔφορον. Καὶ ὁ μὲν ὑπουργὸς διέταξε τὴν ἀναγκαστικὴν διανομὴν τοῦ σίτου κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ τιμήν, ὁ δὲ Ἔφορος ἐνετείλατο εἰς τοὺς δημογέροντας ν' ἀντιστῶσι καί, χρείας τυχούσης, νὰ εἴπωσιν ὅτι τοιαύτην ἔλαβον παρὰ τοῦ Ἐφόρου ἐντολήν. Τοῦτο καὶ μόνον ἤρκεσεν ὅπως μείνῃ ἀνεκτέλεστος ἡ διαταγὴ τοῦ Ὑπουργοῦ. Ὅτε δὲ ὁ Σουλτᾶνος Μετζὴτ μετὰ τὰ Κριμαϊκὰ κατῆλθεν εἰς Χίον ἐν συνοδίᾳ τοῦ πιστοῦ καὶ ἀφωσιωμένου φίλου του Ἰωάννου Ψυχάρη, παντοίας ἐνδείξεις εὐνοίας καὶ τιμῆς ἐπεδαψίλευσεν εἰς τοὺς δημογέροντας, ἐν ᾧ τὸν Διοικητὴν μόλις εἶδεν, ὡς μὲ διεβεβαίωσαν μάρτυρες αὐτόπται.

Εἰς τοσοῦτον ἰσχύος ἀφίκετο ἡ ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ 1822 Δημογεροντία τῆς Χίου, ἔν τισιν ὑπερτέρα τῆς παλαιᾶς ἀναδειχθεῖσα. Ἀλλ' εἶνε δίκαιον νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἡ ἰσχὺς αὐτῆς κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ὀφείλεται εἰς τὴν ἀκατάβλητον φιλοπατρίαν τοῦ ἀειμνήστου συμπολίτου Ἰωάννου Ψυχάρη, διατελέσαντος ἐφόρου τῆς Χίου ἀπὸ τοῦ 1832 μέχρι τῆς ἀποβιώσεως αὐτοῦ κατὰ

τὸ 1861, ἐξ ὅτου (1) ἐπακριβῶς ἀναφαίνονται εἰς τὸν χιακὸν ὁρίζοντα τὰ νέφη τοῦ μετά τινα ἔτη κατακλύσαντος τὴν Δημογεροντίαν τυφῶνος. Ὁ βίος-ἐπιτραπήτω μοι ἡ ἔκφρασις-τοῦ Ἰωάννου Ψυχάρη εἶνε καὶ τῆς Δημογεροντίας Χίου ὁ βίος· ἐκείνου θανόντος, μικρὸν ἔτι καὶ κατελύθησαν ὁλοτελῶς προνόμια καὶ Δημογεροντίαι καὶ ἤθη καὶ ἔθιμα.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν λυπηρῶν γεγονότων τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ δημογεροντικοῦ θεσμοῦ, διατρίψωμεν ἐπ' ὀλίγον εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἡμετέρας εὐκλείας. Καὶ κατὰ πρῶτον ἐπισκοπήσωμεν ὁποία τις ἦν ἡ καθαρῶς διοικητικὴ δικαιοδοσία τῆς Δημογεροντίας.

Ἡ ἐξουσία τῶν δημογερόντων τῆς πόλεως Χίου ἐπεξετείνετο εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ προάστεια αὐτῆς, τὸν Βροντάδον, τὰ ὀκτὼ Καμπόχωρα καὶ τὰ 36 Ἐπανόχωρα, ἤτοι ἐπὶ πληθυσμοῦ 40000 ψυχῶν. Καὶ διοικητικῶς μὲν ὑπήγετο εἰς τὴν τουρκικὴν τῆς νήσου Διοίκησιν ἐν ἀρχῇ μὲν πραγματικώτερον, βραδύτερον καὶ μέχρις ἐσχάτων κατὰ τύπους μόνον. Ἰδοὺ δὲ πῶς· αἱ διοικητικαὶ ὑποθέσεις τῆς νήσου ὅλης συνεζητοῦντο καὶ ἀπεφασίζοντο ἐν τῷ διοικητικῷ συμβουλίῳ, οὗτινος ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Διοικητοῦ μέλη ἦσαν οἱ δημογέροντες, οἱ Βεκίληδες τῶν Μαστιχοχώρων, ὁ Καδῆς καὶ ὁ Μουφτῆς· ἀλλ' οὐδεμία ἀπόφασις ἐδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ ἄνευ τῆς γνώμης καὶ τῆς συγκαταθέσεως τῶν δημογερόντων, ὁσάκις ἡ ἀπόφασις ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ὑπ' αὐτοὺς τμῆμα τῆς νήσου. Ἂν δὲ τυχὸν ὁ Διοικητὴς ἢ ὁ Καδῆς ἔπραττέ τι ἐναντίον τῆς γνώμης καὶ τῆς συγκαταθέσεως τῶν δημογερόντων, ἀνεφέρετο τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἔφορον, ὅστις, μέγα ἰσχύων, διὰ μιᾶς ἀπειλητικῆς ἐπιστολῆς ἐπανῆγεν εἰς ὑποταγὴν τοὺς ἀντιπράττοντας ἢ προεκάλει τὴν

(1) Ἴδε πρακτικὸν 6 Ὀκτωβρίου 1861 περὶ ἐνεργειῶν τοῦ Καδῆ νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ κληρονομικά.

παῦσιν αὐτῶν. Τούτου ἕνεκα οἱ ἐν τέλει Ὀθωμανοὶ κατέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ πειθήνιοι ἐκτελεσταὶ τῆς θελήσεως τῶν δημογερόντων.

Εἰς δικαστήριον συγκεκροτημένη ἡ Δημογεροντία συνηδρίαζεν ἐν τῷ Μεζᾷ καθ' ἑκάστην πλὴν τῶν ἑορτῶν, ἐδίκαζε δὲ τὰς ἀστικὰς καὶ δημοτικὰς ὑποθέσεις ἄνευ καταβολῆς τελῶν συνοπτικῶς καὶ προφορικῶς. Ἵνα ἐκτελεσθῇ ἀπόφασίς τις τῆς Δημογεροντίας, ἐπέμπετο ἁπλῶς εἷς ὑπάλληλος αὐτῆς παρὰ τῷ Διοικητῇ καὶ ἀνεκοίνου αὐτῷ διὰ ζώσης ὅτι ὁ Α κατεδικάσθη κατ' ἀπόφασιν τῶν δημογερόντων εἰς φυλάκισιν λ. χ. διὰ τὴν δεῖνα ὑπόθεσιν· τοῦτο καὶ μόνον ἤρκει ἵνα ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπόφασις αὐθωρεὶ καὶ ἀναντιρρήτως. Λόγῳ τοῦ σεβασμοῦ, οὗτινος ἀπελάμβανον οἱ ἄρχοντες ἐκεῖνοι, σπανιώτατα ἐγίνετο χρῆσις τῆς βίας πρὸς προσαγωγὴν τῶν διαδίκων· ἁπλουστάτη κλῆσις ἢ γραμμάτιον τοῦ ὑπαλλήλου τῆς Δημογεροντίας ἦτο ἱκανὴ ἵνα κατέλθωσιν εἰς τὸν Μεζᾶν χωρία ὅλα. Ἐπιστολή τις τῶν δημογερόντων τῇ 21 Σεπτεμβρίου 1834 πρὸς τὸν Μιχαὴλ Ντάλλαν γνωρίζει ἡμῖν, ὅτι εἰς μὲν τὰς προσκλήσεις ὑπεγράφοντο οἱ δημογέροντες ἁπλῶς διὰ τοῦ: *Οἱ Δημογέροντες*, εἰς δὲ τὰς ἀποφάσεις ὑπεγράφοντο διὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἕκαστος. Τοῦτο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κώδικος, ἦτο ἀρχαία τῆς πατρίδος συνήθεια.

Τὸ δικαστήριον τῶν δημογερόντων ἐδίκαζε πρωτοδίκως· ἐδίκαζεν ἐπίσης καὶ κατ' ἔφεσιν, ἀλλὰ τότε προσελαμβάνοντο καὶ τέσσαρες πάρεδροι ἐκ τῶν σημαντικωτέρων πολιτῶν. Ἐπὶ σπουδαιοτέρων ὑποθέσεων, καὶ ἰδίᾳ ὁσάκις προέκειτο νὰ εὐκρινισθῇ ἔθιμόν τι τοῦ τόπου, ἐπετρέπετο καὶ ἀναίρεσις ἐνώπιον τῆς γενικῆς συνελεύσεως. Ὑπεράνω δὲ τούτων ἔκειτο ἡ γνώμη τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐφόρου, εἰς ἣν κατέφευγον ἐπὶ εὐρυτέρων καὶ καθολικωτέρου συμφέροντος περιστάσεων καὶ ἥτις εἶχε τὴν νικῶσαν ψῆφον. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἐξουσία τῆς Δημογεροντίας, εἰς τριπλοῦν ἔλεγχον ὑποβαλλομένη καὶ ἐν πολλοῖς μετριαζομένη, ἀπέβαλλε τὴν

ὀλιγαρχικὴν ἀπόχρωσιν, οὐδαμῶς δὲ θλίβουσα τὸν λαὸν ἀπεδείχθη πάτριὴ ὄντως καὶ τοῖς πᾶσιν εὐεργετική.

Ἀλλ' ἐν ᾧ καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι κατέφευγον εἰς τὰ δικαστήρια τῶν δημογερόντων, δὲν ἔλειψαν μεθ' ὅλον τὸν πρὸς αὐτὰ σεβασμόν, κατὰ τὰ πρῶτα τοὐλάχιστον ἔτη, οἱ καταφεύγοντες ἐκ τῶν ἡμετέρων εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια. Ὁ δημογεροντικὸς κῶδιξ διεφύλαξε τὰ ἐνδεικτικὰ τούτου. Τὸ ἀπὸ 30 Ἀπριλίου 1836 πρακτικὸν ἀναφέρει τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἀπειθῶν Δόντιδων, οἵτινες, «ἀπειθήσαντες εἰς τὰς συμβουλὰς καὶ διαταγὰς τῆς Δη-» μογεροντίας, ἐπρόστρεξαν εἰς τὸν Μεχκεμέ». Φαίνεται ὅτι τινὲς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐθεώρουν τὰς ἀποφάσεις τῶν δημογερόντων δυσμενεῖς εἰς τὰ συμφέροντά των, κατέφευγον εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια, – τοῦτο συνάγω ἐκ τοῦ πρακτικοῦ τῆς 8 Φεβρουαρίου 1839 θεσπίζοντος: « οἱ καταφεύγοντες εἰς ἐξωτερικὰ κριτήρια » ἐκρίθη συμφώνως εὔλογον νὰ παιδεύωνται μὲ νοταρικὴν ὁμολο-» γίαν, ἡ ὁποία νὰ γίνεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ *ἀδικηθέντος*, εἰς ὅσην » ζημίαν τοῦ ἐπροξενήθη . . . . *κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθιμον τῆς πα-» τρίδος* ». Πιστεύω ὅτι εἰς τοὺς ἔπειτα χρόνους ἦτο πολὺ σπάνιον, ἂν μὴ τέλεον ἐξέλιπε, τοῦτο, διότι οὐδὲ λόγος κἂν περὶ αὐτοῦ ἐγίνετο πλέον.

Ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν δημογερόντων διετέλουν τὰ δικαστήρια τῶν πρωτομαστόρων καὶ τῶν Δεπουτάτων, εἰς ἃ ἐτησίως διωρίζοντο ἀμισθὶ (ἴδε πρακτικὸν 26 Ἰανουαρίου 1840) ἄνδρες πεπειραμένοι καὶ εὐϋπόληπτοι. Καὶ οἱ μὲν πρωτομαίστορες ἐξεδίκαζον, κατὰ τὰ ἀνέκαθεν εἰωθότα, τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις, οἱ δὲ Δεπουτᾶτοι τὰς ναυτικάς. Ἀμφοτέρων τῶν δικαστηρίων τούτων αἱ ἀποφάσεις ἐξετελοῦντο καθ' ὃν καὶ οἱ ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας ἐξαγγελλόμενοι τρόποι καὶ δι' αὐτῆς. Ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Δημογεροντίας, ἀλλ' ἀμεσώτερον ἀπ' αὐτῆς ἐξαρτώμενα, ἐτέλουν τὰ Μνημονεῖα, ὧν αἱ πράξεις ἀνε-

γνωρίζοντο ἀσυζητητὶ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Καδῆ (1).

Τοιαύτη τις ἦτο ἡ Δημογεροντία ὡς ἀρχὴ πολιτική. Ἀλλὰ καὶ ὡς κοινοτικοὶ ἄρχοντες πόσα δὲν ἐπραγμάτωσαν ἐν οὕτω βραχεῖ χρόνῳ οἱ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πατρίδος στήσαντες τὴν ἕδραν αὐτῶν ἀείμνηστοι ἄνδρες! Ἐκ πρώτης ἀφετηρίας συνέστησαν Σχολεῖα, ἀνίδρυσαν Νοσοκομεῖα καὶ Λωβοκομεῖα καὶ ἐμερίμνησαν ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς αὐτῶν τόσον, ὥστε, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ Χίος ἐκλείσθη καὶ πάλιν.

Ἐν ἔτει 1835 φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον ἐν Χίῳ καὶ ἄλλα, πλὴν τῶν κοινῶν Σχολεῖα, διότι τὸ πρακτικὸν τῆς συνελεύσεως, ἥτις ἐγένετο τῇ 27 Ἰουνίου τοῦ ἔτους τούτου, φροντίζει ν' ἀναγράψῃ ὅτι « κοινὰ σχολεῖα μόνον δύω εἶνε *βάρος τοῦ κοινοῦ*, ἓν ἑλληνι-» κὸν καὶ τὸ ἕτερον ἀλληλοδιδακτικόν.» Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἦσαν ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν Ἁγιοδεκτινῇ ἀλληλοδιδακτικὸν ἦτο εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ. Τὸν ἀριθμὸν τῶν διδασκάλων, οἵτινες τότε ἐδίδασκον ἐν τοῖς κοινοῖς Σχολείοις τῆς πόλεως, μανθάνομεν ἐκ τοῦ ἐν σελίδι 9 τοῦ κώδικος πρακτικοῦ. Εἷς ἑλληνοδιδάσκαλος καὶ εἷς ἀλληλοδιδάκτης ἀπήρτιζε τὸ προσωπικόν, ὅπερ ἐδίδασκεν ἐν τοῖς κοινοῖς τῆς Χίου παιδευτηρίοις πρὸ 45 ἐτῶν. Ἀλλ' ἐκ τοῦ πρακτικοῦ συνάγεται ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐπολλαπλασιάζοντο, διότι ἐδέησε ν' αὐξηθῇ ὁ μισθὸς τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου, νὰ τῷ δοθῇ εἰς εὐταξίας καὶ νὰ ἐπιδιορθωθῇ τὸ ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον.

Ἐν ἔτει 1837 ἐδίδασκον ἐν τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ τῆς πόλεως οἱ ἱερεῖς Πατούνας καὶ Βαβύλας, ἤκμαζε δὲ κατ' ἐκείνην περίπου τὴν ἐποχὴν ὁ διδάσκαλος τῶν « κολλυβογραμμάτων» ἱερεὺς Παξιμαδᾶς. Μετὰ δύο ἔτη οἱ μαθηταὶ τῆς πόλεως ἀνῆλθον εἰς 300, ἐν δὲ τῇ Ἁγιοδεκτινῇ εὑρίσκομεν διδάσκοντα τὸν ἱερέα Μητροφάνην Στομάραν τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ μαθήματα. Γεγονὸς περί-

(1) Διὰ τοῦτο καὶ οἱ προστρέχοντες εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια « ἐπαιδεύοντο μὲ *νοταρικὴν* ὁμολογίαν», ἤτοι χρεωστικὸν ὁμόλογον ἐνώπιον τῶν Μνημόνων συνταχθέν.

εργον μέν, καταδεικνύον δὲ τὴν παντοδυναμίαν τῶν τότε ἀρχόντων, σχετίζεται πρὸς τὸν διδάσκαλον τοῦτον, τολμήσαντα παρὰ τὰ συμπεφωνημένα νὰ «διδάξῃ Βασίλειον μὴ καταδεχόμενος νὰ διδάσκῃ τὰ μικρὰ μαθήματα(1)». Τὸν Μητροφάνην διεδέξατο ὁ ἱερεὺς Καισάριος, τραχὺς καὶ ἀνοικτίρμων διδάσκαλος, δι' ὅπερ καὶ ἐπαύθη, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Μητροφάνους μετὰ τὴν ἀπονεμηθεῖσαν αὐτῷ συγχώρησιν.

Τί ἐδίδασκον οἱ διδάσκαλοι ἐκεῖνοι εὔκολον εἶνε νὰ μαντεύσῃ τις. Οἱ ἐπιζῶντες μαθηταὶ αὐτῶν μετὰ τῆς ἐντυπώσεως, ἥτις παρακολουθεῖ τὸν ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ προξενηθέντα τρόμον, διηγοῦνται τὰ βασανιστήρια, εἰς ἃ ὑπεβάλλοντο. Ὀπαδοὶ τοῦ συστήματος, ὑφ' ὃ οἱ ἴδιοι ἐμαθήτευσαν, ἀνεδέξαντο νὰ παιδαγωγήσωσι τὰς νέας γενεὰς διὰ τῆς ῥάβδου μᾶλλον ἢ διὰ τοῦ βιβλίου, οὕτω δὲ τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλικωνιάδων κατήρχετο ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τρυφερῶν παιδίων ἐν εἴδει ῥάβδου, τσιμπουκίου, βουνεύρου, ἀκαβάλλου καὶ νηστειῶν. Οὐδαμῶς ψέγω τοὺς ἀφανεῖς ἐκείνους ἐργάτας τῆς ἐθνικῆς προόδου, διότι τί ἐπ' ἀληθείας δύναταί τις νὰ ἐλπίζῃ ἐκ καταστάσεως πραγμάτων οὕτωσὶ περὶ τὰ τοιαῦτα νηπιαζούσης, ὥστε νὰ θεωρῇ ἔγκλημα τὴν διδασκαλίαν τῶν ἔργων τοῦ Μεγάλου Βασιλείου;

Διὰ τῆς ἀπὸ 10/22 Ἰουλίου 1839 ἐγκυκλίου τῶν Ἐπιτρόπων τῆς Σχολῆς πρὸς τοὺς ἐν τῇ ξένῃ Χίους ἠτήθησαν αἱ πρὸς τὴν πατρίδα εὐαίσθητοι καὶ εὐγενεῖς βοήθειαι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σμύρνῃ, Τεργέστῃ, Μασσαλίᾳ, Λιβόρνῳ, Ὀδησσῷ, Σύρῳ, Ἀθήναις καὶ Λονδίνῳ συμπολιτῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ συστη-

(1) Ὁ τολμητίας ἱερεύς, ὑποπεσὼν διὰ τοῦτο εἰς τὴν ὀργὴν τῶν δημογερόντων, ἐπαύθη τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς ἱεροκῆρυξ· αὐστηρῶς ἀπηγορεύθη εἰς αὐτὸν ἡ ἵδρυσις ἰδιωτικοῦ σχολείου, ἐπεβλήθη δὲ πρόστιμον 500 γρ. καὶ ἐν ὑποτροπῇ 1000 εἰς πάντα, ὅστις «εἴτε μυστικῶς εἴτε φανερῶς θελήσῃ νὰ ὑπάγῃ εἰς αὐτὸν τὸ παιδί του». Ἀλλὰ συνεχωρήθη τῇ 1 Μαρτίου 1840 «διὰ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ μετάνοιαν». Ἴδε πρακτικά.

θῇ ἐνταῦθα Γυμνάσιον καὶ μετακληθῶσι καὶ ἄλλοι σοφοὶ καθηγηταὶ εἰδήμονες καὶ τῶν διαλέκτων τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης. Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς *Χιακοῖς*, τόμ. Β', σελ. 245. Καὶ ἀγνοῶ μὲν ὁποῖα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς· βεβαίως ὅμως οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ συμπολῖται δὲν ἐκώφευσαν εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῆς γενετείρας, ἐπίσης δὲ βέβαιον εἶνε ὅτι κατ' ἐκείνην τοὐλάχιστον τὴν ἐποχὴν Γυμνάσιον δὲν συνεστήθη. Ἀλλ' ἔκτοτε ἤρξατο σκοπιμωτέρα καὶ μᾶλλον σύντονος δρᾶσις ὑπὲρ τῶν Σχολείων τῆς Χίου, καὶ ἡ ἐν ἡμῖν παιδευτικὴ κίνησις ἐγένετο γενικωτέρα καί, ὅπερ σπουδαιότερον, ἔκτοτε κυρίως χρονολογοῦνται αἱ κατ' ἔτος συνδρομαὶ τῶν ἐκτὸς Χίων ὑπὲρ τῶν χιακῶν παιδευτηρίων.

Νικάνδρος ὁ Πάτμιος διορίζεται τῷ 1840 διευθυντὴς τῶν Σχολείων καὶ κατ' ἐκείνην περίπου τὴν ἐποχὴν ὁ ἐξ Ἀμπελακίων τῆς Θεσσαλίας Ἐμμανουὴλ Βερούσης ἀναδέχεται τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν μαθημάτων. Τῷ δὲ 1846 εὑρίσκομεν διευθυντὰς τῶν Σχολείων τοὺς ἐκ Κῶ ἀδελφοὺς Ἀναστάσιον καὶ Δημήτριον Πλατανίστας, ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐκ τριῶν τάξεων ἀποτελούμενον καὶ τέλειον ἀλληλοδιδακτικόν. Μετὰ ἓν ἔτος, ὡς διαλαμβάνει τὸ πρακτικὸν τῆς 16 Αὐγούστου 1847, «ἀπεφασίσθη » νὰ συστηθῇ ἓν μάθημα κατηχήσεως ἐν τῇ σχολῇ ὑπὸ τὴν διεύ » θυνσιν ἀξίου διδασκάλου, ὅστις θέλει πληρώνεται ἐτησίως γρ. » 2500 καὶ παραδίδῃ δὶς τῆς ἑβδομάδος τὸ μάθημα τῆς κατηχή » σεως τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν θρησκείας εἰς ἱερωμένους πάσης τάξεως » καὶ λαϊκοὺς ὅσοι θέλουν». Φρονῶ ὅτι τὴν διδασκαλίαν τῆς κατηχήσεως ἀνέλαβεν ἔκτοτε ὁ προμνημονευθεὶς ἱερεὺς Μητροφάνης Στομάρας· ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἐδίδασκεν οὗτος τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μάθημα ἐν ἔτει 1849, ὡς ἐπληροφορήθην. Τάξεις γυμνασιακὰς ἡ Σχολὴ ἀπέκτησε βραδύτερον, καὶ δὴ ἐν ἔτει 1851 ὑφίσταντο δύο, ὧν τὴν μὲν ἀνωτέραν διηύθυνεν ὁ Ἑπτανήσιος Κωνστ. Κοντογούρης, ἐν δὲ τῇ πρώτῃ ἐδίδασκεν ὁ συμπολίτης Ἀργύριος Κα-

ράβας. Μεθ' ἑπταετῆ διεύθυνσιν τοῦ χιακοῦ ἡμιγυμνασίου, παραιτηθέντος τοῦ κ. Κοντογούρη, προσεκλήθη ὡς διευθυντὴς ὁ κ. Κ. Κόντος, τότε δὲ συνέστη καὶ τρίτη τάξις. Ἡ τοῦ κ. Κόντου διεύθυνσις διήρκεσε περὶ τὰ τρία ἔτη (1). Τὸν κ. Κόντον διεδέξατο ὁ γυμνασιάρχης Ἰωαννίδης, ἀλλ' οὗτος 17 μόνον ἡμέρας διέτριψεν ἐνταῦθα, ἀπελθὼν συνεπείᾳ στάσεως τῶν μαθητῶν, οὓς παρώτρυνεν εἰς τοῦτο τὸ ἀτερπὲς τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰωαννίδου καὶ ἡ πρὸς τὸν κ. Κόντον στοργή. Ἀπὸ τότε δὲ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1863 διηύθυνε τὴν Σχολὴν ὁ Γρηγόριος Φωτεινός, νῦν ἐπίσκοπος Μυριοφύτου, εὐπαίδευτος καὶ ἀξιολογώτατος συμπολίτης. Μηνὶ Φεβρουαρίῳ τοῦ 1863 καταπλέει εἰς Χίον ὁ σοφὸς τοῦ Γένους διδάσκαλος ἀοίδιμος Γ. Σουρίας, ὅστις, ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων παιδευτηρίων, συνιστᾷ καὶ Δ' τάξιν καὶ οὕτως ἀπηρτίσθη πλῆρες καὶ τέλειον τὸ Γυμνάσιον καὶ ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἰσόβαθμον καὶ ἰσότιμον τοῖς ἐν Ἑλλάδι. Ὑπὸ τῇ πεφημισμένῃ γυμνασιαρχίᾳ τοῦ γεραροῦ ἐκείνου συμπολίτου ἀνῆλθε καὶ πάλιν τὸ χιακὸν Γυμνάσιον εἰς τὴν πρέπουσαν αὐτῷ περιωπὴν καὶ ἀνεδείχθη ἓν τῶν ὑπερτάτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ φυτωρίων τῆς παιδείας.

Ἀλλὰ δὲν ἦσαν τὰ Σχολεῖα μόνα, περὶ ὧν ἐμερίμνησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οἱ μετὰ τὸ 1822 δημογέροντες, διότι καὶ περὶ τοῦ Νοσοκομείου καὶ περὶ τοῦ Λωβοκομείου ἔπραξαν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ὅ,τι οἱ καιροὶ καὶ τὰ μέσα αὐτῶν ἐπέτρεπον.

Ὁ δημογεροντικὸς κῶδιξ ἀναφέρει ὅτι τὸν Ἰούλιον ἢ Αὔγουστον τοῦ 1835 συνῆλθε συνέλευσις ὅπως σκεφθῇ περὶ τῶν χρεῶν

(1) Περίεργος εἶνε ἡ ἀφορμὴ τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. Κόντου καὶ ὡς τοιαύτην ἀναγράφω αὐτήν. Ἐπιτευχθείσης τότε τῆς ἑνώσεως τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, μία μετὰ τὴν ἄλλην αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἀνεγνώριζον τὸ Ἰταλικὸν Βασίλειον. Ὁ κ. Κόντος, ἀστειευόμενος, ἠρώτησε παρρησίᾳ ἂν καὶ ἡ Δημογεροντία Χίου ἀνεγνώρισε τὸ Ἰταλικὸν Βασίλειον. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀπελεύσεως τοῦ σοφοῦ ἀνδρός.

τῶν καταστημάτων καὶ ὅτι ἀπεφασίσθη « διὰ νὰ ἐλαφρυνθῇ τὸ » κοινὸν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνησυχίαν καὶ ἀπὸ τὸ βάρος τῶν τοσού» των τόκων, νὰ μπατικωθοῦν ἐπὶ δημοπρασίᾳ τὰ μούλκια τῶν » αὐτῶν κοινῶν καταστημάτων, Νοσοκομείου, Σχολείου καὶ Λω» βῶν διὰ νὰ πληρωθῶσιν ὄχι μόνον τὰ χρέη των, ἀλλὰ πρὸς » τούτοις ὅσα χρήματα περισσεύσουν ἐξ αὐτῶν τῶν μπατικωμά» των νὰ μένουν εἰς τὸν Μεζᾶν μὲ τόκον 12 τὰ $^0/_0$ διὰ νὰ ἐξοι» κονομῶνται οὕτως αἱ ἀνάγκαι τῶν καταστημάτων ». Ἐκ τοῦ πρακτικοῦ τούτου μανθάνομεν, ὅτι ὁ Μεζᾶς ἐχρησίμευεν ὡς ταμίας συγχρόνως καὶ ταμιευτήριον τῶν χιακῶν καταστημάτων καὶ ὅτι οὐχὶ τότε πρῶτον, ἀλλὰ πολλῷ πρότερον ἐλειτούργησαν τὰ καταστήματα ταῦτα· μανθάνομεν δὲ προσέτι ὅτι ἡ συνέλευσις ἐκείνη ὑπελόγιζεν ὅτι ἐπήρκουν οἱ ἐπιτόπιοι πόροι πρὸς κάλυψιν τῶν διὰ τὰ καταστήματα δαπανῶν, αἵτινες ἀναντιρρήτως δὲν θὰ ἦσαν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον σπουδαῖαι. Διότι, ὅτε μετά τινα ἔτη ἀπητήθησαν δαπάναι μεγαλείτεραι διὰ τὰ Σχολεῖα, οἱ ἐπίτροποι αὐτῶν ἐπεκαλέσθησαν τὴν συνδρομὴν τῶν ἔξω συμπολιτῶν, ὡς εἴδομεν. Ὑπὲρ τῶν Σχολείων εἰσέφερον κατ' ἔτος οἱ Πατέρες τῆς Νέας Μονῆς 8000 γρ. κατὰ τὸ ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1838 πρακτικόν, διὰ δὲ τὴν συντήρησιν τοῦ μαθήματος τῆς κατηχήσεως ἀπεφασίσθη διὰ συνελεύσεως νὰ περιφέρηται « *πουγγὶ* εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας ἐπ' ὀνόματι τῆς ἱερᾶς καταχήσεως ». Βραδύτερον ἐξηυρέθησαν καὶ ἄλλοι πόροι ὑπὲρ τῶν Σχολείων· κατ' ἀρχὰς οἱ μαθηταὶ ἐφοίτων δωρεὰν εἰς τὰ δημόσια παιδευτήρια, ἔπειτα ὅμως οἱ εὐπορώτεροι ἐπλήρωνον δικαίωμα εἰσιτηρίου ἐλάχιστον. Καὶ ἡ Αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἐχορήγει κατ' ἔτος 8000 γρ. διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν, ὑπῆρχε δὲ καὶ τέλος τι ἐπὶ τῶν ἀδειῶν τοῦ γάμου μέχρι σήμερον ὑφιστάμενον. Ἀκριβέστερα περὶ τοῦ θέματος τούτου, τῶν πόρων δηλαδή, δι' ὧν συνετηροῦντο τὰ καταστήματα κατὰ τὰ πρῶτα ἀπὸ τοῦ 1822 ἔτη, δὲν κατώρθωσα νὰ μάθω. Οἱ δὲ εἰς τὸ Νοσοκομεῖον καὶ τὸ Λωβοκομεῖον

SISMANOGLIO

εἰσαγόμενοι, ἐὰν εἶχον περιουσίαν τινά, ἔδιδον αὐτὴν εἰς τὰ καταστήματα ταῦτα.

Πολλάκις ηὐπόρησαν, πολλάκις δὲ περιῆλθον ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τὰ καταστήματα ταῦτα, ἐφ' οἷς δικαίως ἐκλείσθη ἡ πατρὶς ἡμῶν. Ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ φιλοτιμία τῶν ἁπανταχοῦ γῆς Χίων συνετήρησε καὶ διεφύλαξεν αὐτά, εὐπλοήσαντα ἐν μέσῳ παντοίων σκοπέλων. Μόνον τὸ Γυμνάσιον Χίου χωλαίνει ἔτι ὡς πρὸς τὸ χρηματικὸν ζήτημα, καὶ ἐπειδὴ εἶνε τὸ πρακτικώτερον καὶ λυσιτελέστερον τῶν καθ' ἡμᾶς ἱδρυμάτων, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τῶν μελλουσῶν γενεῶν, τολμῶ νὰ ὑψώσω ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἀσθενῆ φωνήν μου ἐπικαλούμενος τὴν ἀρωγὴν τῶν συμπολιτῶν.

Ἴδωμεν τόρα καὶ τί ἔπραξεν ἡ Δημογεροντία Χίου ὡς πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά.

Καθὰ ὁ Dom. Luigi Santi γράφει, ἡ νῆσος τῆς Χίου εἶχε πρὸ τῆς καταστροφῆς 1000 ὀρθοδόξους ναούς, ἐξ ἀκοῆς δ' ἔχω ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν μόνῃ τῇ πόλει ὑπῆρχον περὶ τοὺς ἑκατόν. Μετὰ τὸ 1822 ὑπῆρχεν ἐν Χίῳ «ὁλοτελὴς ἔλλειψις ἀπὸ ἐκκλησίαν διὰ Μητρόπολιν», ὡς λέγει τὸ πρακτικὸν τῆς 28 Ἰανουαρίου 1838. Ἔκτοτε ἀπεφασίσθη ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Βικτώρων «ἡ ὁποία οἰκοδομουμένη, συνάρσει » θεία, θέλει ἀποκατασταθῆ ἡ ἐκκλησία τῶν ἱερῶν τῆς κοινότητός » μας Σχολείων, διοικουμένη ἀπὸ τοὺς κατὰ καιρὸν τιμιωτάτους » ἐπιτρόπους τῆς Σχολῆς». Πρῶτοι δὲ χρηματικοὶ πόροι πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τούτου ἐγένοντο τὰ 15000 γρ., ἅτινα κατέβαλον τότε οἱ κάτοικοι τῆς ἐνορίας Ἐρυθιανῆς, παραχωρηθείσης εἰς αὐτοὺς τῆς ἐκκλησίας Ἐρυθιανῆς μετὰ τῶν κτημάτων της. Ἀλλ' ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Βικτώρων ἀντὶ ν' ἀποκατασταθῆ ἡ ἐκκλησία τῶν ἱερῶν Σχολείων, ἀπεδείχθη μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς νήσου Χίου. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν σημερινὴν ἀβελτερίαν, οἱ πατέρες ἡμῶν ἐμερίμνων παντοιοτρόπως καὶ περὶ τοῦ Κλήρου. Δὲν ἐσπάνιζον τότε λόγιοι ἱερεῖς καὶ εὐφραδεῖς ἱεροκήρυκες, οὐδ'

ἐχειροτονεῖτο τότε διάκονος ἢ ἱερεὺς ὁ πρῶτος τυχὼν ξυλοσχίστης, ὡς δυστυχῶς συμβαίνει ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν· «ὅποιος » ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ ἱεροδιάκονος ἢ ἱερεύς, ἔχει χρέος ἀπαραίτητον » νὰ σπουδάσῃ ἐπιμελῶς τὴν κατήχησιν ἐπὶ ἕνα καὶ ἥμιση χρό» νον καὶ ἔτι ἕνα καὶ ἥμιση χρόνον ὅταν θὰ γενῇ ἱερεύς». Ταῦτα διατάσσει τὸ ἀπὸ 16 Αὐγούστου 1847 πρακτικὸν τῆς συνελεύσεως.

Περίεργον εἶνε τὸ φορολογικὸν σύστημα, ᾧτινι ἐχρῶντο οἱ νεώτεροι δημογέροντες παραλαβόντες βεβαίως ἀπὸ τῶν παλαιῶν, διὰ τοῦτο ἐθεώρησα ὀρθὸν νὰ μακρηγορήσω πως περὶ αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ ἡ Χίος δὲν κατεκτήθη, ἀλλ' ἑκουσίως ὑπετάγη εἰς τοὺς Ὀσμανίδας, ἀνέκαθεν ἦτο ἀπηλλαγμένη τοῦ φόρου τῆς δεκάτης, καθ' ἃ διακελεύεται τὸ Κοράνιον, ἐτέλει δὲ μόνον τὸν κτηματικόν, τὴν κεφαλητιῶνα καί τινας ἄλλους, ἀνερχομένους διὰ τὴν πόλιν καὶ τὰ 45 χωρία εἰς γρόσια 520566. Τὸ ποσὸν τοῦτο ἔμενε μέχρι τοῦ 1866 σταθερὸν καὶ ἀμετάβλητον, καὶ ἐν μὲν τῇ πόλει εἰσεπράττετο ὑπὸ τοῦ δημογεροντικοῦ εἰσπράκτορος, ἐν δὲ τοῖς χωρίοις ὑπὸ τῶν γερόντων, οὓς ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐξέλεγον οἱ πάροικοι, ἀπέτινον δὲ αὐτὸ τῇ διοικήσει οἱ δημογέροντες.

Κατὰ πᾶσαν τετραετίαν διωρίζετο ἑξαμελὴς φορολογικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τῶν δημογερόντων, ἥτις, συνεδριάζουσα ἐν τῷ καταστήματι τῆς Δημογεροντίας, προσεκάλει διαδοχικῶς ἐξ ἑκάστης ἐνορίας ἕνα τῶν εὐϋπολήπτων ἐνοριτῶν καὶ μετ' αὐτοῦ συσκεπτομένη ἐβαθμολόγει ἕκαστον τῶν ἐνοριτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας αὐτοῦ, τοῦ ἐπιτηδεύματος καὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως, ἀλλὰ πολλάκις καὶ τῆς ὑπὲρ τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ ἀτόμου πολυτελείας. Ἐχρησίμευεν ὡς λόγος τῆς αὐξήσεως τῶν βαθμῶν, τὸ δὲ φόβητρον τοῦτο ἐπέδρα σωτηριωδῶς κατὰ τῆς πολυτελείας καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ἐπιχείρημα τῶν ἀνδρῶν ὁσάκις αἱ σύζυγοι ἀπῄτουν πολυτελῆ ἐνδύματα ὑπὲρ τὴν οἰκονομικὴν θέσιν αὐτῶν. Οὕτω δὲ βαθμολογουμένων ἁπάντων τῶν κατοίκων, διενέμετο ὁ πληρωτέος φόρος ἐπὶ τοῦ ὁλικοῦ ποσοῦ τῶν

SISMANOGLIO © MUSEO

βαθμῶν καὶ ἐσχηματίζετο ἡ φορολογικὴ μερὶς ἑκάστου πολλαπλασιαζομένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βαθμῶν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πηλίκου τῆς διαιρέσεως τοῦ ὁλικοῦ ποσοῦ τοῦ φόρου διὰ τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βαθμῶν. Ἐν γένει δὲ οἱ φόροι οὐδέποτε ὑπῆρξαν βαρεῖς, οὐδὲ εἰσεπράττοντο ἐν ἀκαταλλήλῳ χρόνῳ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πωλήσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων· ἂν δὲ ἡ Κυβέρνησις ἀπήτει τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων ἐν ἄλλῳ καιρῷ, οἱ δημογέροντες, δανειζόμενοι προχείρως παρὰ τῶν εὐπορούντων ἐπὶ τόκῳ 8 τοῖς $^0/_0$, ἐπλήρωνον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸ ζητούμενον ποσόν, εἰσπράττοντες δὲ κατὰ τοὺς παραγωγικοὺς μῆνας παρὰ τῶν φορολογουμένων ἀπέτινον ἀνελλιπῶς κεφάλαια καὶ τόκους. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Δημογεροντία ἔχαιρεν ἀπεριόριστον πίστιν καὶ ἐχρησίμευεν ὡς Τράπεζα, ἐν ᾗ κατετίθεντο τὰ περισσεύοντα χρήματα τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδέποτε ὤφειλε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καθυστερουμένους φόρους. Καίτοι δὲ τοσαῦτα χρήματα διαχειριζομένη, δὲν ἔχαιρε τὸ δικαίωμα νὰ δαπανήσῃ δι' ἐκτάκτους ἀνάγκας πλέον τῶν πεντακοσίων γροσίων, παρουσιαζομένης δὲ τοιαύτης ἀνάγκης, ἔδει νὰ ζητηθῇ ἡ ἄδεια τῆς συνελεύσεως. Καθὰ δὲ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Δημογεροντίας γενομένη ἐξέλεγξις τῆς πολυετοῦς διαχειρίσεως αὐτῆς ἀπέδειξεν, οὐδεμίαν κατάχρησιν εἶχε διαπράξει, ἀλλὰ μάλιστα εἶχε πληρωμένον πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἑνὸς ἔτους στρατιωτικὸν φόρον, τὸν ὁποῖον δὲν εἶχεν εἰσπράξει παρὰ τῶν φορολογουμένων, καίτοι δὲ σαφῶς καὶ καθαρῶς ἀποδειχθέντος ὅτι ὁ φόρος ἐπληρώθη ἐκ τῶν παρὰ τῇ Δημογεροντίᾳ κατατεθειμένων χρημάτων τῶν δημοσίων ἐκπαιδευτηρίων, ἐν τούτοις οἱ πολέμιοι τῆς Δημογεροντίας ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ τότε διοικοῦντος τὴν νῆσον Μουσταφᾶ πασᾶ (1866-7), ὑπεκίνησαν τοὺς χωρικοὺς ν' ἀρνηθῶσι τὴν πληρωμὴν αὐτοῦ, οὕτω δὲ ἀπώλεσαν τὰ ἐκπαιδευτήρια περὶ τὰς 1200 λίρας ὀθωμανικάς.

Ἤλθωμεν ἤδη ἐπὶ τὴν ἀφήγησιν τῆς καταλύσεως τῆς χιακῆς Δημογεροντίας.

Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Ψυχάρη ἀνεφάνησαν εἰς τὸν πολιτικὸν τῆς Χίου ὁρίζοντα τὰ πρῶτα νέφη τοῦ ἐπισκήψαντος εἰς τὴν Δημογεροντίαν τυφῶνος. Τοῦτο δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς 6 Ὀκτωβρίου τοῦ 1861, καθ' ὃ «ὁ Καδῆς ἀπήτησε νὰ ἐπεμβαίνῃ δυνάμει τοῦ ἐμιρναμὲ κρατεῖ εἰς τὰ δικαιώματα τῶν κληρονόμων», ὅπερ ἐθεωρήθη «πάντῃ ἐναντίον καὶ *καταστρεπτικὸν* ὡς πρὸς τὰ προνόμια τῆς νήσου». Τὸ γεγονὸς τοῦτο καὶ μόνον ἔδει νὰ διανοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἰθυνόντων τότε τὴν Χίον, ἀλλ' ἀτυχῶς φαίνεται, ὅτι ἐθεωρήθη ἐπαρκὴς ἡ ἁπλῆ τούτου ἀναγραφὴ ἐν τῷ κώδικι, ἴσως δ' ἐγένοντο καί τινες ἐνέργειαι, ἀτελέσφοροι ὅμως, ὅπως μὴ πραγματοποιηθῇ, καὶ πρὸς οὐδὲν ἐλογίσθη ὅτι ἐπηκολούθησεν εἰς τὸν θάνατον ἀνδρὸς μέγα δυναμένου, οὗτινος ἡ ἰσχὺς ἀπεσόβει πάντα κίνδυνον, οὐχὶ δὲ ἡ πρὸς τὰ προνόμια τῆς Χίου εὐλάβεια. Μοίρᾳ κακῇ, ὁ θάνατος τοῦ Ἰ. Ψυχάρη καὶ ἄλλων κακῶν αἰτία ἐγένετο· τοῦτο μὲν διέρρηξε τὰς πέδας, αἵτινες ἐκράτουν ἐν σωφροσύνῃ καὶ ἐχαλιναγώγουν τὰς ὁρμὰς ἀρχόντων, οἵτινες ἔρρεπόν πως εἰς ὀλιγαρχίαν, τοῦτο δὲ κατέλιπε κενόν, ὅπερ ὁ διαδεξάμενος ἐκεῖνον Στέφανος Καραθεοδωρῆς, μεθ' ὅλην τὴν καλὴν αὐτοῦ θέλησιν, δὲν ἐπέτυχε ν' ἀναπληρώσῃ. Καὶ οὕτως ἡ Δημογεροντία Χίου ἀφ' ἧς ἀπεθανεν ὁ Ψυχάρης ἀπέβη οὐχὶ ἀληθῶς ἀριστοκρατική, ὡς ἦν ἀνέκαθεν καὶ ἕως τότε, ἀλλ' ὀλιγαρχική, καί, τὸ χείριστον, ἐθεωρήθη ὑπό τινων, εἰς ἐπιφανεῖς καὶ ἀρχαίους οἴκους ἀνηκόντων, ὡς οἰκογενειακὸν τιμάριον. Πλὴν δὲ τούτων καταρραγεὶς ἐν ἔτει 1864 κομματικὸς ἀγὼν ἐν τοῖς Μαστιχοχωρίοις, συμπαρέσυρε καί τινας τῶν ἐν τῇ πόλει προκρίτων, οἵτινες, ἀσυνέτως ποιοῦντες, συνετάχθησαν πρὸς τὴν μίαν τῶν διαμαχομένων μερίδων, ἧς οἱ ἀντίπαλοι, ἐκδικούμενοι, ὑπεκίνησαν τοὺς Καμποχωρίτας ν' ἀπαιτήσωσι τὸν διορισμὸν δημογέροντος ὑπ' αὐτῶν ἐκλεγομένου. Καὶ δὲν ἦτο

μὲν ἀδύνατον νὰ ἐξοικονομηθῇ τὸ πρᾶγμα, ἐλαχίστη δὲ δεξιότης ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐνδοτικότης ἐδύνατο νὰ καταπαύσῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸν θόρυβον, ἱκανοποιοῦσα εὐλόγως τοὺς Καμποχωρίτας, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Κατιλίνας εὑρίσκετο πρὸ τῶν θυρῶν, ἀλλ' οἱ τυχόντες τότε δημογέροντες, ἀπολυταρχικοὶ ὄντες, ἐδείχθησαν ἄκαμπτοι καὶ διὰ μιᾶς προγραφῆς ἀπεκήρυξαν τὰ 8 Καμποχώρια, τουτέστι πληθυσμὸν 5000. Τὸ coup de tête τοῦτο παρώξυνεν ἔτι μᾶλλον τοὺς Καμποχωρίτας, ἔδωκε δὲ νέα ὅπλα, καὶ δὴ ἰσχυρά, εἰς μερίδα τινὰ τῶν πολιτῶν, ἥτις οὐχὶ βεβαίως ἐξ ἀρχῶν, ἀλλ' ἐξ ἀτομικῶν λόγων ἀντεπολιτεύετο τὴν Δημογεροντίαν. Οἱ ἀποκηρυχθέντες Καμποχωρῖται ὑπεκινήθησαν ν' ἀπαιτήσωσι τὴν ἐξέλεγξιν τῶν λογαριασμῶν τῆς Δημογεροντίας, πρὸς τοῦτο δὲ ἀνηνέχθησαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἥτις, ὡς εἰκός, προθύμως ἔσπευσε νὰ ἐξετάσῃ τὰ παράπονά των. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἡ προειρημένη ἀντιπολίτευσις τὰ πάντα ἐμηχανᾶτο πρὸς κατάλυσιν τοῦ δημογεροντικοῦ πολιτεύματος. Συνέβη δὲ τότε ἐνταῦθα σύγχυσις καὶ θόρυβος καὶ βοή, καθ' ἣν ἀμφίβολον εἶνε ἂν οἱ πλείονες ἐγίνωσκον τί ἤθελον καὶ τί ἐζήτουν.

Κατ' ἐκεῖνο σχεδὸν τοῦ χρόνου ἐδημοσίευσεν ἡ Κυβέρνησις τὸν περὶ Βιλαετίων Νόμον (1) καὶ ἐπεδίωκε τὴν εἰς αὐτὸν ὑπαγωγὴν καὶ τὴν ἀφομοίωσιν ἁπασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους. Δὲν θὰ ἐπέζων ἴσως ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ νόμου τούτου ἀκέραια τὰ προνόμια τῆς Χίου· ἀλλὰ τὸ καθῆκον παντὸς εὖ φρονοῦντος ἦτο νὰ μὴ καθεύδῃ ὑπὸ μανδραγόρα. Οἱ ἄρχοντες ὅμως τῆς Χίου δὲν ἐδείχθησαν συνετοὶ ὡς πρὸς τοῦτο, διότι καὶ πάλιν δὲν κατενόησαν τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν, μετὰ λύπης δὲ παρετηρήθη ὑπὸ τῶν σωφρονούντων ὅτι καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἔφορος τῆς Χίου δὲν εἰργάσθη εὐστόχως πρὸς συνετισμὸν αὐτῶν. Ἀργά, πολὺ ἀργά, ἐνόησαν οἱ Χῖοι τὴν φορὰν τῶν πραγ-

(1) Ὀθωμανικοὶ Κώδικες, μετάφρ. Δ. Νικολαΐδου, σελ. 72 καὶ ἑφ.

μάτων, ἀλλὰ καὶ τότε μόνον οἱ περὶ τὴν Δημογεροντίαν ἐπεδείξαντο ζῆλον καὶ προθυμίαν ἀξιέπαινον, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ μερὶς τῶν ἀντιπολιτευομένων, ἂν καὶ πανταχόθεν ἐδίδοντο τοῖς ἐνταῦθα συμβουλαὶ πρὸς ὁμόνοιαν καὶ λυσιτελέσταται νουθεσίαι.

Ἔνθερμοι συνήγοροι τῶν χιακῶν προνομίων ἐδείχθησαν ἐπὶ πᾶσι μὲν ὁ Χῖος τὴν πατρίδα Ἐπίσκοπος τῶν Καθολικῶν σεβ. Ἰγνάτιος Γκιουστουνιάνης καὶ οἱ ἐνταῦθα πρόξενοι τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐκτὸς τοῦ ὑποπροξένου τῆς Ῥωσσίας, διευθύνοντος δὲ καὶ τὸ τῆς Ἑλλάδος, Χίου τὴν πατρίδα καὶ Ὀρθοδόξου τὸ θρήσκευμα, ὅστις ὑπεστήριζε τὰς ἀξιώσεις τῆς ἀντιπολιτευομένης τὴν Δημογεροντίαν μερίδος. Ὁ σεβασμιώτατος Γκιουστουνιάνης τόσον ἐνθέρμως ἔγραψεν ὑπὲρ τῶν προνομίων πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικὴν πρεσβείαν, ὥστε αὕτη δραστηριώτατα εἰργάσθη ὑπὲρ αὐτῶν παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ· ἀλλ' αἱ ἀναφοραὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κατηγόρουν τῆς Δημογεροντίας, ὥστε ὁ πρεσβευτὴς κ. Moustier ἅμα ἀναγνοὺς αὐτὰς ἔμεινε σχεδὸν ἀναπολόγητος πρὸ τοῦ Ἀαλῆ πασσᾶ, ὅστις μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν δεξιότητος ἐξεμεταλλεύετο πᾶν ὅ,τι συνετέλει εἰς δυσφήμισιν τῆς Δημογεροντίας.

Οὕτως ἐπὶ διετίαν περίπου ἔβαινον τὰ πράγματα, ἐν ἔτει δὲ 1866 κατελύθη τέλεον ὁ παλαιὸς καὶ σεβαστὸς δημογεροντικὸς τῆς Χίου δεσμὸς καὶ τὰ χιακὰ προνόμια, ἔκτοτε δὲ ἓν πρὸς ἓν ἠφανίσθησαν τὰ παλαιότατα τῶν Χίων ἤθη καὶ ἔθιμα. Ὁ περὶ Βιλαετίων Νόμος ἐφηρμόσθη τότε ἐν Χίῳ, ἀντὶ δὲ τῶν τέως δημογερόντων ἐδωροφορήθησαν αὐτῇ ὡς ἀνώτατοι κοινωνικοὶ ἄρχοντες τὰ Ἰχτιὰρ Μεζλήσια (1) ἔν τε τῇ πόλει καὶ ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν χωρίων. Τὸ ἄρθρον 59 τοῦ προειρημένου νόμου ᾧδέ πως διαγράφει τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἀπὸ τοῦ 1866 Δημογεροντιῶν· « Αἱ » δημογεροντίαι ἔχουσιν ἀποστολὴν ὅπως ἐποπτεύωσι τὴν *κατὰ*

(1) Γεροντικὰ συμβούλια ἢ δημογεροντίαι.

» τοὺς *νόμους* διανομὴν τῶν φόρων μεταξὺ τῶν κοινοτήτων, ἃς » ἀντιπροσωπεύουσιν ὅπως *συνδιασκέπτωνται* περὶ τῶν ζητημά- » των τῶν ἀφορώντων τὴν *καθαριότητα τῶν ὁδῶν* ἐν τοῖς δήμοις, » τὴν δημοσίαν ὑγιεινὴν καὶ τὰ συμφέροντα τῆς γεωργίας καὶ » λύωσιν εἰρηνικῶς πᾶσαν διαφοράν, δυναμένην νὰ περαιωθῇ *διὰ* » *συνδιαλλαγῆς* τῶν διαφερομένων κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου δια- » γραφόμενα ὅρια ».

Ὀλίγα μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Δημογεροντίας ἔτη ἀλλεπάλληλοι συμφοραὶ ἐνέσκηψαν ἐνταῦθα· ἡ ναυτιλία παρήκμασεν, ἡ μαστίχη ὑπετιμήθη, ἡ νόσος τῶν ἐσπεριδοειδῶν κατέστρεψε τὸν σπουδαιότατον τῆς νήσου πόρον — περὶ τὰ 3000000 φράγκων κατ' ἔτος — ἡ ἀξία τῶν κτημάτων κατῆλθεν εἰς τὸ τέταρτον, εἰς ἐπίμετρον δὲ ἡ φοβερὰ τοῦ 1881 θεομηνία κατηρείπωσε τὸ πλεῖστον τῆς Χίου.

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΑ

ΚΑΙ ΣΙΓΙΛΛΙΩΔΗ ΘΕΣΠΙΣΜΑΤΑ

SISMEL EDIZIONI DEL GALLUZZO

Ἴσον τοῦ καταπεμφθέντος θείου καὶ εὐσεβοῦς βασιλικοῦ πιττακίου πρὸς Εὐστάθιον Βεστάρχην ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ εἰδικοῦ [τ]ὴν (1) ἐν τῇ Χίῳ συστᾶσαν εὐαγῆ Νέαν μονὴν παρὰ τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν Νικήτα καὶ Ἰωάννου καὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος.

Ἐτύπωσεν ἡ Βασιλεία μου λαμβάνειν ἐτησίως ἀπὸ τῆς συγκλήτου λόγω ῥόγας νομίσματα ἑβδομήκοντα δύο, καὶ κελεύει σοι καταστρῶσαι τὴν ὀνομασίαν αὐτοῖς ἐν τοῖς χαρτίοις τοῦ ὑποσεκρέτου, ἔνθα αἱ ὀνομασίαι διέρχονται τῶν πρωτοσπαθαρίων· μετάγραψαι δὲ καὶ τὸ παρὸν πιττάκιον, καὶ τούτου ἰσότυπον ὑπογραφὲν παρὰ σοῦ τε καὶ τῶν ὑπὸ σὲ σεκρετικῶν ἐπιδοῦνε τοῖς τῆς Μονῆς ἀδελφοῖς εἰς οἰκείαν ἀσφάλειαν.

Μηνὶ Φεβρουαρίῳ Ἰνδικτιῶνος ιγ.

Εὐστάθιος Βεστάρχης ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ εἰδικοῦ.

Μιχαὴλ Πρωτοσπαθάριος ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλίνου βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λογοθέτου κριτοῦ τοῦ Βήλου ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ ἐπὶ τῆς καταστάσεως.

Λέων Πατρίκιος καὶ πρωτονοτάριος τοῦ σεκρέτου τοῦ σακελαρίου.

Βασίλειος πρωτοσπαθάριος ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλίνου, κριτοῦ ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου· βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λογοθέτου καὶ μυστογράφος.

Ἰωάννης πρωτοσπαθάριος καὶ βασιλικὸς νοταριος τοῦ εἰδικοῦ λόγου ὁ Σπανόπουλος.

Ρωμανὸς πρωτοσπαθάριος καὶ βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λόγου ὁ υἱὸς Ἀγαλλιανοῦ, ἀνθυπάτου Πατρικίου, Βέστου, καὶ κριτοῦ τοῦ Βήλου.

(1) [τ]ὴν = διὰ τήν.

Ἰωάννης πρωτοσπαθάριος ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλήνου, βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λογοθέτου, κριτὴς ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου, καὶ δημάρχου τῶν πράξεων.

Βασίλειος πρωτοσπαθάριος ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλήνου, βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λογοθέτου, κριτὴς ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου.

Ὁ Τζιρίθων Ἰωάννης πρωτοσπαθάριος κριτὴς ἐπὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ βασιλικὸς νοτάριος τοῦ εἰδικοῦ λογοθέτου ὁ Καματηρός.

Χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ μακαρίτου βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου περὶ τοῦ παρὰ μόνης τῆς Βασιλικῆς Μεγαλειότητος κρίνεσθαι τὴν Μονήν.

Ἀλλὰ τίνων ἄλλων τοσοῦτον ὅσον τῶν τὸν μονάδα βίον προελωμένων, καὶ γῆν ἐπίσης βδελυξαμένων, καὶ ὅσα γήϊνα μέλει Θεῷ; ἐπεὶ κακεῖναις μέλον Θεῷ. Τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων σπουδάζουσι, θεραπεύειν Θεόν, καὶ ὑπὸ τοῖς ἐκείνου ζῆν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐκείνου τηρεῖν, κρίματα ὧν ἡ ἐπιθυμία, κατὰ τὸν θεῖον φάναι Δαβίδ, χρυσίου καὶ λίθου τιμίων ἐπέκεινα, καὶ γλυκυτέρα κηρίου καὶ μέλιτος. Τῶν δὴ οὖν τοιούτων καὶ προνοητέον ὅσον εἰκός, τὸν φιλάρετον ἢ φιλόθεον ἑαυτῷ διὰ τούτων τὴν θείαν προμήθειαν προκαλούμενοι, καὶ πᾶσι τρόποις περιποιητέον αὐτοῖς τὴν ἡσυχίαν ἄσκησιν καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς ἐντεύξεις προσάγοιεν. Ταύτῃ τοι καὶ ἡ Θεοστεφὴς ἡμῶν γαληνότης τῶν ἐν τῇ μονῇ τῆς Θεομήτορος, ἣ κατὰ τὴν νῆσον Χίον ἀνακειμένη, Νέα προσονομάζέται, διασκουμένη εὐλαβῶν μοναστῶν, οἷς ὁ κατὰ Θεὸν ἐμπολιτεύεται βίος, καὶ ἀγγελικὴ κατὰ δύναμιν ὑποτυποῦται διαγωγὴ καὶ κατάστασις, ἔθετο μὲν καὶ ἄλλως πρόνοιαν, μεταδοῦσα τῶν ἑαυτῆς χαρίτων, καὶ γνωρίσασα καὶ τούτοις τὴν ἄφθονον δεξιάν· ἐπεὶ δὲ καὶ τινων εὐπορίσασα αὐτοῖς ὑπὸ τὴν μονήν, κτημάτων τε καὶ παροίκων ἀπό τε δωρημάτων τοῦ κράτους ἡμῶν, καὶ συναλαγμάτων

οἰκείων, διενέξεως τε καὶ πραγμάτων ἐπιφοραῖς περιπείρεσθαι μετὰ τῶν ὁμοῦ ἢ καὶ πλησίον χωρούντων πάντων, ἐπάναγκες ἐστι τούτοις γὰρ ἂν κακεῖνα συναναμέμικται καὶ οἷον συνέζευκται. Καὶ διὰ ταῦτα φόβος αὐτοῖς ὑπέτρεχεν ἀκαταλόγιστος καὶ κατέσειε μή ποτε πᾶσι δικάζουσι πρὸς ἀπαγωγὰς καὶ μετακλήσεις καὶ βιαίους ἑλκισμοὺς προσκίμενοι, θήρα πρὸς ἄγραν ὑπάρχουσιν ἕτοιμοι, κἀντεῦθεν ἐπισκόπτειντο μὲν τὴν πρὸς τὸ καλὸν ἕξιν, τῆς συντρόφου διαγωγῆς ἀπροσπώμενοι κατάγοιντο δὲ τῆς πρὸς ὕψος ἀναγκαιούσης θεωρίας, διὰ [τὸ] τῶν πραγμάτων θορυβῶδες καὶ συγχυτικὸν κατέχον ἢ καταρύρον εἰς ἔδαφος· ἡ Βασιλεία ἡμῶν καὶ ταύτην αὐτοῖς ἵστησι τὴν ἀγωνίαν καὶ λύει τὸ δέος, καὶ βραχύαις συλλαβαῖς τὸ ἀπερικτύπητον τούτοις χαρίζεται· ἵνα καὶ ἀνεπιθολώτους τὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἱκετείας πρὸς Θεὸν ἀναφέροιεν ἀπελαύνουσα γὰρ πόρρωθεν τούτων τὸ ταραχῶδές τε καὶ πολύοχλον, ἵνα ὡς ἐν ἀδύτοις τισὶ μεταγωγούμενοι, τὸ ἠρεμαῖόν τε καὶ γαλήνιον πάντοθεν ἔχοιεν. Θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου λόγου, ὥστε ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, μή τινα δικαστὴν εἰς τὴν δηλωθεῖσαν μονὴν περιέναι δίκης οἱασδήτινος ἕνεκεν, μήτε τι σύμβολον ἀρχικῆς δυναστείας· κατ' αὐτῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τε καὶ ὑπ' αὐτὴν ἐπιδείκνυσθαι· ἀλλ' εἴ ποτε διαφοραὶ καὶ διαμάχαι τινές, εἰ μὲν τοῖς τῆς μονῆς πρός τινας ἑτέρους ἐπιγένοιντο καὶ βούλοιντο ταύτας οὗτοι κατὰ τῶν ἀντιφερομένων ἐγγυμνάζειν, ἀκωλύτως κινεῖν, καὶ τὸν νόμον εὑρίσκειν διαιτητὴν τοῦ καλὸς ἔχοντος· εἰ δ' ἀφ' ἑτέρων κατ' αὐτῶν κινηθεῖεν, καὶ διαστασιάζοιεν πρὸς ἀλλήλους ἐπί τισι δίκαις, ἢ περὶ τόπων ἀφαιρέσεως, ἢ μεταθέσεως ὅρων τῶν ὑπ' αὐτοὺς πάντων κτημάτων, ἢ καινοτομίας ἑτέρας τινός, καὶ ἀμφιβολίας, μήτε θεματικὸν ἢ πολιτικόν, ὡς εἴρηται, δικαστήν, μήτε τινα τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἢ βῆμα δικαστικὸν τοῖς ἄγουσιν ἀναπτύσειν, καὶ τὰς περὶ τούτων ἀγωγὰς ἐγγυμνάζειν, ἢ ψιφίζεσθαι, ἢ ὅλλως ἀγώγιμόν τινα τῶν ἐν τῇ μονῇ ποιεῖν καὶ καθέλ-

κειν εις δικαστήριον· ἀλλὰ τὰ κατὰ τούτων κινούμενα τῷ μείζονι τῶν ἄλλων ἀφιέναι δικαστηρίων, καὶ μόνον ἀκροᾶσθαι τούτων τὸν τὴν αὐτοκράτορα λαχόντα διέπειν ἀρχήν, ἀρρεπεῖ τε καὶ ἀδεκάστῳ κρίσει, ἢ διαλύειν τὰς ἀναμέσον τούτων ἀμφισβητήσεις ἢ τὸ δεδογμένον μὲν ἀποφαίνεσθαι, τὸν δὲ κριτὴν δεχόμενον, κατὰ τὰς βασιλικὰς ἀποφάσεις πληροῦν, καὶ οἷον ἐκβιβαστὴν τῶν ἤδη κεκριμένων γίνεσθαι· μόνης γὰρ ἐξηρτῆσθαι βασιλικῆς ἀκροάσεως τὰ κατὰ τούτων λεγόμενα βουλόμεθα καὶ ψήφοις αὐτοκρατορικαῖς τὰς ἐπὶ τὰς δίκας καταδίκας ἡνίκα αὐτοὺς ἀποφέρεσθαι. Εἰ δ' ἴσως ἀγωγὰς αὐτοὶ κατά τι γυμνάζειν αἱροῖντο παρὰ δικαστῇ μὴ προστίσασθαι τούτοις τὸν παρόντα χρυσόβουλον λόγον, ἵνα μὴ τὸ ὑπὲρ αὐτῶν εἰσενεχθὲν ἐξ ἀποτελέσματος κατ' αὐτῶν ἀναφανῇ. Διὸ παρεγγυώμεθα καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, γενικῶν καὶ στρατιωτικῶν λογοθετῶν, τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σακέλης καὶ τοῦ βεστιαρίου, οἰκονόμων τῶν εὐαγῶν οἴκων τῶν ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν καὶ τῶν ἐφόρων, τῶν Βασιλικῶν κουρατοριῶν, εἰδικῶν γηροτρόφων, τῶν ἐπὶ τοῦ θείου ἡμῶν ταμείου τοῦ φύλακος· κουρατόρων τοῦ οἴκου τῶν Ἐλευθερίου καὶ τῶν Μαγγάνων, οἰκιστῶν, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς πρωτονοταρίων, λογαριαστῶν, χαρτουλλαρίων, βασιλικῶν νοταρίων· ἔτι δὲ δομεστίχων τῶν σχολῶν, δουκῶν κατεπάνω, στρατηγῶν, καὶ τῶν ἀντιπροσωπούντων αὐτοῖς, ταξιαρχῶν, τουρμαρχῶν, μεραρχῶν, χαρτουλλαρίων τοῦ δρόμου καὶ τῶν θεμάτων, κομήτων τῆς κόρτης, δομεστίκων (πρὸς τούτοις δρουγκαρίων τῆς Βίγλης, κριτῶν πολιτικῶν καὶ θεματικῶν, ἐποπτῶν, στρατευτῶν Βασιλικῶν, τῶν θεμάτων, δρουγκαροκομήτων, πρωτοκεντάρχων, προελευσιμαίων καὶ λοιπῶν ταγμάτων καὶ θεματικῶν ἀρχόντων), τῶν εἴς τινας τοῦ δημοσίου δουλείας ἀποστελλομένων, πρωτονοταρίων, νοταρίων, συνωναρίων, τοποτηρητῶν, παραφυλάκων, καὶ παντὸς ἑτέρου δουλείας τοῦ κοινοῦ μεταχειριζομένου, τοῦ μηδένα τῶν ἁπάντων ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ καθ' οἱονδήτινα τρόπον ἐπ' ἀδείας ἔχειν, μήτε

τῶν ὑπεροχαῖς ἀρχόντων, μήτε πολι . . . κὸν ἢ θεματικὸν δικαστὴν καθέλκειν συνόλως εἰς δικαστήριον τοὺς ἐν τῇ δηλωθείσῃ μονῇ Θεοφιλεῖς μοναστὰς διήκη οἱαδήποτε χάριν τῶν ὑπ' αὐτὴν κτημάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς· μόνον γὰρ τὸ θειότατον καὶ βασιλικὸν βῆμα ταῖς κατὰ τούτων ἤδη δίκαις ἀνέωγε· καὶ ᾧ ἂν ὁ κρατῶν μετὰ τὴν τῆς κροτουμένης ἀγωγῆς ἀκρόασιν, ἐπιτρέψειε τὴν διάγνωσιν ἢ ἐκβίβασιν. Τοῖς δὲ ἄλλοις θύρας ἐπέθηκεν ἡ τοῦ κράτους ἡμῶν αὕτη διάταξις. Ὅθεν ὡς βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς τυγχάνοντος τοῦ παρόντος ἡμῶν εὐσεβοῦς χρυσοβούλου λόγου· γεγενημένου κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς δωδεκάτης Ἰνδικτιῶνος, ἐν ἔτει ἑξακισχιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ πεντηκοστῷ τρίτῳ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ Θεοπρόβλητον ἐν αὐτῷ ὑπεσημήνατο κράτος.

Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς Βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Μονομάχος.

Ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου περὶ τῆς ἐξκουσσείας τοῦ κτήματος τῶν Καλοθηκίων.

Οὐδὲν οὕτως εὐφραίνειν οἶδε τὸν δωρούμενον, καὶ προθυμότερον, ὡς ἡ τῶν λαμβανόντων ἀρίστη καὶ Θεῷ φίλη ἐν πράγμασιν αὐτοῖς οἰκειότης· εὐφράνθη τοιγαροῦν καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν, ἐπὶ τῇ εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεομήτορος καταβολῇ καὶ δόσει τοῦ χρυσίου, ἣ κατὰ μὲν τὴν Χίον διάκειται, Νέαν δὲ τὴν κλῆσιν ἔλαχεν, ὅτι περ οἱ τὰ ταύτης λαχόντες οἰκονομεῖν εὐλαβεῖς μοναταί, οὐ συμπνιγῆναι τὸν σπόρον τῆς εὐποιίας εἴασαν, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτῶν ἐμμελοῦς τε καὶ θεοφιλοῦς πράξεως, κομῶντα τὸν

ἄσταχυν ταύτης ἀναδεδώκασι, καὶ καλαῖς ἀποθήκαις αὖθις καὶ ἀσύλοις ἐναποθέμενοι ταύτην ταῖς ἑαυτῶν εὐσυνειδήτοις ψυχαῖς, τὸ Καλοθήκια, οὕτω πως ἐθάδι γλώττῃ λεγόμενα, ἀπὸ τῶν τοῦ Κατακαλῶν ἐκείνου υἱῶν ἐξωνήσαντο ἐπὶ καταβολῇ λιτρῶν ἑξήκοντα, μετὰ πάντων τῶν ἀγριδίων αὐτῶν, καὶ τῆς ὑπ' αὐτὰ περιοχῆς τε καὶ διακρατησεως, καὶ τοῦ ὁθενδήποτε τούτοις ἀνήκοντος δικαίου καὶ προνομίου.

Ποθοῦσα δὲ ὁλοψύχως γλιχομένη ἡ βασιλεία ἡμῶν τῷ παντὶ χρόνῳ συμπαρεκτείνεσθαι τὸ ἀγαθόν, καὶ μηδέποτε λῆξιν λαβεῖν, ἀλλ' ἀναθάλειν ἀεί, ἐπικυροῖ μὲν διὰ τοῦ παρόντος εὐσεβοῦς χρυσοβούλου σιγιλλίου τὴν καλῶς ἐκτεθεῖσαν πρᾶσιν, ἵνα μήπου τις βάσκανος ψυχὴ καὶ ἀφιλόκαλος, τῷ καθαρῷ τούτῳ τῆς κατὰ Θεὸν πράξεως σίτῳ, πονηρὸν ἐγκαταμίξῃ ζιζάνιον, καὶ πρὸς πικρασμὸν συνελάσῃ τὴν ἀπὸ τούτου ζωογονουμένην ἱερὰν τοῦ Κυρίου ποίμνην. Ἀκύροι δὲ καὶ πᾶσαν δικαιολογίαν ἡ βασιλεία μου, τῶν ἴσως ἀντιφθέγξασθαι πειραθησομένων, καὶ ἢ ἀπὸ προτιμήσεως, ἢ ἄλλως πως ἀνακαλέσασθαι τὴν τῶν εἰρημένων κτημάτων δεσποτείαν, καὶ προθυμηθησομένων· καὶ πρὸς τούτοις δωρεῖται καθαρῶς τε καὶ ἀβαρῶς καὶ τὸ ολον κλασμα τῶν Καλαθηκίων, τὰ τριακονταεπτὰ τρίτου νομίσματα, πρὸς σώματος λόγον, ὥστε τοῦ λοιποῦ ἀνόρθωτον μένειν τοῦτο, καὶ τὴν τούτου [κτῆσιν] ἀναφαίρετον παρὰ τῇ Μονῇ εἶναι, μήτε εἰς διάπτωσιν ἀποπίπτουσιν, ἢ λιβελλικῶς διαπωλουμένην, ἢ ἄλλως πως ἐγειρομένην· καὶ θεσπίζει κατὰ τελείαν ἐξουσίαν, καὶ ἀναφαίρετον δεσποτείαν ἔχειν τὴν εἰρημένην μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Νέας τὰ τοιαῦτα κτήματα τῶν Καλοθηκίων, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὰ ἀγριδίων· καὶ τοῦ κλάσματος, καὶ τοῦ χωρίου Εὐχείας· ὅπερ ὡς ἀγρὸς μὲν τῶν εἰρημένων κτημάτων πρὸς τοὺς μοναστὰς συνδιεπράθη, εὑρέθη δὲ ἰδιόστατον χωρίον, καὶ ἴδιον ἔχων ἰσοκώδικον, καὶ δυσὶ σεκρέτοις καταμεριζόμενον, τῷ τε τοῦ Γενικοῦ, καὶ τῷ τῶν Μαγγάνων· τὸ γὰρ αὐτοῦ δημόσιον συμπαθηθέν, πρὸς τὸ

Κουρατωρείκιον ἀπέβλεψεν· αὖθις δὲ ἐπορθωθέν, τοῖς τοῦ Γενικοῦ ἐνεγράφη κώδηξι· καὶ τό τε πάκτον καὶ τὸ δημόσιον ἀνεξάλειπτα παρ' ἀμφοτέροις ἦν· οὐκ ἐπὶ ἄλλοις καὶ ἄλλοις τοπίοις, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς· ὅτι περ οὐ μέρος τοῦ δημοσίου ἐπορθωθὲν εὑρέθη, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὅλον αὐτοῦ δημόσιον, δηλονότι τὰ ἑπτὰ ἥμισυ νομίσματα· ἐξκουσσείας δὲ πάσης καθαρᾶς ἀπολαύειν τὴν εἰρημένην Μονὴν καὶ τὰ ταύτης πάντα βούλεται ἡ βασιλεία μου, καὶ οὐ μόνον ἃ νῦν ἐστὶν ὑπ' αὐτὴν ἐξκουσσεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ τοῦτο αὖθις ἐπικτηθησόμενα πάντα, καὶ ὥσπερ ἀθάνατον εἶναι τὸ καλόν, καὶ τῷ παντὶ αἰῶνι συμπαρεκτείνεσθαι, καὶ μήτε κανισκίῳ τοῦ κριτοῦ, ἢ τοῦ στρατηγοῦ, ἢ τῶν ἀπαιτητῶν, ἢ ἑτέρου τοῦ οἱουδήτινος βαρεῖσθαι. Ἐκκόπτει γὰρ καὶ τὴν τοῦ μονοπροσώπου δόσιν, ὅπερ ποτὲ ἀπὸ τῶν Καλοθηκίων ἐδίδοτο· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πᾶν εἶδος ἐπηρείας ἀπείργει ἡ βασιλεία μου, νῦν τε τῷ βίῳ ἐμπολιτευόμενον, καὶ αὖθις ἐσόμενον, καὶ τῷ καθολικῷ τῆς ἐξκουσσείας ὀνόματι πᾶσαν ἐπικράτειαν συλλαμβάνει· ἐξκουσσεύεσθαι δὲ καὶ τοὺς νῦν ἐν αὐτοῖς προσκαθημένους παροίκους, καὶ εἰς μηδὲν πλέον ἀπαιτεῖσθαι ὧν ἀπὸ παλαιοῦ παρεῖχον· ἀλλ' ἀνεπηρεάστους τοῦ λοιποῦ καὶ τούτους διαμένειν μηδεμίαν αὔξησιν δεχομένους, ἢ παρὰ ἀναγραφέως, ἢ ἑτέρου οἱουδήτινος· ἀλλ' ἐφ' οὐ νῦν εἰσὶ σχήματος, καὶ εἰς τὸ ἀεὶ διαμένοντας. Προσδωρούμεθα δὲ ταύτῃ καὶ ἐξκουσσείαν τελῶν ἑτέρων παροίκων κδ'. Ἀτελεῖς δὲ φαμὲν τοὺς μήτε γῆν ἰδίαν ἔχοντας, μήτε δημόσιον, μήτε στρατείᾳ, ἢ δρόμῳ κατειλημμένους, ἢ ἑτέρῳ δημοσιακῷ λειτουργήματι βεβαρημένους, καὶ ἐξκουσσεύεσθαι καὶ τούτους διοριζόμεθα, ὥσπερ δὴ καὶ τὴν δηλωθεῖσαν Μονήν, καὶ τὰ ὑπ' αὐτὴν ἀπό τε συνωνῆς καπνικοῦ, προσοδίου, ἀερικοῦ, οἰκοδομίου, κωμοδρομικίου, πάκτου, κογχύλης, στρατείας, καστροκτισίας, ἐνοχῆς τοῦ δρόμου, ἐκβολῆς κονταράτων, τοξοτῶν, ταγῆς πεζῶν, ἐξοπλίσεως νέων, ἢ ἑτέρων στρατιωτῶν ταξατιῶνος, ματζουκατιῶνος, ὁδοστρωσίας, γεφυρώσεως, μιτάτων, ἁπλή-

κτων, ἐπιθέσεως μονοπροσώπων, ἀγορᾶς μουλαρίων, μεσομουλαρίων, βορδωνίων, μεσοβορδωνίων, ἵππων, παριππίων, ὀνοκηλωνίων, ὀνοθηλειῶν, φορβάδων, βοῶν ἐργατικῶν καὶ ἀγελαίων, χοίρων, αἰγῶν, προβάτων, ἐξωνήσεως οἴνου, σίτου, κριθῆς, βρόμου, καὶ παντοίων σπερμάτων· ἐκβολῆς γεννημάτων, καὶ μετακομιδῆς· ἀπαιτήσεως χορτασμάτων, παροχῆς χρειῶν, κανισκίου, καθίσματος κριτῶν καὶ ἀπαιτητῶν· μιτάτων Ῥῶς· κοπῆς καὶ καταβιβασμῶν ξύλων, σανίδος· κτίσεως χελανδίων, ἀγραρίων, ζορμώνων πολεμικῶν, καὶ λοιπῆς ἁπάσης ἐπηρείας καὶ ἀγγαρείας τοῦ Δημοσίου.

Διὸ παρεγγυώμεθα, καὶ πάντας ἀσφαλιζόμεθα, ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, γενικῶν, καὶ στρατιωτικῶν λογοθετῶν, τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σακέλλης τοῦ Βεστιαρίου οἰκονόμων τῶν εὐαγῶν οἴκων, τῶν ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν, καὶ τῶν ἐφόρων τῶν βασιλικῶν κουρατωρειῶν, γηροτρόφων, εἰδικῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ θείου ἡμῶν ταμείου τοῦ φύλακος· κουρατώρων τοῦ οἴκου τῶν Ἐλευθερίου, καὶ τῶν Μαγγάνων· οἰκιστικῶν, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς πρωτονοταρίων, χαρτουλαρίων, καὶ βασιλικῶν νοταρίων· ἔτι δὲ δομεστίκων τῶν σχολῶν, δουκῶν κατεπάνω στρατηγῶν καὶ τῶν ἀντιπροσωπούντων αὐτοῖς· ταξιαρχῶν, τουρμαχῶν, μεραρχῶν, χαρτουλαρίων, τοῦ τε δρόμου, καὶ τοῦ θέματος· κομήτων τῆς κόρτης, δομεστίκων τῶν θεμάτων· δρουγγαροκομήτων, πρωτοκεντάρχων, προελευσιμαίων, καὶ λοιπῶν ταγματικῶν καὶ θεματικῶν ἀρχόντων· πρὸς τούτοις κριτῶν, ἐποπτῶν, στρατευτῶν βασιλικῶν, τῶν εἴς τινας τοῦ Δημοσίου δουλείας ἀποστελλομένων· πρωτονοταρίων, νοταρίων, συνωναρίων, ὡρειαρίων, τοποτηρητῶν, παραφυλάκων, καὶ παντὸς ἑτέρου δουλείαν τοῦ κοινοῦ μεταχειριζομένου, τοῦ μηδένα τῶν ἁπάντων ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ, καθ' οἱονδήτινα χρόνον, ἐπ' ἀδείας ἔχειν μερικῶς ἢ καθόλου διαμφισβητεῖν τοῖς μοναχοῖς, περὶ τῆς δεσποτείας τῶν εἰρημένων κτημάτων, ἢ τοῦ κλάσματος, ἢ περὶ τοῦ χωρίου Εὐχείας, ἢ τοῦ

πάκτου τούτου· ἐξέκοψε γὰρ τέλεον τὸ πάκτον ἡ βασιλεία μου, καὶ μόνον τὸ δημόσιον αὐτοῦ ἐτύπωσε τὴν μονὴν τοῖς κατὰ καιροὺς διοικηταῖς καταβάλλεσθαι· ἀλλὰ μηδὲ τὴν τοῦ μονοπροσώπου δόσιν πειρᾶσθαι αὖθις ἀνακαινίζειν τὴν παρὰ τῆς βασιλείας μου τέλεον ἀπορριζοτομηθεῖσαν, ἢ αὔξησιν ἐπάγειν τοῖς παλαιοῖς παροίκοις, ἢ ἐπήρειαν τὴν οἱανοῦν αὐτοῖς τε καὶ τοῖς παρὰ τῆς βασιλείας μου δοθεῖσιν εἴκοσι καὶ τέσσαρσιν, ἢ ὅλως ψιλὴν κίνησιν περὶ οἱασδήτινος ὑποθέσεως προσάγειν τοῖς μοναστᾶις, ἐξ οἱουδήτινος τρόπου· ἢ ὅλως λέγειν ὡς τόδε μὲν ἐξεφωνήθη τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ, τόδε δὲ περιελείφθη, ἢ παρερμηνεύειν τὴν ἐγκειμένην τούτῳ δύναμιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν ἀποβλέπειν τῆς βασιλείας μου· ἥτις βούλεται ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων τὸ ἀπαρεγχείρητόν τε καὶ ἀνεπηρέαστον ἔχειν ταύτην τε τὴν Μονήν, καὶ τὰ ὑπ' αὐτὴν πάντα ὄντα τε καὶ ἐσόμενα, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς προσκαθημένους παλαιοὺς παροίκους, καὶ τοὺς κατὰ προσθήκην δοθέντας παρὰ τῆς βασιλείας μου εἴκοσι καὶ τέσσαρας· φιλικῶς δὲ καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας διαδεξομένοις ἐπισκήπτομεν, μηδὲν ἀναλῦσαι τῶν εἰρημένων, ἤ τι τούτων εἰς ζήτησιν ἐνεγκεῖν, εἴπερ μὴ βούλοιντο καθ' ἑαυτῶν ὑπόδειγμα κακῶν εἶναι, καὶ Θεῷ μὲν φανερῶς προσκροῦσαι, ἔπειτα δὲ καὶ τάξιν ἅπασαν συγχεῖν, καὶ φαῦλον ἀρχέτυπον καὶ τοῖς μετὰ τοῦτο γενέσθαι. Ὡς βεβαίου τοίνυν καὶ ἀσφαλοῦς τοῦ παρόντος χρυσοβούλου τυγχάνοντος, γεγενημένου κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα τῆς δωδεκάτης ἰνδικτιῶνος, ἐν ἔτει τῷ ϛφνϐ', καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ Θεοπρόβλητον ἐν αὐτῷ ὑπεσημήνατο κράτος.

Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς Βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.

SISMANOGLIO MEGARO

Χρυσόβουλον τοῦ αὐτοῦ ἀοιδίμου καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως καὶ κτίτορος.

Περὶ τοῦ ἐνθρονισμοῦ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου, καὶ τοῦ χειροτονεῖσθαι διάκονον καὶ πρεσβύτερον ἐκ τῶν ἀδελφῶν παρὰ μητροπολιτῶν ἢ ἐπισκόπων πρὸς οὓς ἂν ἀποστέλλωνται· τὸ αὐτὸ δὲ περιέχει καὶ περὶ τῆς τῶν ἐνταῦθα Ἑβραίων δόσεως.

Τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς καὶ Θεὸς παρωσάμενος, τὸν νέον ἐξελέξατο, καὶ τοῦτον ἐκείνου προκρίνας, λαὸν περιούσιον, καὶ μερίδα ἐπιθυμητήν, καὶ κλῆρον οἰκεῖον αὐτῷ ὠνόμασεν. Ἔνθέν τοι καὶ τῷ χριστιανῷ φύλῳ τὸ ἰουδαϊκὸν καθυπέταξε, καὶ τὸ πιστὸν καὶ εὔνουν γένος τοῦ ἀπίστου κατάρχειν καὶ ἀγνώμονος ᾠκονόμησε· ταύτη δῆτα τῇ θείᾳ οἰκονομίᾳ καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν κατακολουθοῦσα, πρὸς ταῖς ἑτέραις εὐποιίαις, ἃς πρὸς τὴν ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου *Νέαν Μονὴν* ἐπεδείξατο, καὶ τοὺς ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἰουδαίους ἐλευθέρους παντάπασιν ὄντας καὶ μηδαμοῦ ὑποκειμένους, τῇ Μονῇ προσαφώρισε, καὶ ὑποκεῖσθαι ταύτῃ τούτους διωρίσατο θεσπίσασα διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς χρυσοβούλου λόγου, ὥστε ὑπὸ τὴν δηλωθεῖσαν Μονὴν *Νέαν* τελεῖν τους ἀνὰ τὴν Χίον Ἑβραίους, καὶ τούτους ἐξκουσσείας ἀπολαύειν, καταβαλλομένους τὴν κεφαλητιῶνα πρὸς τὴν Μονήν, ἵνα δὲ καὶ δεσπότις δήλη φαμιλιῶν ᾖ, ἐφ' ᾗ τὴν τῆς κεφαλητιῶνος ἀπαίτησιν ἔξουσιν οἱ τῆς *Νέας Μονῆς*, πεντεκαίδεκα ὅλας φαμιλίας ταύτῃ προσαφορίζομεν, ἀφ' ὧν δηλαδὴ καὶ ἡ κεφαλητιὼν ἐτησίως παρὰ τῶν μοναχῶν ἀπαιτηθήσεται· ἐξκουσσευθήσονται δὲ αἱ τοιαῦται φαμιλίαι τῶν Ἰουδαίων, ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ ἀγγαρείας κατά τε πρόσταξιν βασιλικὴν ἴσως ἐπαγομένην, καὶ ἄλλως παρά τε τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν στρατηγοῦ, ἢ τοῦ κριτοῦ, ἢ ἑτέρου τινος, τὴν οἱανοῦν ἐμπεπιστευμένου τοῦ δημοσίου δουλείαν, γινομένης· καὶ οὐχ ἕξει τις χώραν ὅλως, εἴτε τῶν στρατηγῶν, ὡς δεδήλωται, εἴτε κρι-

τῶν, ἢ πρωτονοταρίων ἢ λοιπῶν ἀπαιτητῶν, εἴτε ὁ τῆς νήσου ἐπίσκοπος, ἢ ὁ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐγκεχειρισμένος, εἴτε ὁ χαρτουλλάριος, ἢ ὁ μεράρχης, ἢ ὁ δρουγγάριος, ἢ οἱ τῶν....(1) προάγεται, ἢ οἱ πρωτοκένταρχοι, καὶ οἱ ταξιῶται τοῦ τε στρατηγοῦ καὶ τοῦ κριτοῦ, ἢ ἕτερός τις ἀγγαρείᾳ τινι, ἢ ἐπηρείᾳ τούτους καθυποβάλλειν, ἢ ἀφαιρεῖσθαί τι τὸ σύνολον ἐξ αὐτῶν κατ' ἐπήρειαν, ἢ πρόφασιν διαβιβάσεως Ῥῶς, ἢ ἑτέρων τινῶν ἐθνικῶν, εἴτε τῶν κρατουμένων ἀγαρηνῶν, καινοτομεῖν αὐτοὺς ἢ καταβλάπτειν, ἢ διασείειν τινὸς εἴδους ἕνεκεν· πάσης γὰρ χειρός τε καὶ ἐξκουσσείας ἀρχοντικῶν τε καὶ ἀρχιερατικῶν προσώπων τούτους ἐλευθεροῦμεν, καὶ μόνῃ ὑποκεῖσθαι τῇ *Νέᾳ Μονῇ* ὁριζόμεθα. Πρὸς τούτοις διακελεύεται ἡ βασιλεία ἡμῶν, καὶ τὸν ἱερὸν τῆς τοιαύτης Μονῆς ναὸν ἐνθρονισθῆναι παρ' οὐ ἂν ἐθέλοιεν τῶν ἐπισκόπων οἱ περὶ ταύτην ἀσκούμενοι· εἴ ποτε χρεία καλεῖ τινα τῶν ἀδελφῶν διάκονον, ἢ ἱερέα χειροτονηθῆναι, παρ' οὑτινος ἂν πάλιν οἱ αὐτοὶ βουληθεῖεν χειροτονία προβήσεται· πλὴν οὐ τῇ ἀφορμῇ τοῦ ἐνθρονισμοῦ, ἢ τῆς χειροτονίας, δίκαιόν τι ἐπὶ τῇ *Νέᾳ Μονῇ* ὁ ἐνθρονίσων, ἢ ὁ χειροτονήσων ἕξει, ἢ ἀναφορᾶς ἐντεῦθεν, ἢ σφραγῖδος δράξεται ἡγουμένου, ἢ ὅλως εἰς κατακυρίευσιν τῆς Μονῆς προβαλεῖται τὴν οἱανοῦν πρόφασιν· τὸ γὰρ τοιοῦτον τέλεον ἀπείργομεν, καὶ ἐλευθέραν εἶναι τὴν Μονὴν παντὸς ἀρχοντικοῦ καὶ ἱερατικοῦ προσώπου βουλόμεθα, κατὰ τὸ προγεγονὸς τῆς βασιλείας ἡμῶν χρυσοβούλλιον. Διὸ παρεγγυώμεθα καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, γενικῶν καὶ στρατιωτικῶν λογοθετῶν, τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σακέλλης, καὶ τοῦ βεστιαρίου, οἰκονόμων τῶν εὐαγῶν οἴκων τῶν ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν καὶ τῶν ἐφόρων· τῶν βασιλικῶν κουρατοριῶν, εἰδικῶν, γηροτρόφων, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ θείου ἡμῶν ταμείου τοῦ φύλακος (2)· ἰουλίῳ ἔτει ϛφνζ' ἰνδικτιῶνος β.

(1) Χάσμα ἔν τε τῷ τῆς Χάλκης καὶ ἐν τῷ ἁγιοταφικῷ χειρογράφῳ.
(2) Ἡ συνέχεια οὐχ εὕρηται ἐν τῷ χειρογράφῳ τῆς Χάλκης καὶ τῷ ἁγιοτα-

Ἕτερον ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ ἀοιδίμου βασιλέως περὶ τῶν Καλοθηκίων.

Ἤρκει μὲν τῇ Μονῇ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῇ *Νέᾳ*, τῇ κατὰ τὴν Χίον διακειμένῃ, ἡ προβᾶσα παρὰ τῆς βασιλείας μου χρυσόβουλλος γραφὴ ἐπικυροῦσα τὴν παρὰ τῶν υἱῶν τοῦ Κωνσταντίνου ἐκείνου ἐκτεθεῖσαν πρᾶσιν, ἐπὶ τῷ πατρικῷ αὐτῶν κτήματι τῷ οὕτω λεγομένῳ τοῦ Κατακαλὼν ἀπὸ τῶν κτησαμένων αὐτό, ἰδίαν δὲ φέροντι κλῆσιν τὰ Καλοθήκια· ἀλλ' ἐπεὶ οἱ πρᾶται ἐκταράξαι τοὺς μοναχοὺς τῆς τοιαύτης Μονῆς ἠβουλήθησαν καὶ σκυλμὸν αὐτοῖς ἐμποιῆσαι, ἰδοὺ καὶ διὰ τῆς παρούσης ἑτέρας χρυσοβούλλου γραφῆς ἐμπεδοῦται τὸ πρᾶγμα, ὥστε οἱονεί τινι διπλῷ τευχίῳ τὴν ὑπόθεσιν περιφρουρεῖσθαι, καὶ πανταχόθεν τοὺς κατὰ τῆς πράσεως λέγοντας ὡς πορρωτάτω διώκεσθαι· ἡ γὰρ βασιλεία μου μετὰ τὴν διάγνωσιν καὶ τιμωρίαν τοῖς κατὰ τῆς πράσεως τολμήσασι φθέγξασθαι ἐπήνεγκεν· οὗτοι γὰρ τὸ κατὰ τοῦ χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου λέγειν παρασιωπήσαντες ψήφισμα ἔλαβον· ἀλλ' οὐ διέλαθον· διὰ τοῦτο τοίνυν καὶ πᾶσα τούτοις ἀρτίως ἀποκλείεται θύρα, ὥστε μήτε τὸ τῆς παραγραφῆς δίκαιον ὁδὸν ἔχειν εἰς τὸ ἑξῆς προβάλλεσθαι, μήτε μὴν ὡς ἔξωθεν τῆς πράσεως οἱ μοναχοὶ ὑποσχέσεις πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσαντο, μηθ' ὡς καὶ ἑτέροις αὐτῶν ἴσως συγγενέσι διαφέρει τι τῶν τοῦ κτήματος (1).

Τοῦ αὐτοῦ χρυσόβουλλον περὶ τῶν χιλίων μοδίων τοῦ σίτου, τοῦ ἀπὸ τῶν Βησσῶν (2).

Ἀρετῆς ἀντιποιουμένοις ἀνδράσι, καὶ τὸν χοῦν καὶ τὰ τοῦ χοὸς ἀποσκευασαμένοις, καὶ πρὸς τὴν ἄνω ζωὴν ἐπειγενομένοις, καὶ σπεύδουσι συναντιλαμβάνεσθαί τε τῆς ὁρμῆς καὶ συνεπιρρωνύειν αὐτοῖς τὴν προθυμίαν, καὶ χεῖρα βοηθείας ἐκ τῶν ἐνόντων παρέχειν, καὶ τὰς ἔξωθεν περικόπτειν φροντίδας καὶ περισπασμούς, μεγίστην οἶδεν φέρειν ψυχῇ τὴν ὄνησιν, καὶ τοῖς ἀσύλοις ταμείοις θησαυρόν τινα τίμιον ἐναποτίθεσθαι. Ὅθεν καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν τὰ ψυχὴν ὠφελοῦντα μεταδιώκουσα, καὶ τῆς ὄντως ἐρῶσα μακαριότητος, καὶ τοῖς κατὰ τὴν Μονὴν τῆς Θεομήτορος ἡμῶν δεσποίνης ἀσκουμένοις μοναχοῖς, ἥτις *Νέα* μὲν κέκληται, κατὰ δὲ τὴν νῆσον Χίον ἵδρυται, ἀρετῆς οὐσιν ἐργάταις, καὶ καθ' ἑαυτοὺς ζῆν πειρωμένους, συνεφήψατο τῆς σπουδῆς· καὶ ὡς ἄν, μὴ πρὸς τὰς τοῦ ζῆν ἀφορμὰς περισπώμενοι, ἐνίοτε τῶν θείων

(1) Μέμνηται τῆς διὰ τοῦ χρυσοβούλλου τούτου καὶ τῆς διὰ τοῦ Α' δωρεᾶς τοῦ Μονομάχου ὁ Νικηφόρος γράφων ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος « ἐπεκύρωσε καὶ τὰ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Νεαμονικὰ μετόχια· οἷον τὸ . . . καὶ τὸ ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησίων μέγα καὶ ἀξιόλογον, ὅπερ ἐξηγόρασαν οἱ Νεαμονήσιοι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν Κατακαλῶν, Καλοθήκη καὶ Καλοθήκια λεγόμενον, μετὰ εἰκοσιτεσσάρων παροίκων, οὓς εἶχεν ἀναποσπάστους πρὸς γεωργίαν καὶ φύλαξιν, ἐν οἷς καὶ ἑτέρους εἰκοσιτέσσαρας ἐδωρήσατο πανεστίους ἐν τῇ Χίῳ ». Βλ. Φωτεινοῦ τὰ Νεαμονήσια, σελ. 89.

(2) Ὁ δυνάμενος φωτίσαι περὶ τούτων ἡμᾶς ἡγούμενος τότε τῆς Μονῆς ὁ καὶ χρονογράφος αὐτῆς Γρ. Φωτεινὸς ἀγνοεῖ « ποῦ αἱ Βῆσσαι τῆς Ἀταίας καὶ τίς ἡ Ἀταία »· βλ. τὰ Νεαμονήσια, σελ. 86. Μέμνηται δὲ τοῦ χρυσοβούλλου τούτου ὁ ἀοίδιμος Νικηφόρος.

φικῷ, ἀλλ' ἀναπληροῦται ἔκ τε τοῦ πρώτου χρυσοβούλλου καὶ τοῦ δευτέρου. Σημειωτέον ὅτι ἀποσπάσματά τινα ἔκ τε τοῦ Β' καὶ τοῦ Γ' ἔσωσεν ὁ Νικηφόρος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Νέας Μονῆς, ἅπερ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Γρ. Φωτεινοῦ εὑρίσκομεν. Τὰ Νεαμονήσια· σελ. 88, 89 καὶ 90. Ἔχουσι δὲ ταῦτα ὡς ἐν ἀμφοῖν τοῖν χειρογράφοιν· διορθοῦται δὲ τὸ παρ' ἐμοὶ *ἀμφιέραι* γραφόμενον *ἐφιέναι*, τὸ δὲ ἐξκουσσείας τοῦ Γ' χρυσοβούλλου κακῶς ὁ Νικηφόρος ἀνέγνω ἐξουσίας· ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ παρὰ Νικηφόρῳ χρυσόβουλλον προστίθησι μετὰ τὸ *πάσης χειρός τε καὶ ἐξκουσσείας ἀρχοντικῶν τε καὶ ἀρχιερατικῶν προσώπων τούτους ἐλευθεροῦμεν*, ταῦτα: καὶ ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ ἀγγαρείας, ἅπερ ἐν τοῖς χειρογράφοις χαλκηνῷ καὶ ἁγιοταφικῷ φέρονται ἀνωτέρω, ὡς εἶδεν ὁ ἀναγνώστης.

ISTITUTO ELLENICO DI STUDI BIZANTINI E POSTBIZANTINI DI VENEZIA
BIBLIOTECA GENNADIO

ὑμνῳδιῶν καταλιγυρῶσι, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας ἐμποδὼν αὐτοῖς εἴη τὸ μεριμνᾶν ὅθεν καὶ τὰ ἀναγκαῖα πορίσαντα (1), ἐτύπωσε παρέχεσθαι εἰς τὸν μακρὸν καὶ διαιωνίζοντα χρόνον πρὸς τὴν κατ' αὐτοὺς Μονήν, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θέρους ἀπὸ τοῦ ἀφωρισμένου τῷ σεκρέτῳ τοῦ τροπαιοφόρου κτήματος τῶν Βησσῶν (2) τοῦ κατὰ τὴν Ἄταιαν διακειμένου, σίτου μοδίους χιλίους· εἰ γὰρ καὶ πρότερον ἡ τοιαύτη χιλιὰς τοῦ σίτου ἐτυπώθη δι' ἑτέρου χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου, ἀπὸ τῶν κτημάτων τοῦ Ἕλους (3)

(1) Ἐν τοῖς *παλαιογράφοις* φέρεται ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ μέρους τούτου τὸ παρὸν χρυσόβουλλον· τὰ Νεαμονήσια· σελ. 179-180.

(2) Νοεῖ τὸ σεκρέτον τῆς Μονῆς τῶν Μαγγάνων, ἧς τὴν οἰκοδομὴν εἰς πέρας ἤγαγεν ὁ Μονομάχος· μέμνηται δὲ ὁ Νικηφόρος τῆς δωρεᾶς ταύτης τοῦ Μονομάχου γράφων «ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἀταίαν Βησσῶν, ὑποκειμένων εἰς τὸ τροπαιοφόρον, εἰς τὴν ἄλλως λεγομένην δηλονότι Μονὴν τῶν Μαγγάνων, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος κτισθεῖσαν ἐν Βυζαντίῳ, ἐπ' αὐτῶν, λέγω, διακελεύει δίδοσθαι τῇ Νεαμονῇ σῖτον μοδίων χιλίων· χωρὶς δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς Μονῆς τοῦ τροπαιοφόρου ἔτι τριάκοντα μοδίους, καὶ νουμίων, φησί, μιλιαρίσια τριάκοντα»· τὰ Νεαμονήσια, σελ. 86. Τὸ περὶ τούτου χρυσόβουλλον τοῦ Μονομάχου κεῖται ἐκδεδομένον ὑπὸ Ἰ. Σακκελίωνος ἐν *Παρδώρᾳ*, τόμ. ΙΖ', σελ. 556. βλ. περὶ τῆς τῶν Μαγγάνων Μονῆς ἐν λέξει: *Κωνσταντινούπολις* ἐν λεξικῷ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας, τῷ ὑπὸ τῆς συντάξεως τοῦ *Νεολόγου* ἐκδιδομένῳ, τόμ. Γ', σελ. 1039, στήλην α', Δουκαγγίου Constant. Christiana τῆς ἐκδόσεως 1729, βιβλ. Δ'. σελ. 85, στήλην α'-β', Σέκρετον τῶν Μαγγάνων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἠγνοεῖτο τέως, ὁ δὲ τὰ παρόντα γράφων, ἀκολουθῶν τῷ κλεινῷ Δουκαγγρίῳ ἠρίθμησεν ὅσα κἀκεῖνος σέκρετα, ἤτοι τὸ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου, τὸ τῶν δημοσιακῶν, τὸ τοῦ πρωτασηκρίτου, τὸ τῆς Χαλκῆς, τὸ τοῦ δικαιοδότου, οἷς ὁ Δουκάγγιος προστίθησι τὸ τῆς Φιάλης· ἐν δὲ τοῖς ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ φίλου Ἱεροθέου ἱερομ. Φλωρίδου ἀναγραφεῖσι, καὶ τοῖς ὑπ' ἐμοῦ ἐκδιδομένοις πιττακίοις καὶ χρυσοβούλλοις ἀναφέρονται *τρία ἔτι σέκρετα ἐν Κωνσταντινουπόλει: τὸ σέκρετον τοῦ Μυρελαίου, τὸ σέκρετον τοῦ Ἑβδόμου καὶ τὸ σέκρετον τῶν Μαγγάνων*· ἴδε Φλωρίδου ἀπαρίθμησιν τῶν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Πάτμου ἐπισήμων ἐγγράφων, ἐν *Παρδώρᾳ*, τόμῳ ΙΘ', σελ. 340. Μ. Ἰ. Γεδεών *Μνημεῖα τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς Καλύδναις*, καὶ *Κωνσταντινούπολιν* ἐν Λεξικῷ κτλ. σελ. 1022.

(3) Νοεῖ ἆρά γε τὴν ἐπισκοπὴν Ἕλους, τὴν ὑποκειμένην τῷ μητροπολίτῃ Πατρῶν; βλ. τὴν διατύπωσιν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ παρὰ Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ, ἐν Συντάγματι ἱερῶν Κανόνων, τόμ. Ε', σελ. 482.

παρέχεσθαι τῇ Μονῇ· ἥτις δὴ καὶ παρείχετο κατὰ τὴν ἐκείνου τοῦ χρυσοβούλλου περίληψιν· ἀλλ' ἐπεὶ τὸ μὲν τοιοῦτον κτῆμα τοῦ Ἕλους ἐδωρήθη παρὰ τῆς βασιλείας μου τῇ Σεβαστῇ (1) ἠλευθερωμένον τῆς εἰρημένης δόσεως τοῦ σίτου, καὶ τὸ προγεγονὸς χρυσόβουλον ἐσχόλασε, τυποῖ τὸ κράτος ἡμῶν ὡς εἴρηται ἀπὸ τοῦ δηλωθέντος κτήματος τῶν Βησσῶν (2).

Ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ βασιλέως τοῦ μή τινα ἐξόριστον πέμπεσθαι εἰς τὴν Μονήν.

Ἐποικοδομεῖν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀγαθῶν πράξεων, καὶ ἀεί τινας προσθήκας ταύταις ἐπινοεῖν, ὥστε τὸ καλὸν ἐπὶ πλέον ἐδρά-

(1) Ἔστι δ' ἡ Σεβαστὴ αὕτη πιθανῶς ἡ Σκλήραινα, περὶ ἧς παρὰ Ζωναρᾷ βιβλ. ΙΖ', 21 κεῖνται ταῦτα· «ἀνάγεται τοίνυν ἐκ Μυτιλήνης ἡ Σκλήραινα. . . . τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ βασίλειος αὐτῇ δρουφορία νενέμητο, καὶ ὁ οἶκος αὐτῇ μετεσχηματίσατο εἰς ἀνάκτορον . . . μέχρι μὲν οὖν τινος (ὁ Μονομάχος) ἐσκηνοποίει τὸν ἔρωτα, καὶ ὥσπερ ἠρυθρία πρὸς τὸ γινόμενον· εἶτα καὶ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν σκηνὴν ἀποτίθεται, καὶ τῇ γυναικὶ συνῆν οὐχ ὡς παλαινῇ, οὐδ' ὡς ἡμιγάμῳ, ἀλλ' ὡς ἐμφανῶς συνευνέτιδι, καὶ αὐτῇ ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων καθ' ἑκάστην ἐπέρρει τὰ χρήματα κατὰ ποταμούς, καὶ φλέβες ἀνεστομοῦντο χρυσίτιδες, καὶ ἀπαρακαλύπτως αὐτῇ προσεφοίτα ὁ βασιλεύς. . . . τετίμητο δὲ ἡ γυνὴ Σεβαστή, αὐτῇ πρώτῃ τῆς πρώην βασιλικῆς ἀπονεμηθείσης τιμῆς». Λέγω ὅτι πιθανῶς ἐννοεῖ τὴν Σκλήραιναν, διότι καὶ ἑτέραν αὐτοῦ παλλακὴν ὁ Μονομάχος «ἔτι φλεγμαίνων περὶ τοὺς ἔρωτας, μείρακά τινα ὄμηρον δοθεῖσαν Ῥωμαίοις ἐξ Ἀλανῶν, παιδά τινος τῶν παρ' ἐκείνοις ἀρχηγετούντων» ὠνόμασε Σεβαστήν· ἐγένετο δὲ τοῦτο μετὰ τὸν θάνατον τῆς αὐτοκρατείρας Ζωῆς· τῷ 1050 (Ζωναρᾷ ΙΖ', 28). Περὶ ταύτης γράφει Ψελλός, παρὰ Κ. Σάθᾳ· Μεσαιων. βιβλ. τόμ. Δ', σελ. 177»· ἡ τοίνυν μείραξ θυγάτριον τοῦ ἐκεῖσε ἐν Ἀλανίᾳ βασιλεύοντος ἦν, οὔτε τὸ εἶδος ἀξιοθέατον, οὔτε τὴν θεραπείαν εὔδαιμον, δυσὶ δὲ μόναις κεκόσμητο χάρισι, λευκὸν ἦν τὴν χροιάν, καὶ καλλίστοις ἐξήστραπτεν ὄμμασι .... μεταδίδωσι δὲ τοῦ ὀνόματος Σεβαστὴν ἀνειπών, δορυφορίαν τε αὐτῇ βασιλικὴν διατίθεται, καὶ πάσας ἐπ' αὐτῇ θύρας αἰτήσεων ὑπανοίγνυσιν, ἐπιρρεῖ τε αὐτῇ χρυσοῦ ποταμοὺς ῥέοντας καὶ ὀχετοὺς ὀλβίους καὶ εὐδαιμονίας ἄπειρα ῥεύματα».

(2) Κολοβὸν τὸ χρυσόβουλλον, ἄγνωστον δ' ἄρα τὸ ἔτος, ἐν ᾧ ἀπελύθη.

ζεσθαι, καὶ στερρωτέραν λαμβάνειν παγίωσιν, καὶ πάσαις προσβολαῖς ἐναντίαις ἀτίνακτον γίνεσθαι, καὶ τὸ ἰσχυρὸν ἰσχυρότερον ἀπεργάζεσθαι ταῖς ἀρίσταις ἐπιποιήσεσι, μεγαλοπρεπὲς καὶ τῷ ὄντι βασιλικόν· οὕτω γὰρ τὸ ἀγαθὸν συντιθέμενόν τε καὶ συναρμολογούμενον, καὶ εἰς ἑνὸς ἔργου συμπλήρωσιν τελεσιουργούμενον, πληρεστάτην καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ μισθαποδοσίαν τῷ δημιουργῷ τούτῳ χαρίζεται. Διὸ καὶ ἡ θεοστεφὴς ἡμῶν γαληνότης τῇ ἐν τῇ Χίῳ (1) *Νέᾳ Μονῇ* τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἣν ἄνδρες εὐλαβεῖς ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνεγείραντες, ἐν αὐτῇ καὶ τὰς καλύβας ἐπήξαντο, καὶ κατὰ τὰς φιλεργοὺς μελίσσας τὸ καλὸν ἐν αὐταῖς τῆς ἀρετῆς μέλι φιλοπόνως συλλέγοντες πάντοθεν, ὥσπερ ἐν σίμβλοις ἐναποτίθενται τὸν ἐκ τούτου φωτισμὸν ἐκεῖνον ἀίδιον, καὶ τὴν γλυκυτάτην τῆς ἀφθάρτου τρυφῆς ἀπεκδεχόμενοι μέθεξιν, ἔφθασε μὲν ἤδη τὸ αὐτοδέσποτον δι' ἑτέρου χρυσοβούλλου λόγου χαρίσασθαι ὥστε μή τινα δυνατῶς ἔχειν χεῖρας ἐπιβάλλειν ταύτῃ, καὶ ὑπὸ τὴν ἰδίαν καθέλκειν αὐτὴν ἐξουσίαν· ἀπέκλεισε δὲ καὶ πᾶσι τοῖς ἐπηρεασταῖς τὰς εἰς αὐτὴν εἰσόδους, καὶ ἄδειαν παρέσχεν οὐδενὶ τῶν ἁπάντων, ἀπό τε τῶν μεγίστας μετιόντων ἀρχάς, καὶ ἕως τῶν τελευταίων, ζημίαν τινί, ἢ κακώσει, ἢ ἐπηρείᾳ ῥητῇ τε καὶ ἀνωνύμῳ ταύτην καθυποβάλλειν, ἢ τὰ ὑπ' αὐτήν, ἢ τοὺς προσκαθημένους ἐν αὐτοῖς· ἐπεὶ δὲ καὶ ἕτερόν τι τοὺς μοναχοὺς ὑπέθραττε καὶ μειζόνως ἐλύπει, καὶ ῥίνης δίκην προσεδαπάνα τὴν τούτων ζωήν, ἢ τῶν ἐκεῖσε πεμπομένων πολλάκις ἐξορίστων ὄχλησις, ἐπικόπτουσα τούτοις τὸ ἥσυχον, καὶ διαταράττουσα τὸ γαλήνιον ἡ βασιλεία ἡμῶν τὸ ἀπερίσπαστον ὅλως καὶ ἀπερικτύπητον τούτοις περιποιουμένη, ἵνα κατὰ μόνας ἑαυτοῖς τε καὶ τῷ Θεῷ ζῶντες, καὶ ἀμέσως ὡς δυνατὸν προσομιλοῦντες αὐτῷ, προσεκτικώτερόν τε καὶ ἐκτενέστερον ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τοῦ κόσμου

(1) Τῇ ἐν Χίῳ παρὰ Φωτεινῷ, ἐν *παλαιογράφοις* ἐκδιδομένου τεμαχίου τινὸς τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου· τὰ Νεαμονήσια, σελ. 177.

παντὸς τὰς δεήσεις προσφέροιεν (1), καὶ τοῦτον αὐτοῖς κατέστειλε τὸν θαυμασμόν, καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ κατέπαυσε τάραχον, καὶ τὸν φόβον ἀφεῖλεν αὐτῶν, καὶ τὴν σκυθρωπότητα, καὶ πάντῃ τὸ ἔρημον (ἤρεμον;) ἐχαρίσατο. Διορίζεται γὰρ (2) καὶ διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς χρυσοβούλου σιγιλλίου, ὥστε πρὸς τῇ ἐλευθερίᾳ τῶν ἄλλων ἐπηρειῶν, μηδὲ ἐξόριστον (3) τινὰ ἢ κατάκριτον εἰς αὐτὴν παραπέμπεσθαι· ἀποτρέπεται γὰρ τοῦτο ἡ βασιλεία ἡμῶν, καὶ οὐ βούλεται νῦν ἢ μετέπειτα ἢ προφάσει διηνεκοῦς ἐξορίας, ἢ προσκαίρου διαγωγῆς, πρὸς τὴν τοιαύτην Μονὴν ἀποστέλλεσθαί τινά· ἀλλὰ καθαρεύειν τοὺς ἐν αὐτῇ μοναχοὺς πάσης ὀχλήσεως, πάσης κακώσεως, καὶ περισπασμοῦ παντὸς καὶ διασεισμοῦ· ἐπισκήπτει δὲ φιλικῶς καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν ἐπὶ τὸ βασίλειον ἀναβησομένοις θρόνον συντηρῆσαι ταύτην τὴν ἐντολὴν ἀπαράθραυστον (4), ἵνα καὶ αὐτοὶ τῆς ἴσης ἡμῖν ἀντιμισθίας, ἐπὶ τούτῳ τῷ καλῷ κοινωνήσοιεν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ παρὸν σιγίλλιον χρυσόβουλλον, πρὸς περισσοτέραν βεβαίωσιν, διὰ κινναβάρεως ἐπεσημάνθη, καὶ χρυσῇ βούλλῃ ὑπεσφραγίσθη.

Τὸ ἴσον τοῦ τιμίου καὶ προσκυνητοῦ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦ καταστρωθέντος εἰς τὸ σεκρέτον τοῦ εἰδικοῦ κατὰ τὴν ιγ'.

Ἡ βασιλεία μου ἐτύπωσε ῥογεύεσθαι καθ' ἕνα ἕκαστον χρόνον, ἤγουν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ῥόγας τῆς Συγκλήτου ἄνωθεν τῶν χρυ-

(1) Προσφέρωσι παρὰ Νικηφόρῳ· Νεαμον. σελ. 92.
(2) Ἡ βασιλεία ἡμῶν παρὰ Νικηφόρῳ· αὐτόθι.
(3) Μηδ' ἐξόριστόν τινα παρὰ Νικηφόρῳ· Νεαμον. σελ. 92.
(4) Μετὰ τὸ τεμάχιον τοῦ χρυσοβούλλου ὁ Νικηφόρος προσέθηκε ταῦτα· «ἐπὶ δὲ τούτοις παρακαλεῖ καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν βασιλεύσοντας φυλάττειν ἀκριβῶς τὰ τεθεσπισμένα αὐτῷ».

σοτρικλινάτων πρωτοσπαθαρίων, τὴν Μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Δεκαπολιτίσσης λόγῳ τῆς ἀφῆς τῆς κανδήλας τοῦ τάφου τοῦ μοναχοῦ Ἰωάννου τοῦ ὀρφανοτρόφου, καὶ τῶν μνημοσύνων αὐτοῦ νομίσματα κδ'. Ὡσαύτως ἐτύπωσε ῥογεύεσθαι καὶ τὴν ἐν τῇ Χίῳ Μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεομήτορος ἕτερα νομίσματα κδ', λόγῳ τῶν μνημοσύνων καὶ τῆς ἀφῆς τῆς κανδήλας τοῦ τάφου τοῦ μοναχοῦ Θεοδώρου καὶ γεγονότος νωβελισίμου· καὶ κελεύει σοι καταστρῶσαι τὰς δηλωθείσας μονάς, καὶ τὰς τυπωθείσας δίδοσθαι ῥόγας αὐταῖς ὑπὲρ τῶν μνημονευθέντων ἀνδρῶν, ἐν τοῖς τοῦ ὑπὸ σὲ σεκρέτου χαρτίοις· καὶ παρέχειν ταῦτα πρὸς αὐτὰς καθ' ἕκαστον χρόνον, ὡς δεδήλωται, ἀνυστερήτως· ποιῆσαι δὲ καὶ τὸ ἴσον· ςφξς' [κατὰ μῆνα] μάϊον, ἰνδικτιῶνος ια' (1).

Τὸ ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, περὶ τῶν χρυσοβούλλων τῶν προβεβασιλευκότων (2).

Τὸ ταῖς Θεοφιλέσι καὶ πρὸς Θεὸν ὡς ἀληθῶς τὴν ἀναφορὰν ἀγούσαις συναίρεσθαι πράξεσι δίκαιον ἅμα καὶ λυσιτελές, ψυχῆς τε ἄρα δεῖγμα τοῦτο βασιλικωτάτης, καὶ Θεὸν θεραπεύειν προτεθυμημένης, ὡς τῆς ἐντεῦθεν ἀντιταλαντευομένης μισθαποδοσίας παρὰ τοῦ σταθμῷ καὶ ζυγῷ ἀντιμετροῦντος τὰ ἡμέτερα, ἀποστερεῖσθαι μὴ ἀνεχομένης· ἐπαινετὸν μὲν γὰρ καὶ τὸ ἀρχῆθεν ἐφευρεθὲν καὶ πραχθὲν ὑπό τινων ἀγαθόν· ἀξιεπαινετώτερον δὲ πολλῷ πλέον τὸ τὴν ἀγαθὴν πρᾶξιν ἐμπεδῶσαι, καὶ τὸ ἀπερικλόνητον καὶ ἑδραῖον αὐτῇ περιποιήσασθαι, ὡς ἐντεῦθεν τοῦ μονιμωτέρου

(1) Ἡ ια' ἰνδικτιὼν συμπίπτει ἀκριβῶς τῷ προσγραφομένῳ ἔτει· ὥστε τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ιγ' ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ μηνός [μαΐου].

(2) Δύο χρυσοβούλλων τοῦ Κωνσταντίνου Δούκα γίνεται μνεία ἔν τε τοῖς *παλαιογράφοις* καὶ παρὰ Νικηφόρῳ, ἐνῷ τρία τοῦ Δούκα ἐνταῦθα ἐκδίδονται.

καὶ διαρκεστέρου ἐπιμνηστευομένου ταύτῃ, ὥσπερ δὴ λυσιτελὲς καὶ λόγων ἄξιον τὸ τοῖς λαμπροῖς οἰκοδομήμασι καὶ ποικίλοις χρυσῆν ἐπιτιθέναι τὴν ὀροφήν, κἀντεῦθεν ἐπίδοσιν τῷ καλῷ διδόναι, καὶ τῷ λαμπρῷ τὸ φαιδρὸν προστιθέναι· διά τοι τοῦτο καὶ ἡ Θεοστεφὴς ἡμῶν γαληνότης ταῖς εἰς Θεοῦ θεραπείαν ἀποτελευτώσαις εὐποιίαις καὶ πράξεσιν ἐπιγαννυμένη, καὶ πλέον ἐπὶ ταύταις, ἢ ἐπὶ τῷ τῆς βασιλείου ἀρχῆς διαδήματι καὶ τῇ ἁλουργίδι ἐπευφραινομένη καὶ χαίρουσα, ἐπεὶ (1) τοὺς εὐλαβεστάτους μοναχοὺς τῆς *Νέας Μονῆς* τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἐν τῇ νήσῳ τῇ Χίῳ διακειμένης, ἤγουν τόν τε μοναχὸν Νικήταν, καὶ τὸν μοναχὸν Ἰωάννην, εὗρε θερμῶς διαλιπαροῦντας καὶ δεομένους αὐτῆς, ὥστε χρυσόβουλλον σιγίλλιον γενέσθαι τούτοις εἰς ἐπικύρωσιν τῶν προσκτηθέντων τῇ ῥηθείσῃ ὑπ' αὐτοὺς Μονῇ χρυσοβούλλων σιγιλλίων, οὐ δεῖν ἔγνω ἡ γαληνότης ἡμῶν τὴν τούτων ἀποπέμψασθαι δέησιν, ἀλλὰ φιλαγάθως οὓς ὑποκλίνασα τούτοις εὐήκοον· χαίρει γὰρ ἐπὶ ταῖς τοιαύταις εὐποιίαις, καὶ φθάνει ἐπὶ ταῖς τῶν θείων πραγμάτων ἀναφοραῖς τὰς αἰτήσεις ἡ πρᾶξις αὐτῆς· ὁμαλῶς τε προσήκατο ταύτην, καὶ βασιλικῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐξεπέρανε, θᾶττον ἢ λόγος, πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς· κατηπειγμένως σπεύσασα ἔνθεν τοι τὸ παρὸν ἐκθεμένη χρυσόβουλον σιγίλλιον τούτοις ἐνεχείρισε.

Τὸ πρωτότυπον χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα τὸ ἐπικυροῦν τὸ τοῦ Μονομάχου χρυσόβουλλον τὸ περὶ τῶν χιλίων μοδίων σίτου.

Πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ Θεῷ, τοῦτο φησὶ μὲν ἡ θεία Γραφή,

(1) Ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ ἐν τοῖς *παλαιογράφοις* τεμάχιον τοῦ χρυσοβούλλου λῆγον εἰς τό: σπεύσασα. Νεαμονήσια· σελ. 182.

διδάσκουσι δὲ καὶ οἱ θεῖοι σοφοί, καὶ κατ' ἀξίαν τῶν ἀξίων ἑκάστῳ παρὰ τῆς ἄνω χειρὸς ἀξίως καὶ ἀδεκάστως διδόμεναι· ἀρεταὶ δὲ θείων ἀνδρῶν, πολυειδεῖς καὶ διάφοροι, οὐ πρὸς αὐτοὺς διαμεριζόμεναι, παρὰ δὲ τούτων ἐφευρισκόμεναι· ὁ μὲν γὰρ τήνδε κατωρθωκὼς ὑπηρέτης Θεοῦ καὶ θεῖος νενόμισται· ὁ δὲ τὴν ἄλλην διηνυκώς, ἑτέρας ἔτυχε καὶ τῆς τάξεως· ἕτερος δὲ τὰς μὲν ἢ τὰς πάσας περιδησάμενος ἄνεισι θαρραλέος πρὸς τὸν τὰ στέφη παρέχοντα, καὶ τούτων ἕκαστος μετέχει τῶν δωρημάτων καθάπερ ἐσπούδασεν· ὅπως δὲ τῇ παρούσῃ γραφῇ τὸ τοιοῦτον ἐγγέγραπται, προϊὼν ὁ λόγος δηλώσειεν, ὡς ἂν ἐκ πράγματος τὸ προοίμιον κατασκευασθῇ καὶ μὴ τηνάλλως γράφεσθαι δόξειε τοῖς εἰς χεῖρας λαμβάνουσι.

Τὴν ἐν τῇ Χίῳ *Νέαν Μονήν*, ἥτις ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραμώμου δεσποίνης ἡμῶν Θεομήτορος ἵδρυται, ἐκ κρηπίδων καὶ βάθρων αὐτῶν συνεστήσαντο οἱ εὐλαβεῖς μοναχοὶ καὶ θαυμάσιοι, οἱ σύμψυχοι καὶ ὁμότροποι καὶ τὴν ψυχὴν ὁμαιμονες, ἢ τὴν τοῦ σώματος σχέσιν καὶ τὴν ἐκ τούτου συγγένειαν, θερμὸς γὰρ ἔρως τῆς ἀγάπης ἀμφοτέρων ἐνέσκηψε ταῖς ψυχαῖς· κλῆσις τῷ μὲν Νικήτας· θάτερος δὲ Ἰωάννης κατονομάζεται τὴν ἐπίκλησιν ἀπὸ [τῆς;] τοῦ τόπου κτησάμενοι θέσεως· τούτων ὁ μὲν ταῖσδε τῶν ἀρετῶν καθωράϊσται, ὁ δ' ἄλλαις τούτων κεκόσμηται, καὶ ἀμφότεροι τὰς πάσας ἔσπευσαν ἐπικτήσασθαι, κἂν ὁ βάσκανος καὶ πονηρὸς τοῦ γένους πολέμιος, μηνιῶν αὐτοῖς ὡς ἄν τι μαχομένοις αὐτῷ μικροῦ τὴν ὁλκάδα τῆς αὐτῶν καὶ Θείας Μονῆς, ἣν διακυβερνᾶν οἰκειοθελῶς παρωρμήθησαν, αὔτανδρον ἂν εἰς βυθὸν καταδῦναι πεποίηκε, μείζοσι πειρασμοῖς πρὸς τῇ Μονῇ καὶ τούτοις ὑποβαλών, καὶ λεληθότως οὐκ εὐσεβεῖς τοὺς ἀσκητικωτάτους καὶ ὀρθοδόξους καὶ συνετοὺς ἀποδεῖξαι διὰ πολλῆς θέμενος τῆς σπουδῆς· εἰ καὶ μετὰ τὴν πολλὰ τυφθεῖσαν θάλασσαν, οὗτοι μὲν ἀνώτεροι τῶν ἐκείνου παγίδων γεγόνασιν, οὗτος δὲ τῆς κακίας μόνης ἀπήλαυσεν ὡς συνήθως· καὶ πάλιν ὁ μὲν ἥλιος καθαρὰς τὰς ἀκτῖνας ἀπέ-

λαβε· τὸ δὲ νέφος, ὑφ' οὗ πρὸς μικρὸν ἐκαλύπτετο, διελύθη μακράν που γενόμενον. Τῷ τοι τοὺς τοιούτους ἄνδρας, ὡς εὐσεβεῖς καὶ θείους καὶ ἱεροὺς καὶ τὰ θεῖα σοφούς, ἡ βασιλεία μου τιμῶσα, οἷα εἰκός, τὴν τούτων ἀξίωσιν, εὔλογον οὖσαν καὶ θαυμασίαν, οὐ παρεβλέψατο· ἐπεὶ γὰρ ἠτήσατο ἐπικυρωθῆναι παρ' αὐτοῖς τὸν γεγονότα χρυσόβουλλον λόγον (1) σφο'.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπικυρωτικὸν περὶ τῆς ἐπαυξήσεως τῶν ιε' φαμιλιῶν Ἰουδαίων.

Ἀνδρῶν ἱερῶν καὶ θείων καὶ εὐλαβῶν, καὶ ἀσκήσει καὶ ἀρετῇ καὶ λόγῳ καὶ τρόπῳ τὴν ἑαυτῶν σεμνυνάντων κατάστασιν, τὰς αἰτήσεις, ὁποῖαί ποτ' ἂν εἶεν, παρά τινων οὐ δίκαιον ἀποστρέφεσθαι (2), καὶ μάλιστα εἰς δωρεᾶς ἕνεκεν Ἰουδαίων αἱ τούτων ἀξιώσεις προσγίνοιντο, μᾶλλον δὲ οὐδὲ δωρεᾶς, ἀλλ' ἐπικυρώσεως παρ' ἑτέρων δεδωρημένων διὰ τὴν σεβασμιωτάτην αὐτῶν ἀρετήν, τῇ συστάσῃ παρὰ τούτων εὐαγεστάτῃ Μονῇ, καὶ ὅπως διηγήσεται ἡ γραφή. Τοὺς ἐν τῇ Χίῳ τῇ νήσῳ τὴν *Νέαν Μονὴν* τῆς Θεομήτορος ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνεγείραντας τιμιωτάτους μοναχοὺς καὶ κτίτορας καὶ καθηγητάς, διὰ τῆς ἀρετῆς τῷ Θεῷ πλησιάζοντας, Νικήταν καὶ Ἰωάννην, οἵους τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν περὶ τὴν εὐσέβειαν ζῆλον ἐπιγινώσκουσιν ἅπαντες, ὅσοι μὴ ἐθελοκωφεῖν αἱροῦνται πρὸς τὰ καλά· τούτους αἰδεῖται μὲν καὶ τιμᾷ πλέον τῶν ἄλλων τὸ κράτος ἡμῶν, σεβάζεσθαι τὴν ἀρετὴν ἐπιστάμενον· ἀλλὰ καὶ ὁ πρὸ ἡμῶν βασιλεὺς ἠδεῖτο, καὶ τὴν εἰς τούτους τιμὴν ἐξ ἔργων αὐτῶν ἐπεδείξατο, πολλαῖς δωρεαῖς τὴν

(1) Καὶ τὸ παρὸν χρυσόβουλλον ἀτελὲς μένει ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χειρογράφοις· ἐξεδόθη δὲ τῷ 1002.

(2) Το τετράστιχον τοῦτο τεμάχιον ἐξέδωκεν ἐν τοῖς *παλαιογράφοις* ὁ σεβασμ. Γρηγόριος Φωτεινός. Νεαμονήσια, σελ. 182.

νεοπαγῆ τούτων Μονὴν φιλοτιμησάμενος· πρὸς δὲ τῷ πλήθει τῶν δωρεῶν καὶ τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ προσκαθημένους Ἰουδαίους, εἰς πεντεκαίδεκα φαμιλίας ἀριθμουμένους ἀπεχαρίσατο τῇ τούτων Μονῇ· καὶ ἐπείπερ ἠτήσαντο καὶ τὴν βασιλείαν [μου] ἐπικυρωθῆναι καὶ παρ' αὐτῆς τὸ τῆς δωρεᾶς τῶν Ἰουδαίων χρυσόβουλλον (1) σφο'.

Τὸ ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον Διογένους περὶ τοῦ μὴ ὑπάγεσθαι τὴν Μονὴν δημοσιακοῖς δικαίοις, ἢ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ.

Τὸ μὲν ἀκρατεῖ καὶ ἀχαλίνῳ κεχρῆσθαι γλώττῃ πολλῶν· στόμα δὲ βασιλέως εὐφροσύνης πηγή· ἀποστάζει γὰρ γλυκασμὸν εἰς ἴασιν ὀδυνωμένων ψυχῶν καὶ ῥημάτων ὀλεθρίων ἐπίκλυσιν. Τοιοῦτος ὁ μοναχὸς Βασίλειος ὁ κατὰ τοὺς Ἀγαλλιανοὺς ἀνεφάνη προσαγγελεύς, ὡς μὴ ὤφειλε, γεγονώς, καὶ ζιζανίων ἄντικρυς σπορεὺς ἀναδειχθείς (2)· προσαγγείλας γὰρ τὴν κατὰ τὴν Χίον *Νέαν Μονὴν* τῷ δημοσίῳ κατὰ πολλοὺς ἁρμόττειν τρόπους καὶ κανόνας, ἐντρύφημα προκεῖσθαι τῷ τε καθηγουμένῳ καὶ τοῖς ἐκεῖ μοναστᾶις, πεῖσαι μὲν οὐκ ἐξίσχυσε τὸ κράτος ἡμῶν πρᾶξαί τι τῶν ἐκείνῳ θυμηρεστάτων, διηρέθισε δ' οὖν, τέως ἀνιχνεῦσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅπως ἔχει σαφῶς τὰ κατὰ τὴν *Μονὴν* διαγνῶναι. Ἐντεῦθεν μετάπεμπτος ὁ ἡγουμενεύων γίνεται ταύτῃ, ἥκει μετὰ τῆς λογάδος μοναχῶν, ζητεῖται τὰ κατὰ τὴν Μονήν, καὶ κατεί-

(1) Κολοβὸν καὶ τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο, οὗ τὸ ἀντικείμενον ἀπὸ τοῦ τίτλου μανθάνομεν.

(2) Ἀναφέρει τὰ κατὰ τὸν Βασίλειον τοῦτον ὁ Νικηφόρος, παρατιθεὶς καὶ τεμάχια τοῦ χρυσοβούλλου, διαφορὰς πολλὰς γραφῆς φέροντος· τεμάχιον ἐξ αὐτοῦ τοῦ χειρογράφου γενόμενον, ἐξ οὗ καὶ τὸ χαλκηνὸν καὶ τὸ αγιοταφικὸν ἐξέδωκεν ὁ Γρ. Φωτεινὸς ἐν *Παλαιογράφοις*· κατ' ἀμφότερα συγκρίνω τὸ παρόν. Βλ. Νεαμονήσια σελ. 99-100 καὶ 182-183.

ληπται ἐκ τῶν προτεθέντων συχνῶν χρυσοβούλλων, ὡς ἡ μὲν Μονὴ μόνῃ ἀνεῖται τῇ Θεομήτορι ἀνάθημά τε ἱερὸν καὶ σκήνωμα περιδοξον· ὁ δὲ τὴν πικρὰν ἐξεμέσας προσαγγελίαν μοναχός (1), σκαιός τις καὶ παμμόχθηρος καὶ πονηροῦ δαίμονος ἄντικρυς ἐνέργημα (2)· δέον τοίνυν τὴν κύλικα τῆς πικρίας, ἣν ἐκεράσατο τοῖς, αὐτῷ προσενεγκεῖν εἰς κάθαρσιν τῆς ἐν αὐτῷ μοχθηρίας· ἀλλ' ἡ βασιλεία μου ἀρκοῦσαν αὐτῷ τιμωρίαν ἡγησαμένη τὴν μετ' αἰσχύνης ἀποσόβησιν καὶ τὴν ἄλλην ὕβριν, ἣν αὐτὸς ἐπήνεγκεν ἑαυτῷ, τὸν μὲν ὅπῃ καὶ βουλητὸν εἴη φέρεσθαι συνεχώρησε· τῇ δέ γε Μονῇ καὶ τοῖς ταύτῃ ἐνασκουμένοις μοναχοῖς, ὥς πέρ τι ἄλλο προτείχισμα καρτερόν τε καὶ ἀκαθαίρετον τὴν παροῦσαν χρυσόβουλλον ἐπήγειρε γραφήν, δι' ἧς ἐποχυροῖ (3) μὲν τὰ σύμπαντα τὰ ἐνόντα (4) ταύτῃ χρυσόβουλλα ἐπὶ τῷ αὐτεξουσίῳ καὶ ἀδεσπότῳ (5)· καθαιρεῖ δὲ καὶ ἀφανισμῷ δίδωσι πᾶσαν πονηρὰν γλῶτταν καὶ παλίμφημον, καὶ λόγους ἅπαντας ἀντιθέτους εἰς ἐλέπολιν (6) τεχναζομένους καὶ τοιχωρυχεῖν ἐπιχει-

(1) Ὁ μοναχὸς Βασίλειος παρὰ Νικηφόρῳ.

(2) «ἀνόητός τις ὢν καὶ παμμόχθηρος, ὄργανον σατανικὸν γενόμενος ἐδεῖτο πιεῖν τὸ ποτήριον τῆς πικρίας, ἣν ἐκέρασε τοῖς ἐν Νεαμονῇ τῇ Χίᾳ μονάζουσιν, εἰς κάθαρσιν τῆς μοχθηρᾶς αὐτοῦ καρδίας, ἀλλ' ἡ βασιλεία μου ἀρκοῦσαν αὐτῷ τιμωρίαν νομίσασα τὸ ἀποσοβῆσαι μετ' αἰσχύνης αὐτὸν καὶ τὸ τὴν ἄλλην ὕβριν ἐπενεγκεῖν, τὴν ἐκ τούτων, συνεχώρησεν ἀπελθεῖν ὅπῃ βούλεται· τῇ δὲ Νεαμονῇ καὶ τοῖς ἐν ταύτῃ ἐνασκουμένοις, ὡς τεῖχος ἰσχυρόν τε καὶ ἀκαθαίρετον, τὸ παρὸν χρυσόβουλλον ἔδωκε, δι' οὗ ἐπικυροῖ πάνθ' ὅσα χρυσόβουλλα κέκτηται ἡ Μονή, πρὸς τὸ αὐτεξούσιον εἶναι καὶ αὐτοδέσποτον· καταδικάζει δὲ εἰς ἀφανισμὸν πᾶσαν πονηρὰν καὶ ἀντιφάσκουσαν γλῶσσαν, καὶ λόγους ἅπαντας ἐναντίους, οἵτινες ἐφιστῶσιν οἷόν τινας κατ' αὐτῆς ἐλεπόλεις καὶ ἐπιχειροῦσι τυχωρυχεῖν τὰς εὐσεβεῖς περὶ τῆς εἰρημένης Μονῆς διατάξεις, καὶ τὰ θεοφιλῆ τῶν προγενεστέρων βασιλέων χρυσόβουλλα. Κατὰ τοῦτον οὖν καὶ οὐ καθ' ἕτερον τρόπον ζήσεται ἡ Μονή, ἄχρις εὐσέβεια καὶ νόμοι καὶ θεσμοὶ θεῖοι καὶ βασιλικοὶ τὴν οἰκουμένην ἐπιτροπεύουσι». Ταῦτα παρὰ Νικηφόρῳ.

(3) ἐπικυροῖ ἐν *Παλαιογράφοις*.

(4) σύμπαντα τὰ ἐνόντα ταύτης αὐτόθι.

(5) αὐτοδεσπότῳ· αὐτόθι.

(6) εἰς ἑλεπόλεις· αὐτόθι.

ροῦντας, τὰς εὐσεβεῖς περὶ τῆς(1) Μονῆς διατάξεις, καὶ τὰ θεοσεβῆ(2) τῶν προηγουμένων μακαρίων(3) βασιλέων χρυσόβουλλα(4). σφοθ'.

Ῥωμανὸς ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ὁ Διογένης.

Ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ βασιλέως κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα(5).

Καὶ πᾶσα μὲν πρᾶξις ἐπαινετὴ καὶ θεάρεστος καὶ μὴ ὑπεναντία τῶν καλῶν νόμων καὶ τρόπων εἴωθε καὶ ἀφ' ἑαυτῆς τὸ ἑδραῖον καὶ πάγιον ἀποφέρε[σθ]αι, καὶ οὐδεὶς οὐδέπω τῶν οὐ φαύλων καὶ πάντα τολμώντων, οὐδὲ κλώθειν τὰ ἀσύγκλωστα ἐπιχειρούντων, παρακινῆσαι, ἢ ὅλως ἀναμοχλεῦσαι ταῦτα πειράσεται, εἰ μήγε καθ' ἑαυτοῦ, ὃ λέγεται, κινεῖν τὸν ἀνάγυρον βούλοιτο, γράφειν τε καθ' ὑδάτων, καὶ ἀβέλτερος νομισθῆναι καὶ ὄντως μισόκαλος· ἣν δὲ καὶ ὡσπερεί τινες χρύσειοι κίονες χρυσόβουλλοι γραφαὶ βασιλέων ἀξιομνημονεύτων καὶ τρισολβίων ὑπήρεισάν τε καὶ ὑπεστήριξαν ὑποβληθέντες, τίς ἂν λογισμοῦ κύριος οὐ δι' ἐπαίνων ποιήσαιτο καὶ κοινωνὸς γενέσθαι καὶ συμμέτοχος τῆς τοιαύτης ἀγαθοεργίας, ἐπεύξαιτο οὐδεὶς ἄν, οἶμαι, εἰ μὴ ἄντικρυς μελαγχολᾷ· ἀλλὰ καί τοι τοιούτων ἀκαταμαχήτων ὅπλων, χρυσοβούλ-

(1) τῆς εἰρημένης· αὐτόθι.
(2) θεοφιλῆ.
(3) Λείπει τὸ μακαρίων ἀπὸ τοῦ ἐν τοῖς Παλαιογράφοις τεμαχίου.
(4) Ἐν Παλαιογράφοις προστέθεινται «Κατὰ ταῦτα γὰρ καὶ οὐ καθ' ἕτερον αὐτή τε ἡ Μονὴ καὶ σύμπαντα τὰ ὑπ' αὐτὴν στήσεται, ἄχρις εὐσέβεια, καὶ νόμοι, καὶ θεσμοὶ θεῖοι καὶ βασίλειοι τὴν οἰκουμένην ἐπιτροπεύουσιν»·
(5) Διαφέρει ἐν πᾶσιν ἡ φρᾶσις τοῦ παρα Νικηφόρῳ τῷ Χίῳ τεμαχίου, καί τοι ἡ ἔννοιά ἐστιν ἡ αὐτή· παρα Νικηφόρῳ καθὰ καὶ ἐν *παλαιογραφοις*. γράφεται ὅτι τὸ χρυσόβουλλον ὁρίζει καὶ περὶ τῆς γυναικείας μονῆς, ἣν ἤγειραν οἱ τὴν Νεαμονὴν κτίσαντες.

λων φημὶ δυνάμεων εὐποροῦντες οἱ ἐν τῇ *Νέᾳ Μονῇ*, τῇ κατὰ τὴν νῆσον Χίον ἱδρυθείσῃ πρὸ χρόνων μακρῶν, καὶ τὴν τῶν νῦν ὄντων αἰώνων ὑπερεκπαιόντων μνήμην τὸν τῆς ἀρετῆς δίαυλον τρέχοντες μονασταί, τὸ ἑδραῖον ἐπιψηφιζομένων καὶ ἀρραγές, ἀμετάπτωτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον τοῖς διατεταγμένοις τοῖς κτίτορσι τῆς ἰδίας Μονῆς, καὶ πάντα τὸν καθ' οἱονδήτινα τρόπον ἔν τινι καιρῷ κακῶς ἐπιφύεσθαι τῇ Μονῇ καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ προθυμηθησόμενον πόρρω που ἀπελαυνουσῶν, καὶ ὡσανεί τισι λίθοις στερροῖς ἀποσφενδονουσῶν, ὅμως προμηθέστεροι καὶ αὐτοῦ τοῦ δέοντος ἔδοξαν εἶναι, τῇ ἡμετέρᾳ προσεληλυθότες γαληνότητι καὶ δέησιν ἐπανατεινάμενοι τοῦ καὶ διὰ χρυσοβούλλου λόγου ταύτης ἐπικυρωθῆναι τὰ ἤδη προγεγενημένα καὶ κεκυρωμένα χρυσόβουλλα παρά τε τοῦ...(1). Ἡ γοῦν θεοπρόβλητος ἡμῶν βασιλεία εὐμενῶς κατιδοῦσα τοὺς μοναχοὺς τὰ τῆς αἰτήσεως τούτων(2) θᾶττον ἢ ὁ λόγος ἐξεπέρανε καὶ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτοῖς ἐπώρεξε(3)· διοριζομένη αὐτὴ(4) διὰ τούτου τὸ πάγιον καὶ ἀναμφίλεκτον καὶ ἀστασίαστον ἀποφέρεσθαι τὰ τῆς διατάξεως τῶν τρισμακαρίων(5). σφπ'.

---

(1) Ἐνταῦθα χάσμα ὑπάρχει ἔν τε τῷ χαλκηνῷ καὶ τῷ ἁγιοταφικῷ χειρογράφῳ· φαίνεται δ' ὅτι ἠριθμοῦντο τὰ προεκδεδομένα χρυσόβουλλα.
(2) λείπει τὸ τούτων ἐν τοῖς *Παλαιογράφοις*.
(3) παρέσχεν· αὐτόθι.
(4) καὶ αὐτή· αὐτόθι.
(5) ἐν Παλαιογράφοις προστίθενται «τρισμακαρίων ἐκείνων κτιτόρων τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ Νέας Μονῆς, μᾶλλον δὲ τῶν Μονῶν, τῆς τε εἰς ἀσκητήριον ἀνδρῶν πνεύματι ζεόντων καὶ τῷ Κυρίῳ ζῆν προτεθυμένων, ἐκ κρηπίδων αὐτῶν ἀνεγερθείσης, καὶ τῆς εἰς κατοικητήριον γυναικῶν σεμνῶν καὶ παρθένων, ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν θεμελίων δομηθείσης· ἐν αἷς φιλοσοφεῖται μὲν πᾶσα ἀρετή, καὶ πᾶς τρόπος ἀσκήσεως ἐκπαιδεύεται, ἀτιμάζεται δὲ πᾶν τὸ περιττόν, καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν».

SISMANOGLIO MEGARO

Τὸ ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου· περὶ τοῦ πολεμνίου τῶν ἑκατῶν ἱσταμένων νομισμάτων (1).

Οἱ τῷ ἱερῷ φροντιστηρίῳ τῆς ἐν τῇ Χίῳ *Νέας Μονῆς* ἀσκούμενοι(2), ζῶντες μὲν κατὰ μόνας Θεῷ,καὶ βίον ἡσύχιον καὶ ἀπράγμονα ἔχοντες, πόρρω δὲ κοσμικῶν θορύβων καὶ τῆς ἐν βίῳ συγχύσεως διαμένοντες, ὡς τὸ ἀπερίσπαστον καὶ ἀμέριμνον εὑρηκότες ἀπὸ τῶν προσόντων τῷ κατ' αὐτοὺς σεμνείῳ χρυσοβούλλων διαφόρων, αὐτοῦ(3) τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως τοῦ Μονομάχου καὶ(4) τοῦ αὐτοῦ τοῦ τῆς βασιλείας μου ἐπικυρωτικοῦ, χαριζομένου πρὸ πάντων τὸ ἰδιοσύστατον τῇ Μονῇ καὶ αὐτοδέσποτον καὶ ἐλεύθερον, εἶτα τὸ ἀνεπηρέαστον πανταχόθεν καὶ ἀβαρές, καὶ τὸ μήτε σιτήσεως πρός τινα τῶν κατὰ καιροὺς θεμιστευομένων κριτῶν(5). ςφπη'.

Ἕτερον ἐπικυρωτικὸν χρυσόβουλλον κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

Καὶ τοῦτο φιλοθέου πάντως ἔργον ψυχῆς τὸ τοὺς ἀγαθοὺς τῶν

(1) τεμάχιον τούτου παρὰ Νικηφόρῳ καὶ ἐν *Παλαιογράφοις*. Νεαμονήσια. σελ. 101, 183-184.

(2) ἐνασκούμενοι· αὐτόθι.

(3) αὐτοῦ τε· αὐτόθι.

(4) «καὶ καθεξῆς· καὶ περὶ τῶν ἐξορίστων ἀγνόημα διορθοῦται ἀπό γε τῆς σήμερον καὶ καθεξῆς τοῦ λοιποῦ, ὁπηνίκα τῆς ὑπερορίας ἀνακληθεῖεν (οἱ ἐν τῇ Μονῇ ἐξόριστοι) ἐλευθεριάσει πάντων ἡ Μονὴ τέλεον, καὶ ἀπὸ τῆς ἐξορίστων ἐπηρείας, ὥσπερ δὴ πασῶν τῶν ἄλλων ἐπηρειῶν». Ταῦτα προστίθενται παρά τε Νικηφόρῳ καὶ ἐν *Παλαιογράφοις*.

(5) ἀπὸ τῆς λήξεως *τοῦ Μονομάχου*, ἔνθα πρὸς τὸ *καὶ* κεῖται ὁ ἀριθμὸς 4, φαίνεται ὅτι ἄρχεται ἀπόσπασμα ἑτέρου χρυσοβούλλου

ἀνδρῶν αἰτουμένους προσίεσθαι, καὶ καινόσπουδον μηδένα τούτων παρασκευάζειν παλιννοστεῖν, καὶ μᾶλλον εἰ πρὸς ψυχῆς ὠφέλειαν διαβαίνει τὸ αἴτημα· καθ' ὃν λόγον καὶ ἡ γαληνότης τοῦ κράτους ἡμῶν εὐποιοῦσα προσήκατο τὴν δέησιν τοῦ Θεοφιλεστάτου μητροπολίτου Πάρου καὶ τῆς Ναξίας, καὶ προέδρου τῶν πρωτοσυγκέλλων(1). ςφῃε'.

Βασιλόγραφον Ἀνδρονίκου Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου.

Πάλαι μὲν οὖν τὰς παρὰ τῷ προφήτῃ νήσους ἐγκαινιζομένας ἀκούομεν· ὃν μέντοι τρόπον, καί τινας οὔσας αὐτάς, καὶ τίνας δεχομένας καὶ παρ' οὑτινος τὸν ἐγκαινισμόν, οὐτ' αὐτῷ δὴ τῷ προφήτῃ τὸ φάσκειν ἐμφανέστερον ἔδοξεν, οὐδ' ἡμῖν ἂν λέγειν εἰς τὸ βέβαιον ἔοικεν, ἐκείνων ταῦτ' εἰδότων τῶν τὰ θεῖα μετεώρων καὶ ὑψηλῶν, καὶ οἷς μετὰ τοῦ πνεύματος, οἳ καὶ τοῖς προφητικοῖς ἐκείνοις τάχα πλοίοις ἐπὶ θάλατταν καταβαίνοντες, πολλοῖς αὐτοῖς ἐν ὕδασι τὴν ἐργασίαν πεποίηνται· ἀλλ' ἡμεῖς γε δήπου καὶ χωρῶν καὶ νήσων τουτωνὶ τῶν ὁρωμένων τὴν ἀρχὴν ἐγχειρισθέντες παρὰ Θεοῦ ταύταις δὲ καὶ τὸν ἐγκαινισμὸν ἐπάγειν ἐγνώκαμεν, τὰ μὲν πρῶτα δυσμενῶν αὐτὰς σὺν τῷ Θεῷ χειρὸς ἐξαιρούμενοι, παρ' ὧν αἰσχρῶς ὡς ἀληθῶς καὶ ἀκαλλῶς ἐκεῖναι τῷ βαθεῖ ζυγῷ τῷ τῆς δουλείας ὑπέκυπτον· μετὰ δὲ σὺν τῷ Θεῷ, καὶ αὖθις διαφόροις τρόποις προμηθείας τοῦτ' αὐτὸ δὴ πρὸς τὸ βέλτιον ἐγκαινίζοντες· τῷ γε μὴν ἐν τῷ παρόντι γινόμενον, ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ τὸν ἐγκαινισμὸν ἀποτίθεται, καὶ ὁ τρόπος οἷος, τὰ ἑξῆς παραθήσειε· Θειοτέρου γὰρ ἐγκαινισμοῦ προσαπτόμενος, οὐχ

(1) Καὶ τὰ τοῦ Βοτανειάτου ἀμφότερα καὶ τὸ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ χρυσόβουλλον κολοβα φέροντοι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς γεωγράφοις· το δὲ παρὸν οὐδ' ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὑποφαίνει ἡμῖν τὸν σκοπὸν τῆς ἐκδόσεως.

SISMANOGLIO MEGARO

ἥττον καὶ τῆς νήσου τοῦτον πεποίηται. Μονὴ γὰρ σεβασμία παρ' αὐτῇ τῇ νήσῳ καθίδρυται, καὶ τὴν Μονὴν τὸ τῆς ἐμῆς δεσποίνης καὶ θεομήτορος ἀποσεμνύειν εἴληχεν ὄνομα, τῆς νοητῆς καὶ θειοτέρας ὄντως σκηνῆς, ἣν αὐτὸς καὶ ἀληθῶς ὁ Κύριος ἔπηξε, παρ' ἧ καὶ ἐνοικήσας, σκηνὰς ἡμῖν οἰκεῖν τὰς οὐρανίους ἀπέδωκεν· ἐν γὰρ αὐταῖς καὶ τοὺς ἀξίους εἰσδέξασθαι καὶ συγγενέσθαι τὰ τελεώτερα πάλαι καὶ ἀκούομεν καὶ πιστεύομεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐκ τῆς σκηνῆς τῆς νοητῆς ἐπιγέγονε καὶ πολλὰ δὴ καθεκάστην ἕτερα γίνεται, τὰ μὲν παντὶ κοινῇ τῷ γένει παρ' αὐτῆς χορηγούμενα, ὅσα δὴ πρὸς σωτηρίαν καὶ τῶν ἄνω μετουσίαν ἔγνωσται φέροντα, τὰ δ' ἰδίᾳ πρὸς ἕκαστον, ἐφ' οἷς ἂν οἷεν κἀπὶ τῶν ἐνταῦθα δεόμενοι, ὧν τὰ πλεῖστά τις σκοπῶν εὑρήσει καὶ μέγιστα, ἐπ' αὐτῇ τῇ ἡμετέρᾳ βασιλείᾳ παρὰ τῆς δεσποίνης ὁσημέραι τελούμενα· ὅσῳ δὴ πλειόνων καὶ μειζόνων παρ' αὐτῆς αὐτῇ προσδεῖ τῶν συνάρσεων, τοσούτῳ καὶ συναιρουμένης, ἐπεὶ πλείστοις καὶ μεγίστοις αὐτῇ, ἀνθ' ὧν οὐχ' ὅπως καὶ προσφέρειν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀξίως ἔχοιμεν πληροῦν τὸν εὐχάριστον, πλὴν οὐχ ὅτι ταῦτα πᾶσαν ὑπερβαίνει καὶ χειρὸς καὶ λόγου τὴν δύναμιν, διὰ τοῦτο καὶ σιγῇ τῶν δωρεῶν ἀπολαύσομεν, καὶ κεναῖς ὀφθῶμεν προσιόντες χερσίν· ἀλλ' ἐπεὶ παντὸς ἡμῖν τὰ τῆς μεγάλης ταύτης σκηνῆς κρείττω νομικοῦ καὶ σκιώδους ἐγκαινισμοῦ, καὶ οὐκ ἂν παρ' οὐδενὸς κατὰ μικρὸν ἁρμόττουσαν εἰσδέχεται τὴν προσαγωγήν, τρόπον ἕτερον ἡμεῖς προσάγειν τὸν ἐγκαινισμὸν ἐπεγνώκαμεν. Ἐντεῦθεν πάντως ὡς ἐξὸν ἀφοσιοῦντες τῇ πανάγνῳ τὸ εὔγνωμον· τῇ γὰρ ἄνω δηλωμένῃ Μονῇ, ἧ τὸ μέγα ταύτης ἐπιγέγραπται ὄνομα, μᾶλλον δὲ τοῖς ὅσα τῇ Μονῇ προσεφήρμοσται τὸν ἐγκαινισμὸν ὡς δυνατὸν ἐπιφέρομεν· ἀλλ' ἡ θεομήτωρ μοι δέσποινα πάντως οἶμαι τὴν ἐνταῦθα δύναμην ἐκμετρήσασα, καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἐκ τῆς Μονῆς διαβιβᾶσα τὴν πρόθεσιν, ὃν γὰρ ἤδη καὶ προσάγωμεν αὐτῆς γε τῇ Μονῇ τὸν ἐγκαινισμὸν οὐχ οἷος μεταβραχὺ συνεπιέναι τῷ χρόνῳ, ἀλλ' οἷς ἂν σὺν τῷ Θεῷ καὶ πρὸς

αἰῶνα τὸν ἑξῆς παρατείνοιτο· τούτου μέντοι καὶ ἡ νῆσος εἴρηται παραπολαύειν τοῦ καινισμοῦ· τῆς γὰρ πολιούχου καὶ δεσποίνης δεχομένης τοῦτον ἐν τῇ Μονῇ, εἰκὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν νῆσον διαδόσιμον γίνεσθαι· ἀλλὰ τίς ὁ κατὰ κύκλον οὑτοσί, καὶ πόθεν ὥρμηται καινισμός, ἐξ εὐθείας τάχα τῆς πρὸς τὰ καλὰ προαιρέσεως· οἱ γάρ τοι παρὰ τῇ ῥηθείσῃ σεβασμίᾳ Μονῇ διὰ βίου προσανέχειν ἠρημένοι τῇ θεομήτορι, καὶ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων ἔργον τῶν σπουδαιοτάτων τιθέμενοι, καρδίαν καθαρὰν καὶ πνεῦμα εὐθές, τὴν μὲν ἐν ἑαυτοῖς ἀείποτε κτιζομένην ἔχειν ὁρᾷν, τὸ δ' ἐν τοῖς ἐγκάτοις ἐγκαινιζόμενον, φθάνουσι τοιαύτην πρὸς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν ποιησάμενοι αἴτησιν, ἵν' ὁπόσα τῇ Μονῇ προσγέγονεν, ὁθενδήποτε, καὶ μέχρι νῦν αὐτῇ συμπαρέμεινε, ταῦτα καὶ πρὸς τὸν ἑξῆς αὐτῇ παγιωθῆναι καὶ βεβαιωθῆναι γένοιτο χρόνον, καὶ καινισθῆναι τρόπον δήτινα τὴν κτῆσιν αὐτῶν ἀσφαλεστάτην τοῦ λοιποῦ ἀρραγῆ τοῖς μοναχοῖς διαμένουσαν. Ταῦτά τε δὴ καὶ χρυσοβούλλου ἐπὶ τούτοις ἐξαιτοῦνται τυχεῖν.

κατὰ μῆνα Ἰούλιον, ἰνδικτιῶνος β', ἔτους ςψιζ'.

Σημ. Τὰ χειρόγραφα, χαλκηνόν καὶ ἁγιοταφικόν, ἐν τέλει σώζουσιν ἀμφότερα τὴν ἑξῆς σημείωσιν:

Ὑπῆρχε καὶ ἕτερος χρυσόβουλλος λόγος τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα νοέμβριον τῆς νῦν τρεχούσης, ὡς ἔλεγε, δεκάτης ἰνδικτιῶνος ςων' ἔτους.

Τὸν ζῆλον ἐκ τῶν παραδειγμάτων φασὶν ἔχειν τὴν κίνησιν, προηγεῖται δὲ ταύτης ἐπαινετὴ διάθεσις τῆς ψυχῆς, ἐπιτήδειον ἔχουσα πρὸς τὴν κίνησιν· συμπέφυκε γὰρ τοῖς ἔξωθεν τὰ ἐντός· καὶ τὴν σύνοικον κατάστασιν διεκφαίνει ἡ πρὸς τὰ ἔξω ροπή· εἴτι δὲ τούτων οὐ συνέλθει, βλάπτει τὴν τελειότητα ὡς τῆς συνδρομῆς τῶν ὅλων συντελεστικῆς οὔσης τῆς καταστάσεως. Ἀλλ' εἰς τί ταῦτα τῇ Βασιλείᾳ μου λέλεκται; Ὁ τιμιώτατος καθηγού-

μενος τῆς κατὰ τὴν νῆσον Χίον διακειμένης περιωνύμου μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς οὕτω πως ἐπονομαζομένης Νέας, ζῆλον ἐζήλωσε τῇ τε πολιούχῳ τῆς κατ' αὐτὸν μονῆς πανυπεράγνῳ Δεσποίνῃ ἡμῶν καὶ Θεομήτορι καὶ δι' αὐτῆς τῷ ταύτης υἱῷ καὶ Θεῷ, ᾧ τὰ κατὰ μέρος ἀνάγονται ἀγαθά. Ἐζήλωσε δὲ ἀπὸ μὲν τῶν ἐκτὸς παραδειγμάτων ἠργμένος ἢ κινηθεὶς ὅσα πολλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ βασιλεύσαντος αὐτὴν Χριστοῦ ἡ Βασιλεία μου τετελείωκεν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἐντὸς ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ὁρμηθεὶς καὶ τῆς χρηστῆς εὐνοίας αὐτοῦ. Διὰ δὴ πάντα καὶ κατ' ἐπίγνωσιν ὁ ζῆλος αὐτοῦ, καὶ ἡ μίμησις τούτῳ κατ' εὔνοιαν καὶ εὐγνωμοσύνην καὶ ἐνδιάθετον. Ἐπεὶ οὖν ἡ Βασιλεία μου ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς θείας ἐλπίδος ἑδραζομένη, καὶ ἕνεκεν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πρᾳότητος, εἰτοῦν τῆς ἀγαθοσύνης καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐντείνεσθαι καὶ κατευοδοῦσθαι καὶ βασιλεύειν πιστεύσασα, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ δίκαιον κρίνουσα τῆς ἀποκαταστάσεως ἄρξασθαι ταῖς ἑκασταχοῦ μοναῖς χρυσοβούλλους λόγους αὐτῆς ἐπεβράβευσε τοῖς γεγονόσι παραδείγμασι κεχρημένος καὶ πεπεισμένος τῇ ἔνδον εὐνοίᾳ, ὡς οὕτως ἔσται αὐτῷ. Ἐξ ἀμφοτέρων τούτων εἰς τὸν ζῆλον κατέστη, καὶ ζηλώσας τῆς βασιλείας μου ἐδεήθη τῶν ἴσων τοῖς κατὰ τὴν μονὴν πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ δίκαια, ὡς ἀνενοχλήτως ταῦτα κατέχει καὶ παντὸς ἀνωτέρου διασεισμοῦ. Ἡ Βασιλεία μου τοίνυν τὸ ἄξιον ποιοῦσα, καὶ τῷ ζήλῳ καὶ τῇ τούτων εὐνοίᾳ, καὶ τῇ πανυπεράγνῳ Θεομήτορι, καὶ δι' ἁπάντων τούτων τῷ Θεῷ ἀφοσιοῦσα τὰ καθήκοντα, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτῷ ἐπιχορηγεῖ, δι' οὗ καὶ διορίζεται κατέχειν τὴν ῥηθεῖσαν Νέαν μονὴν τῆς πανυπεράγνου Θεομήτορος, καὶ δεσπόζειν κατὰ κυριότητα καὶ αὐθεντίαν τὰ προσαρμόσαντα αὐτῇ δίκαια ὁθενδήποτε καὶ ὁπωσδήποτε καὶ παρ' ὁποιουδήτινος προσώπου προσκυρωθέντα, καὶ παρ' αὐτῆς δεσποζόμενα καὶ κατεχόμενα· ἐπικυροῖ γὰρ ἡ Βασιλεία μου τῇ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου αὐτῆς πάντα τὰ προσόντα παλαιγενῆ καὶ

πρόσφατα δικαιώματα, ἐφ' οἷς κέκτηται ἅπασι, καὶ διὰ τούτων τῶν κτημάτων αὐτῆς καὶ τῶν πραγμάτων κυρίαν καὶ ἀπαράσαλευτον αὐτῇ περιποιεῖται τὴν δεσποτείαν· ἃ καὶ ῥητῶς τὸ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου ἐγκαταγράφονται. Οἰκήματα ἐντὸς τοῦ κάστρου, περιβόλια, ἐρειποτόπια, λοετρὰ δύο, καὶ ἐκκλησία ἡ οὕτω πως ὀνομαζομένη, *τὸ πολιτικόν*· ἑτέρα ἐκκλησία ἡ Παντοδύναμος μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς, ἑτέρα ἐκκλησία ὁ Ἅγιος Νικόλαος μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ· αἱ ἀποθῆκαι, αἱ πλησίον οὖσαι τῆς θαλάσσης, καὶ οἱ δύο δουλευτοπάροικοι, οἱ ἐν τῷ ἐμπορίῳ προσκαθήμενοι, ὅτε Νικόλαος ὁ Εὐριπιώτης, καὶ Γεώργιος ὁ Κόμαρος· μετόχιον εἰς τὸν Κάμπον, τὸ εἰς τὰ Νεώνητα διακείμενον μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸ ἀροσίμου γῆς, τῆς ὁπουδήποτε διακειμένης, καὶ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, ἐλαιῶν τε καὶ ἀλλοίων· κῆπος ὁ λεγόμενος Πλατάνιον μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν ὑπέργου γῆς καὶ νομαδιαίας, καὶ κληματοφόρων δένδρων, καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Κοδράτου ἐξωνισθέντων παρὰ τῆς μονῆς, καὶ τῶν ἐκεῖσε προσκαθημένων δουλευτοπαροίκων τεσσάρων, οὓς ἔχει καὶ διὰ πρακτικοῦ ἕτερον μετόχιον, οἱ Ἅγιοι Τεσσαράκοντα μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ πάσης, καὶ τῶν περιελθόντων αὐτῇ ὑπὸ τῶν Χειλάδων. Τὰ πέριξ τῆς μονῆς ἀγρίδια, ἤγουν τ' Ἄκριτα μετὰ πάσης τῆς ἀρχῆθεν αὐτῶν περιοχῆς καὶ διακρατήσεως, ἕτερον μετόχιον ἡ Ἁγία Τριὰς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ πάντων· ἕτερον μετόχιον τὸ κατὰ Γεροντεῖον μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς αὐτοῦ καὶ διακρατήσεως, καὶ μέχρι τῶν Κωμάρων διηκουμένης· ἕτερον ἀγρίδιον ἡ Πλάτανος μετὰ τῆς αὐτοῦ ὑπέργου γῆς, καὶ μέχρι τοῦ Ὑδροποσίου καὶ τοῦ Κοχλίου περιοριζομένης, τόπος νομαδιαῖος, μετὰ τῶν σπηλαίων καὶ τῆς Φιλαντρίας· μετόχιον τὸ εἰς τὴν Χαλαζουσίαν διακείμενον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ δύο ἐκκλησιῶν, τοῦ Ἁγίου μεγαλομάρτυρος Ἰσιδώρου καὶ τῆς ὑπεράγνου Θεοτόκου τῆς Πλουμαριώτισσας καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸ χωραφίων καὶ τόπων ὁπουδήποτε διακειμένων, δένδρων ὀπωροφόρων καὶ σχίνων· χο-

ράφια τὰ εἰς τὰ Δότια, οἷα καὶ ὅσα εἰσί· μετόχιον τὸ Συκέου μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸ ἀροσίμου γῆς καὶ νομαδιαίας καὶ πάσης τῆς ἀρχῆθεν αὐτοῦ περιοχῆς καὶ διακρατήσεως. Εὐκτήριον ἡ Ἁγία Ἀναστασία μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν παροίκων δύο, οἱ παρακαθήμενοι εἰς τὴν Χαλαζουσίαν μετὰ τῶν παίδων αὐτῶν· Χωράφια τῶν Κολοφούντων μετὰ τῶν ἐλαϊκῶν δένδρων· μετόχιον τῶν Σιδερούντων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ ὀπωροφόρων καὶ πάσης τῆς ἔξω περιοχῆς καὶ διακρατήσεως· χωράφια περιελθόντα τῇ μονῇ ἀπὸ τοῦ Πολυκρασᾶ· πάροικοι οἱ προκαθήμενοι εἰς τὸ μετόχιον τῶν Σιδερούντων, ὧν ὁ μὲν εἷς Ἰωάννης ὁ Εὐπραγιώτης μετὰ τῶν παίδων αὐτοῦ ἐνυπόστατος, καὶ οἱ ἕτεροι δύο ἀνυπόστατοι· μετόχιον ὁ Ἅγιος Γεώργιος, τὸ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἀγγέλου διακείμενον μετὰ πάντων τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ καὶ τῶν περιελθόντων αὐτῷ ἀπὸ δωρεᾶς καὶ ἐξ ἀγορασίας καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸ μυλῶνος· ἕτερον μετόχιον τὸ Καρδαμύλιον, μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸ ἀροσίμου γῆς καὶ νομαδίας τῆς Βρύσεως καὶ πάντων τῶν περὶ αὐτὸ σὺν τοῖς οἰκήμασι τοῦ Πύργου καὶ τῷ μυλῶνι· μετόχιον τὸ ἐξαλειφθὲν ὑπὸ τῶν κουρσάρων, τὸ οὕτω πως ἐπιλεγόμενον *Τεύθιν*, μετὰ τῆς ἐξαρχῆθεν αὐτοῦ περιοχῆς καὶ διακρατήσεως τῶν Παρπάντων· χωράφια τὰ διακείμενα εἰς τοῦ Ἀρογεύτου, καὶ εἰς τὸ χωρίον τὸ Πιτυοῦς· μετόχιον εἰς τὸ Πέραμα ὁ Ἅγιος Εὐστράτιος, τὸ ἐπιλεγόμενον Ἀναχωρίας, ὃ περιῆλθε τῇ μονῇ ἀπὸ προσενέξεως τοῦ Εὐδαιμονίτζη ἐκείνου μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸ ἀροσίμου γῆς καὶ νομαδιαίας, καὶ τῶν περιελθόντων αὐτῇ χωραφίων ἀπό τε προσενέξεως καὶ ἐξ ἀγορασίας τῆς μονῆς σὺν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ Τιμίου Προδρόμου, τῷ περιελθόντι τῇ μονῇ ἀπὸ τοῦ Βογδάνου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ συκομωρεῶν· μετόχιον ὁ Ἅγιος Γεώργιος εἰς τὰ Κανάλια, τὸ εἰς τὸ θέμα τοῦ Ἁλμυροῦ καὶ εἰς τὴν κορατωρίαν τοῦ Βελεστίνου διακείμενον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ ἀμπελίων, χωραφίων, ὀσπητίων ὀπωροφόρων δένδρων, γῆς τε ὑπέργου καὶ νομαδιαίας, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσ-

καθημένων παροίκων. Ἀμπέλια καὶ ὀσπίτια τὰ ἐν τῷ Ἁλμηρῷ, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ Ὑαλέα περιελθόντα τῇ μονῇ. Καὶ τὰ σανδάλια ταύτης, ἅπερ ἔχει ἐξκουσευόμενα ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ ὀχλήσεως· ἤγουν κουμερκίου καὶ ἀγγαρίας παντοίας καὶ τῶν λοιπῶν ζητημάτων. Τὰ δηλωθέντα τοίνυν κτήματα, μετόχια, προάστεια, ἀγρίδια, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς προσκαθημένους παροίκους ἔσται κατέχουσα ἡ τοιαύτη μονὴ τῆς ὑπεράγνου Θεομήτορος κατὰ ἀναφαίρετον δεσποτείαν καὶ κυριότητα αὐτοδέσποτον, καὶ ἐφ' ἅπασιν ἀδιάσειστον, καὶ ἐπὶ τοῖς γινωσκομένοις ἀκαταζήτητον, καὶ ἐπὶ τοῖς γνωσθησομένοις ἀνεπίγνωστον· ἀναι(ρεῖ) γὰρ ἡ Βασιλεία μου πᾶσαν προφάσεως παρείσδυσιν τοῖς ὁπωσδήποτε ἐπηρεάζουσι καὶ πονηρὰ ἢ ἐνεργοῦσι ἢ βούλονται, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ δι' ἑτέρων, ἢ τανῦν ἢ τὰ ὕστερον· εἴτι γὰρ εὑρημένου ἐστὶ τοῖς κακουργοῦσιν ἢ εὑρεθήσεται· εἴτε ἀγγαρίας ἐπινόημα, ἢ παραγγαρίας, ἢ ζημίας, ἢ ψωμοζημίας, ἢ καστροκτησίας, ἢ κατεργοκτισίας, ἢ σιταρκίας, ἢ πλωίμων, ἢ κονταράτων, ἢ συνδοσίας, ἢ ἐξελάσεως, ἢ τοῦ τυχόντος κεφαλαίου, ὀνομαζομένου, ἢ ὀνομασθησομένου, ταῦτα πάντα περιαιρεῖ ἡ Βασιλεία μου ἀπὸ τῆς τοιαύτης μονῆς, ὡς καὶ τῶν ἐπικειμένων αὐτῇ τριῶν νομισμάτων ὑπὲρ τοῦ κεφαλαίου τῆς σιταρκίας, χάριν τῶν ἐξ ἀγορασίας περιελθόντων τῇ τοιαύτῃ μονῇ χωραφίων ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ Ἁγίου Εὐστρατίου, ἐκκοψάσης τῆς Βασιλείας μου. Ὅθεν καὶ τοῦ μέλλοντος ἀσφαλιζομένου, οἷς ἡ Βασιλεία μου τῷ παρόντι χρυσοβούλλῳ λόγῳ αὐτοῖς καταχωρεῖ, πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῶν ῥητῶν ἐμπεριειλημμένων ἐν αὐτῷ, καὶ τὰ μὴ ῥητῶς περιωρισμένα ὡς ἄγνωστα ἢ ἀνόμαστα ἢ ἀνεξερεύνητα προαναιρεῖ ἢ ἀνατρέπει καὶ μὴ ἐπιγνωσθέντα ἡ Βασιλεία μου, ὡς ἂν κἂκ τῆς περιποιήσεως τῆς παντελοῦς ἀνενοχλησίας τοῖς μοναχοῖς μισθοῦ δόσειε, ἔρχηται τῇ Βασιλείᾳ μου ὡς ἐῤῥωμένου καὶ ἀῤῥαγοῦς καὶ ἀπαρεγχειρήτου διαμένειν ὀφείλοντος τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου εἰς τὸν αἰῶνα ἅπαντα τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐπιχειρήσοντος

κατά τι παρασαλεῦσαι τὰ διωρισμένα παρὰ τῆς Βασιλείας μου ἢ ὁπωσδήποτε διασεῖσαι ὑφορωμένου μετὰ τῆς θείας ἀγανακτήσεως, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας μου ὀργὴν καὶ ἀποστροφὴν ἐπὶ τούτῳ, καὶ οὕτως ἀπερίτρεπτον, ὡς εἴρηται. διαμένειν τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον τῆς Βασιλείας μου, γεγενημένον κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τῆς ἑβδόμης Ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακιοχιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους, ἐνῷ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ἐπεσημήνατο κράτος.

Μιχαὴλ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς Βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος.

Ἅμα μὲν καὶ ἀρετὴν ὁσίων καὶ φιλοθέων ἀνδρῶν τιμῶσα ἡ Βασιλεία ἡμῶν, ἅμα δὲ καὶ τὸ θεῖον ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ εὐλογεῖν βουλομένη, καὶ τὰ δύο ταῦτα χρηστὰ καὶ τωόντι βασιλικὰ διαπραττομένη, δεῖν ᾠήθη κἂν τῇ ἐν Χίῳ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Νέᾳ μονῇ τὰ τῆς εὐεργεσίας ἐνδείξασθαι· ὡς ἂν μὴ μόνον ἐν ἠπείροις τε καὶ θαλάσσαις, ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ταῖς νήσοις τὸ ταύτης ἐφαπλῶται φιλότιμον· πολὺν γὰρ οἱ ἐκεῖσε ἀρετῆς εἰπέρ τινος ἑτέρου φροντίσαντες, ἀναλόγως τῷ βίῳ καὶ τὸν παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν ἐπεσπάσαντο ἔλεον. Ἔνθεντοι καὶ τῷ περὶ τὴν ὑπεραγίαν Δέσποιναν ἡμῶν Θεοτόκον διαπύρῳ πόθῳ τὴν περὶ τοὺς φιλαρέτους τούτους ἄνδρας προσθέντες στοργήν, καὶ ἀγαθὸν ἀγαθῷ παραζεύξαντες, τὸ παρὸν χρυσόβουλλον σιγίλλιον ἐξέμεθα, διορισάμενοι ἐν τῷ ἀφορισθέντι τοῖς ὀλυμπίταις μοναχοῖς ξενοδοχείῳ παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν καὶ αὐτοὺς καταλύειν· ἔχειν τε εἰς καταγωγὴν ἀνεωκάτωγον τὸ περὶ τοιούτων ξενοδοχεῖον, καὶ ἐν αὐτῷ καταμένειν, ἀπηνίκα χρεία τις αὐτοὺς ὡς τὰ ἐνταῦθα τοῦ μοναστηρίου ἀπάγοιεν· λαμβάνειν δ' ἐτησίως καὶ λόγῳ σιτηρεσίου σίτου μοδίους τριάκοντα καὶ νουμινίων μιλιαρίσια τριάκοντα, κατὰ τὸν καιρὸν δηλονότι, καθ' ὃν καὶ οἱ

ὑπὸ τοῦ Ὀλύμπου μοναχοὶ (τὰ) τυπωθέντα λαμβάνουσι σιτηρέσια. Ὑστερῶν δὲ αὐτοῖς τὸ τοιοῦτον ἐτήσιον σιτηρέσιον οὐδέποτε βουλόμεθα, οὔτε μὴν τῆς ἐν αὐτῷ κατωγέῳ καταμονῆς τοὺς τοιούτους ἐκπίπτειν. καθὼς καὶ τὸ πρὸς τὸ (σέ)κρετον τοῦ μεγάλου οἰκονομείου, τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου καταπεμφθὲν πιττάκι(ον) τῆς βασιλείας μου διαλαμβάνει. Ἀλήθεσθαι γε μὴν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον χρόνον παρεχομένους τοῖς μοναχοῖς τριάκοντα σίτου μοδίους, καὶ ζυμοῦσθαι, καὶ εἰς ἄρτον ἀποκαθίστασθαι τέλειον, παρὰ τῶν τῆς μονῆς τοῦ Τροπαιοφόρου διακελευόμεθα, ἵνα μηδ' ἐντεῦθεν οἱ τῆς ἐν Χίῳ μονῆς πράγματα ἔχοιεν, φυράμασι καὶ ζύμῃ προσανέχοντες, καὶ περὶ τὴν ἀρτοποιΐαν ἀσχολούμενοι, ἀλλὰ τέλεον καὶ ἐν τούτῳ ἀφροντιστοῦντες, θερμότα(τα) τῆς βασιλείας ἡμῶν ὑπερεύχωνται. Ὡς ἂν δὲ τὸ ἀσφαλὲς τοῖς μοναχοῖς καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἢ ἐπί τε τῷ φιλοτιμηθέντι παρὰ τῆς βασιλείας μου σιτηρεσίῳ, τοῖς τριάκοντα τοῦ σί(του) μοδίοις, καὶ τοῖς τριάκοντα τῶν νουμμίων μιλιαρισίοις, καὶ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς οἰκήμασι, τῷ ἀνωγέῳ δηλαδὴ καὶ τῷ κατωγέῳ, τὸ παρὸν χρυσόβουλλον σιγίλλιον διὰ κινναβάρεως σημειωθέν,καὶ χρυσῇ βούλλῃ τῆς βασιλείας μου πιστωθὲν ἐπεδόθη μηνὶ Μαΐῳ Ἰνδικτιῶνος ιδ'.

Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ κτλπ.

Ἐπεὶ ἡ ἐν τῇ Χίῳ Νέα μονὴ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου εἰς ἐπίδοσιν καὶ αὔξησιν ἐλθοῦσα, τοῦτο μὲν καὶ διὰ τῶν ἁγίων Δεσποινῶν τῶν Πορφυρογεννήτων, τοῦτο δὲ καὶ δι' αὐτῆς τῆς Βασιλείας μου, ὅσον ἐφικτὸν σπουδα(σά)σης τὰ εἰς σύστασιν αὐτῆς, ἐδεῖτο καὶ ἐν τῇ Θεοφυλάκτῳ ταύτῃ πόλει ἁπλήκτου, καὶ ἀξιώσιν περὶ τούτου ὅτε καθηγούμενος Νικήτας, τῆς τοιαύτης μονῆς καὶ ὁ συναδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης καὶ οἱ λοιποὶ μοναχοί, ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον αὐτοῖς τὸ τοιοῦτον ἡγησαμένη ἡ βασιλεία μου οὐ παρεῖδε τὴν τούτων ἀξίωσιν, ἀλλὰ προθύμως καὶ εὐμε-

νῶς ἐπήκουσεν αὐτῶν, καὶ διορίζεται διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου σιγγιλίου, ὥστε ἀπὸ(1) οἰκιακῶν τῆς μονῆς τοῦ τροπαιοφόρου ἔχειν αὐτοὺς τὸ ἀνωγεωκάτωγον οἴκημα, τὸ ὂν ὑπὸ τὴν τοποθεσίαν τῶν Ἀγγουρίων πλησίον τοῦ ἁγίου Νικολάου, μετὰ τοῦ περιαυλίου αὐτοῦ καὶ τοῦ προστῴου ἡλιακοῦ, καὶ τοῦ σταύλου εἰς ἀπλῆκτον, καὶ καταμένειν ἐν αὐτῷ τοὺς ἀποστελλομένους παρ' αὐτῶν μοναχοὺς ἀπερικόπως, καὶ λαμβάνειν καὶ(2) προτετυπωμένα αὐτοῖς σιτηρέσια ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Τροπαιοφόρου ἀνυστερήτως. Ἀνοικοδομεῖσθαι δὲ καὶ ἀνακεραμοῦσθαι, τὸ τοιοῦτον οἴκημα παρὰ τοῦ σεκρέτου τοῦ Τροπαιοφόρου, καὶ αὐτοὺς ἀκαινοτομήτους διατηρεῖσθαι, καὶ ὑπερεύχεσθαι τῆς Βασιλείας μου, καὶ ἐκτελεῖν καὶ τὴν τυπωθεῖσαν αὐτοῖς ἱκετήριον εὐχὴν ἀδιαλείπτως· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ ἀπλῆκτον αὐτοῖς εἰς τὸ διηνεκὲς δέδωκεν ἡ Βασιλεία μου, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἀπερισπάστως ἐκτελῶσι τὴν τοιαύτην εὐχὴν καὶ παράκλησιν, μὴ ἔχοντος ἐπ' ἀδείας τινὸς εἴτε τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν οἰκονόμου τοῦ Τροπαιοφόρου, εἴτε τοῦ καθηγουμένου, εἴτε τινος τῶν λοιπῶν σεκρετικῶν, μετακινεῖν αὐτοὺς ἢ μεθιστᾶν ἀπὸ τοῦ τυπωθέντος κινναβάρεως ὅπερ ὑποσημανθέν, καὶ χρυσῇ βούλλῃ πιστωθὲν ἐπεδόθη αὐτοῖς μηνὶ Ἰουνίῳ ἰνδικτιῶνος πρώτης.

Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ κτλπ.

Ἐπεὶ καὶ ἡ Βασιλεία μου ἐπικυροῦσα πρώην διὰ χρυσοβούλλου σιγιλλίου αὐτῆς τὴν δεσποτείαν τοῦ κτήματος τῶν Καλοθηκίων, τοῦ τῇ ἐν Χίῳ Νεαμονῇ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου διαφέροντος, ἐδωρήσατο αὐτῇ καὶ ἑτέρους παροίκους εἰκοσιτέσσαρας τὸν ἀριθμόν, καθὼς ὁ περὶ αὐτῶν Χρυσόβουλλος λόγος τρανώτερον διασαφοῖ. Ἠδυνήθησαν δὲ οἱ μοναχοὶ τῆς δηλωθείσης μονῆς ἐφευρεῖν

(1) ἀπὸ = τῶν.
(2) καὶ = τά.

τοσούτως παροίκους ἀτελεῖς καὶ ἀπηλλαγμένους ὄντας παντὸς βάρους καὶ στρατιωτικοῦ λειτουργήματος. Δεῖν ἐλογίσατο ἡ βασιλεία μου τῷ παρόντι σιγιλλίῳ τὰς ὀνομασίας αὐτῶν ἐγγραφῆναι, καί τὸ ἀσφαλὲς τῇ μονῇ διὰ τοῦτο ἐπιβραβευθῆναι. Οἱ δὲ τοιοῦτοι πάροικοι καὶ τῷ κτήματι τῶν Καλοθηκίων προσμενοῦσι καὶ ἐλευθερίας πάσης καὶ *ἐξουσίας* (;) εἰς τὸ διηνεκὲς ἀπολαύσουσι, καὶ οὐδεμίαν ὄχλησιν καὶ καινοτομίαν ὑπό τινος ὑποστήσονται, καὶ(1) ἐκεῖθεν μεταστήσονται, εἰ μήπου τυχὸν ἐλευθερία τις δημοσιακοῖς τισιν ὑποκείμενοι λειτουργήμασιν· ὁ γὰρ οὕτως ἔχειν διαγινωσκόμενος, οὐδεμίαν ὤνησιν ἢ βοήθειαν ἕξει ἀπὸ τοῦ γε(2) τοῦ σιγιλλίου, ἀλλὰ πρὸς τὰ οἰκεῖα βάρη επανακληθήσεται. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τῆς ἀναγραφῆς ἐμφανιζομένου τοῦ παρόντος σιγιλλίου τῆς βασιλείας μου, καὶ κατ' ὄνομα τούτων διὰ τοῦ ἀναγραφέως τῇ Μονῇ προσεπιδοθήσεται εἰς οἰκείαν ἀσφάλειαν. Τὸ δὲ τῶν τοιούτων νέων παροίκων πρὸς ὄνομα, τῶν ἐν τῷ ῥηθέντι προσκαθεζομένων κτήματι τῶν Καλοθηκίων, ἔστιν οὕτως· Εὐστάθιος ὁ Βουρκανός· Νικόλαος ὁ Πυργιανός· Ἰωάννης ὁ Ξυλοσελᾶς· Λέων ὁ Καμιλαϊλᾶς· Νικόλαος Ἀσπρομμάτης· Ἰωάννης Πρεσβύτερος ὁ Στροῦλος· Γεώργιος ὁ Καλαφάτης· Μόσχος ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ· ὁ Λιβανὸς τοῦ Ἀνηφαντάρη· Ἰωάννης ὁ Κολάτος· Γεώργιος ὁ Παντοκρατορινός· Γεώργιος ὁ Λοῦλος· Γεώργιος ὁ Ψωριανός· ὁ Μαζάγρελος· Νικόλαος ὁ Σαρακηνόπουλος· Πασχάλιος ὁ Κάνταλος· Μηνᾶς ὁ Σεληνιανός· Γεώργιος ὁ Μακρύς· ὁ Πολυπέτζης· Βασίλειος ὁ Θεοχάριστος· Ἰωάννης ὁ Κρατηρός· Θεόδωρος ὁ Γλαυκιώτης· Χρυσάφης ὁ Τζικαλᾶς· καὶ ὁ Κατωπτελείτης. Καὶ ἵνα ἔχοι(εν) ἐπὶ τούτοις οἱ μοναχοὶ τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἀμέριμνον τὸ παρον διὰ κινναβάρεως σημανθεν, καὶ τῷ βουλλωτηρίῳ τῆς Βασιλείας μου πιστωθὲν ἐπεδόθη αὐτοῖς μηνὶ Δεκεμβρίῳ Ἰνδικτιῶνος δ'.

Κωνσταντῖνος ἐν Χριστῷ κτλπ.

---

(1) καὶ = ἤ καὶ (2) ἀπὸ τοῦγε = ἀπὸ τοῦδε.

Οἱ τῶν(1) προηγουμένων ἀοιδίμων Βασιλέων πολλῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν ἔτυχον δωρεῶν καὶ χαρίτων καὶ διαφόρων εὐεργεσιῶν οἱ ἐν τῇ Νήσῳ Χίῳ ἀσκούμενοι ἀμφὶ τὸ ἱερὸν φροντιστήριον, ὃ Νέα μονὴ ἐπικέκληται, ἐπ' εὐσεβείᾳ δὲ καὶ πίστει τιμᾶται πολλῇ, ὀνόματι τῆς ὑπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ὥσπερ ἀπό τινος ἐράνου τῶν φιλοτίμων ἐκείνων ψυχῶν καὶ τῳόν(τι) βασιλικωτάτων τὰς χάριτας διεδέξαντο πολλῷ πλέον καὶ παρὰ τοῦ κράτους ἡμῶν ἄξιοι γένοιντ' ἂν δαψιλεστέρων τυχεῖν ἀγαθῶν, καὶ ἀφθονωτέρας ἐπικουρίας μετασχεῖν ἐφ' ὅσον γαρ πάντοθεν ταύταις προσγέγονε τὸ ἀπερικλόνητον καὶ ἀμέριμνον ἐπί τε τῇ αὐτοδεσπότῳ συστάσει τῆς κατ' αὐτῆς σεβασμίας μονῆς καὶ τῇ ἀπολήψει τοῦ σολεμνείου, τῶν τυπωθεισῶν αὐτοῖς διδοσθαι δύο λιτρῶν κατὰ τὸ ἐτήσιον ἐν τῇ ῥόγᾳ τοῦ τῶν πρωτοσπαθαράτων τάγματος καὶ ἐξκουσσεία πλείων κεχάρισται, καὶ πεντακαίδεκα, Ἰουδαίων Φαμελιῶν κεφαλητιῶν καὶ βάρους παντοίας ἐπηρείας ἄνεσις, καὶ ἄλλα τὰ διαφόρως τοῖς οὐσίοις ἀνδράσι λυσιτελοῦντα· οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῇ σεβασμίᾳ τούτων μονῇ ἐπὶ τοσοῦτον ὁ χρόνος τὰς εἰς αὐτοὺς ἐναπέσβεσε χάριτας, καὶ οἷον εἰπεῖν (εἰς) ζόφον βαθὺν συνεκάλυψεν· Ὅτι γὰρ μνήμη τούτων τῷ τῆς λήθης ἐναπερρίφθη βυθῷ καὶ πτῶσιν πάντα εἰλήφει καὶ σύγχυσιν καὶ οὐδητισοῦν ἡ ὠφέλεια ἐντεῦθεν καὶ ὀδύναι συνεῖχον καὶ στεναγμοί, τοὺς οὕτω κατὰ Θεὸν πάντοθεν τὰ ἐναντία προσέρρει αὐτοῖς καὶ ἡ κατα Θεὸν σπουδὴ ταῖς βιωτικαῖς τρικυμίαις προσανεκόπτετο, καὶ ἄνεσις ἡ στάσις τῶν κακώσεων οὐκ ἐξῆν· αλλ' ἀπιδόντες πρὸς τὴν τοῦ κράτους ἡμῶν εὐμένειαν, ταχείαν ἀπαλλαγὴν εὑρίσκουσι τοῦ ἀλγήματος· ἃ γὰρ ἐξεμαράνθη τούτοις τῷ χρόνῳ, καὶ οἷον ἀπεσβέσθη χαρίσματα ἠτήσαντο τοῦ(2) κράτους ἡμῶν καινισθῆναι ταῦτα αὐτοῖς, καὶ ὥσπερ ἀπό τινος βλάστης τῆς ἡμετέρας προστάξεως ἀναδοθῆναι τούτοις διὰ τῆς παρούσης χρυσοβούλλου γρα-

(1) (Παρὰ) τῶν
(2) ἠτήσαντο τοῦ = ἠτήσαντο παρὰ τοῦ.

φῆς δαψιλῆ καὶ πολύφορα τὰ καλά, καὶ δήτα τοιαύτην αὐτοῖς ἡ Βασιλεία μου τὴν χάριν χαρίζεται· πρωτοτύπως γὰρ καὶ ἐπώρθωσεν αὐτοῖς τὸ τῶν δύο λιτρῶν σολέμνιον διὰ πιττακίου αὐτῆς εἰς τὸ τοῦ μεγάλου σακελλαρίου καταπεμφθέντος σεκρέτου, διοριζομένου, ἵνα καθὼς πρώην ἐν τῷ τάγματι τῶν πρωτοσπαθάρων αὐτὸ ἐλάμβανον, λαμβάνωσι τοῦτο καὶ καθ' ἑξῆς. Εἶθ' οὕτως εἰς ἀνακαινισμὸν τῶν ἤδη τῷ χρόνῳ σβεσθέντων χρυσοβούλλων αὐτῶν ἀνανεοῖ ταῦτα ἡ Βασιλεία μου καὶ ἐπικυροῖ, καὶ τὰς περιλήψεις αὐτῶν πάσας καὶ διατάξεις διατρανοῖ τὰ ἤδη προγεγενημένα χρυσόβουλα σιγίλλια παρά τε τῶν μακαριτίδων Δεσποινῶν, καὶ τῶν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοιδίμων Βασιλέων, τοῦτε κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, τοῦ κυρίου Ἰσακίου τοῦ Κομνηνοῦ, Κὺρ Διογένους τοῦ Ῥωμανοῦ, Κὺρ Μιχαὴλ τοῦ Δοῦκα, θεσπίζουσα τὸ ἐνδύναμον ἔχειν κατὰ πάντα, καὶ ἐνεργεῖν τὰ τοιαῦτα, καὶ ὡς παρ' αὐτῆς τῆς Βασιλείας μου, ἐκφωνηθέντα τε καὶ ὁρισθέντα, οὕτως ἰσχύειν καὶ τὸ ἐνδύναμον ἀποφέρεσθαι. Διὸ παρεγγυώμεθα, καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα ἀπό τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων γενικῶν καὶ στρατιωτικῶν λογοθετῶν, τῶν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας σακέλλης καὶ τοῦ Βεστιαρίου, οἰκονόμου τῶν εὐαγῶν οἴκων, τῶν ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν καὶ τῶν ἐφόρων καὶ τῶν βασιλικῶν κουραταριῶν εἰδικῶν γηροτρόφων, τῶν ἐπὶ τοῦ Θείας Μαγγάνων, οἰκιστῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς πρωτονοταρίων χαρτουλαρίων, καὶ Βασιλικῶν νοταρίων· ἔτι δὲ δομεστίκων τῶν σχολῶν κατεπάνω στρατηγῶν τῆς Χίου, καὶ τῶν ἀντιπροσωπούντων αὐτοῖς Ταξιαρχῶν, Τουρμαρχῶν, μεραρχῶν, χαρτουλαρίων τοῦτε δρύμου καὶ τῶν θεμάτων, κομήτων τῆς κόρτης, δομεστίκων τῶν θεμάτων· δρουγγαροκομήτων πρωτοκεντάρχων, βασιλικῶν τῶν κάστρων, καστροφυλάκων, καστροκτιστῶν, βεστιαριτῶν, μανδατόρων πρέσβεις ἀγόντων ἢ ἐξορίστους, ἢ ἐθνικοὺς ἢ κατά τινα ἄλλην χρείαν διερχομένων προελεσιμάνων βασιλικῶν καὶ λοιπῶν ταγματικῶν καὶ θεματικῶν ἀρχόντων· πρὸς τούτοις

κριτῶν, ἐποπτῶν, ἀναγραφέων, στρατευτῶν Βασιλικῶν, τῶν εἴς τινας δουλείας ἀποστελλομένων, πρωτονοταρίων, νοταρίων, συνωναρίων, ὡρειαρίων, τοποτηρητῶν, παραφυλάκων, καὶ παντὸς ἑτέρου δουλείαν τοῦ κοινοῦ μεταχειριζομένου, τοῦ μηδένα τῶν ἁπάντων ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ, καθοιονδήτινα τρόπον, ἐξοιασδήτινος προφάσεως ἐπ' ἀδείας ἔχειν ἀθετεῖν τι παρὰ τῆς βασιλείας μου διωρισμένων καὶ ἀναγεγραμμένων ἐνταῦθα ὡς βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς τυγχάνοντος τοῦ παρόντος ἡμῶν εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου σιγιλλίου, γενομένου κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς Β' Ἰνδικτιῶνος ἐν ἔτει ς. φ. π. ζ. ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.

Νικηφόρος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς Βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων ὁ Βοτανιάτης.

Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Εἰ δίκαιον μέν ἐστι καὶ πᾶσιν ἱερὸν εἰπεῖν ἀνθρώποις τοῦ τὴν ἡμῶν μετριότητα πᾶσι τοῖς δεομένοις αὐτῆς τὴν προσήκουσαν ἀρωγὴν πρυτανεύειν καὶ πρὸς τὰς αἰτήσεις αὐτῶν ἑτοίμην εἶναι, καὶ τὴν δικαίαν αὐτοῖς ἐπιδεικνύναι πρόνοιάν τε καὶ ἐπιμέλειαν, κέρδος ἴδιον τὸ λυσιτελοῦν αὐτοῖς ποιουμένων πως ὅτι μᾶλλον οὐκ ἄν εἴη αὐτοῖς δικαιότερον τὸ ταῖς οἰκείαις μοναῖς παρέχειν καὶ καταπείθειν τὴν διάνοιαν τοῖς τὴν φύσιν ἀρνησαμένοις σεβασμίοις ἀνδράσι, καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐγκαταβιοῦσι, καὶ δι' ἀρετῆς τε καὶ ἐπὶ μόνου ἀσκήσεως καθαρθεῖσιν ὡς δέον· ἔτι τε καὶ διὰ θεωρίας ἐμπράκτου τῷ Θεῷ πλησιάζουσιν, ἐγκαίρου τυχεῖν. . . παρ' αὐτῆς ἐπικουρίας, καὶ ἀρωγῆς ἐκ. . . . δεομένοις· ἐπεὶ καὶ κατὰ τὸν ἱερὸν καὶ θεσπέσιον ἀπόστολον Παῦλον λίαν ἐπάναγκες ἔσχηκεν ὄφλημα καὶ περὶ ἑτέρου ἔργου παντός, καὶ πάσης ἄλλης τινὸς

Θεοφιλοῦς διατάξεως, αἱρετώτερον τὸ περὶ πασῶν τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν μεριμνῶν, καὶ τῶν σεβασμίων οὐκ ἔλαττον προνοεῖσθαι μονῶν, καὶ τῆς ἐναρέτων ἀνδρῶν (τῆς) Θεαρέστου ἀνατροφῆς καὶ ψυχικῆς σωτηρίας ἀδιαλείπτως φροντίζειν, ὡς τὸ ἑαυτῆς συμφέρον καὶ μόνον. Ἀλλά. . . . καὶ συνασθενοῦσα τοῖς ἀσθενοῦσι, καὶ τοῖς σκανδαλιζομένοις . . . . . αὐτῶν ὑπακούειν, καὶ τὰ λυποῦντα αὐτοῖς ἀποσκορακίζειν ὡς δέον καὶ τὰ τοῦ πονηροῦ παρόντα σκανδαλοποιά γε ζιζάνια πρὸ ῥίζης ἐκτέμνειν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Θείου καὶ εἰρηνοποιοῦ πνεύματος . . . . . καὶ εὐθαρσῶς εἰς τὴν προτέραν εἰρηναίαν κατάστασιν ἐπιτηρεῖν, καὶ πάσης ἱεροπολιτείας τὰ ψυχωφελῆ καὶ σωτήρια πρυτανεύειν αὐτοῖς γε ἐντάλματα. Τοιγαροῦν καὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης. . . . . τῆς μονῆς τῆς Νέας τῆς ἐν τῇ περιφήμῳ νήσῳ Χίῳ πατέρες, ἐνεφάνησαν γράμματα σιγιλλιώδη τῶν μακαρίων καὶ ἀοιδήμων Πατριαρχῶν τοῦτε κὺρ Ἰωάσαφ, κὺρ Ἱερεμίου, καὶ τοῦ κὺρ Θεοκτίστου [δηλοῦντα] ὅτι οἱ κατὰ καιροὺς ἀείμνηστοι Βασιλεῖς, ἤτοι Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος, Ἰσάκιος ὁ Κομνηνός, Κωνσταντῖνος Δοῦκας, Διογένης Ῥωμανός, Μιχαὴλ Δούκας, Νικηφόρος Βοτανιάτης, Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος, καὶ λοιποὶ ἀπεφήναντο καὶ ὥρισαν διὰ βασιλικῶν αὐτῶν χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων τοῦ μηδένα τῶν βασιλικῶν δημοσίων δικαστῶν καὶ ὑπηρετῶν ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει καὶ. . . . . παρασαλεῦσαι τῆς μονῆς ταύτης ἐθῶν τε καὶ τάξεως, ἀλλὰ ταύτην τὴν θείαν μονὴν αὐτοδέσποτον εἶναι, καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἔσεσθαι ὡς τὸ πάλαι ἐκ χειρὸς ἀρχιερατικῆς ἀρχοντικῆς τε καὶ ἐκκλησιαστικῆς, ἐλευθέραν καὶ αὐτοδέσποτον πλουτεῖν, κατὰ τὴν διάταξιν τῶν ἐν αὐτῇ προεστώτων, καὶ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην τῶν ἀειμνήστων Βασιλέων, ὡς ἐβεβαίωσαν καὶ ἐκύρωσαν οἱ ῥηθέντες εὐσεβεῖς Βασιλεῖς καὶ ἀοίδιμοι Πατριάρχαι . . . . . βεβαιωτηρίου, εἰς πλείονα γράφει, καὶ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀποφαίνεται. . . . . .

. . . . . ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὰ μὲν παλαιγενῆ ἐκεῖνα χρυσόβουλλα καὶ σιγίλλια ἔχωσι κῦρος καὶ βέβαιον καὶ ἀμετάτρεπτον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα Ἡ δὲ ἱερὰ καὶ σεβασμία καὶ βασιλικὴ μονὴ ἡ Νέα σὺν τοῖς μετοχίοις αὐτῆς, ὅπη καὶ ἂν ὦσι . . . . καὶ ὀνομάζηται τῆς αὐτῆς μονῆς τῆς Νέας, καὶ μετὰ πάντων τῶν πραγμάτων αὐτῶν κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, καὶ ὑπάρχει ἐλευθέρα καὶ ἀδούλωτος, καὶ ἀκατα-πάτητος, καὶ ἀνενόχλητος καὶ ὅλως ἀνεπηρέαστος ἐκ παντὸς προσώπου ἀρχοντικοῦ καὶ ἱερατικοῦ, καὶ μήτε ὁ κατὰ καιροὺς μητροπολίτης Χίου, μήτε ἄλλος μικρὸς ἢ μέγας ἔχει δίκαιον ζη-τεῖν τι πολὺ ἢ ὀλίγον . . . κατ' οὐδένα τρόπον ἢ καὶ προηγου-μένως παρ' οὐδενὸς τῶν τῆς Χίου κληρικῶν, καὶ τῶν κατὰ καιρούς πατριαρχικῶν ἐξάρχων ἐν ἀργία ἀσυγνώστῳ καὶ ἀφορισμῷ ἀλύτῳ . . . . . ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ὁσιώτατοι πατέρες διάγωσιν ἀθόρυβοι καὶ ἀτά-ραχοι ὡς προσήκει τῷ ἀγγελικῷ σχήματι . . . . . μνημονεύ-οντες παρρησία μόνου τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ μηδὲν ἄλλο ἀπαιτοῦντος τοῦ κατὰ καιροὺς πατριάρχου, ὥσπερ ἐν πᾶσι τοῖς βασιλικοῖς μοναστηρίοις ἐστίν. Ἔτι δὲ κυβερνᾶσθαι τὴν τοιαύτην μονὴν ἀδέσποτον κατὰ τὴν τάξιν τῶν βασιλικῶν χρυσοβούλλων καὶ τῶν πατριαρχικῶν σιγιλλίων, ἃ καὶ φυλλάττεσθαι καθόλου ἰσχύειν καὶ ἐκπληροῦσθαι ἐθέλομεν ἔν τε ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς προαστίοις καὶ μετοχίοις, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῖς οὖσι [ὑπὸ τὴν κυριότητα] τῆς εἰρημένης θείας μονῆς. Καὶ κεφαλὴν καὶ προ-εστῶτα τῶν ἐνασκουμένων πάντων εἶναι τὸν κατὰ καιροὺς ἡγού-μενον λαμβάνοντα καὶ τὰς ἔκπαλαι αὐτοῦ ἀτελείας καὶ τιμὰς καὶ διάγοντα ὡς καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἡγουμένους καὶ οὐδεὶς ἔχει ἐξουσίαν τινὰ ἐναντιωθῆναι αὐτῷ ὅταν ἀφορήσῃ εὐλόγως τινα τῶν ἀναστατῶν τῆς μονῆς. Ἔχοντα ἐπ' ἀδείας προσκαλεῖν τῶν

ἀρχιερέων, ὃν ἂν βούληται, χειροτονίας ποιεῖν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ μοναστηρίῳ . . . . . καὶ μηδεὶς ἄλλος κωλύειν τολμᾷ τοὺς βουλομένους ἐν τῇ μονῇ ταφῆναι. . . . . Ἔτι ἐχέτωσαν ἐξουσίαν οἱ πατέρες τῆς μονῆς ἐκλέγειν τε καὶ ἀποκαθιστᾶν, ὃν ἂν βούλωνται κατὰ καιρούς ἑαυτῶν καθηγούμενον· ἄλλῳ δὲ τινὶ πρωσώπῳ μὴ ἐξέστῳ προβιβάζειν ἐκείνοις ἡγούμενον . . . . . σιγιλλιῶδες καὶ συνοδικὸν [γράμμα] καὶ ἐπεδόθη τῇ ῥηθείσῃ θείᾳ καὶ Βασιλικῇ μονῇ τῇ Νέᾳ ἐν ἔτει (1621)

Κύριλλος ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

† ὁ . . . . . .
† ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Θεοφάνης.
† ὁ . . . . . .
† ὁ [Αἴ]νου Δανιήλ.
† ὁ . . . . . Μελχισεδέκ.
† ὁ Κυζίκου Παρθένιος.
† ὁ Ναυπακτίας καὶ Ἄρτης Γαβριήλ.
† ὁ Μιτυλήνης Κωνστάντιος.
† ὁ Θηβῶν Μητροφάνης.
† ὁ Προικονήσου Κλήμης.

Ἱερεμίας ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τῆς διαμονῆς καὶ συντηρήσεως τῶν ἐν τῷ μετὰ σώματος τῶδε βίῳ πραγμάτων λόγον ὅτι πλεῖστον ποιούμενοι οἱ κεκτημένοι ταῦτα, ὅση δύναμις περιέπειν ἐκεῖνα οὐ διαλείπουσι, προνοίαις διαφόρων συστατικῶν καὶ συντηρητικῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ ἐπιμε-

λείαις ὅλαις σπεύδουσι διασώζειν πάσης ἐνδεχομένης φθορᾶς καὶ ἐπηρείας ἀνώτεροι· εἰ δὲ τοῦτο ἁπλῶς ἐπὶ πάντων γινόμενον ἀναγκαῖον ἔστι καὶ ὠφέλιμον, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου ὀφείλει διενεργεῖσθαι, οὗτινος πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τόδε προνόμιον πέφυκε, κήδεσθαι καὶ προνοεῖν τῆς συστάσεως καὶ διαμονῆς τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ἁγίων ἐκκλησιῶν, ἱερῶν τε σκηνωμάτων, καὶ σεπτῶν καταγωγίων, καὶ ἐπιχορηγεῖσθαι αὐτοῖς τὴν ὕπαρξιν ἀνέκλειπτον, καὶ τὴν διαμονὴν βεβαίαν καὶ ἀμετάπτωτον· ἀνθ' ὧν οἱ κατὰ καιροὺς θεόθεν ἀνειλημμένοι τοὺς πνευματικοὺς αὐτοῦ οἴακας κυβερνῆται, διὰ φροντίδος ἔχουσιν ἐνδείκνυσθαι κατὰ πάντα καιρὸν τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς κηδεμονίαν καὶ περιποίησιν, καὶ δὴ καὶ τὰ πανταχόθεν προσκομιζόμενα αὐτοῖς παλαιγενῆ καὶ ἀρχαῖα γράγμματα τῶν σεβασμίων μοναστηρίων, ὅσα ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς πατριαρχευσάντων ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ καὶ δικαίου λόγου σαφῶς ἐχόμενα διετελέσθησαν, προνοίᾳ τῆς ἐκκλησίας ἀνακαινίζειν διὰ τῶν νεωτέρων γραμμάτων ἐπὶ διαμονῇ μακρᾷ τῶν καταρξαμένων πραγμάτων· τούτῳ γὰρ καὶ μόνῳ τῷ τρόπῳ εἰς μακρὰν τὰ πράγματα παρατείνεται, καὶ παλιζωίαν ἀπολαμβάνουσι διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἀνακαινίσεως, καὶ τῆς τοῦ πανδαμάτορος χρόνου φθορᾶς ἀπαλάττοντας, ὅπερ οὐ διέλειπε μέχρι τοῦ νῦν ἐνεργούμενον, ὡς συντελοῦν ἀναγκαίως πρὸς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἐπισύστασιν. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν προσεκομίσθη καὶ ἐνεφανίσθη ἡμῖν ἤδη προεκδοθὲν γράμμα ἡμέτερον πατριαρχικόν, συνοδικόν, σιγιλλιῶδες ἐν μεμβράναις, βεβαιοῦν ἄλλα προγενέστερα γράμματα τῶν πάλαι καὶ πρόπαλαι ἀοιδίμων πατριαρχῶν, τοῦτε μακαρίτου γέροντος κὺρ Διονυσίου καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ, τοῦ γέροντος δηλονότι κὺρ Παρθενίου, καὶ τοῦ κὺρ Ἰάσαφ τοῦ κὺρ Μητροφάνους, τοῦ κὺρ Ἱερεμίου, τοῦ κὺρ Θεοκτίστου καὶ τῶν μετ' ἐκείνους, μέχρι τοῦ κὺρ Νεοφύτου, καὶ ἐπέκεινα, ἅπερ ἐπεβραβεύθησαν καθ' ἕκαστον, καὶ τῇ ἐν τῇ περιφήμῳ νήσῳ Χίῳ κειμένῃ Θείᾳ καὶ Ἱερᾷ Βασιλικῇ Νεαμονῇ,

διαλαμβάνοντα, ὡς οἱ κατὰ καιροὺς ἀείμνηστοι Βασιλεῖς ἐκεῖνοι, ἤτοι Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος, Ἰσάκιος ὁ Κομνηνός, Κωνσταντῖνος Δούκας, Διογένης Ρωμανός, Μιχαὴλ Δουκας, Νικηφόρος Βοτανιάτης, Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος, καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεφήναντα διὰ βασιλικῶν αὐτῶν γραμμάτων καὶ χρυσοβούλλων τοῦ μηδένα διασεῖσαι καὶ παρασαλεῦσαι οὐδέν τι τῶν τῆς μονῆς ταύτης ἐθῶν τε καὶ τάξεων, ἀλλὰ ταύτην τὴν θείαν Νέαν μονὴν αὐτοδέσποτον εἶναι καὶ αὐτόνομον, καὶ ἐσᾳεὶ ἔσεσθαι ὥστε πάσης ἀρχοντικῆς τε καὶ ἐξουσιαστικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀνωτέραν συντηρεῖσθαι αὐτήν, καὶ τὸ αὐτοδέσποτον πλουτεῖν, καὶ διατελεῖν ἐλευθέραν, ἀδούλωτον καὶ ἀκαταπάτητον καὶ ἀνενόχλητον παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, καὶ ἐπὶ τῇ ἀποφάσει ταύτῃ τῶν πάλαι βασιλέων ἐπεκυρώσαντο καὶ ἐβεβαίωσαν οἱ ῥηθέντες ἀοίδιμοι πατριάρχαι διὰ γραμμάτων αὐτῶν. Οἵστισι γράμμασι συμφώνως προεξεδόθη καὶ πρὸ ἡμῶν τὸ προρρηθὲν σιγιλλῶδες ἐπιβεβαιοῦν καὶ σινιστῶν τὰ παλαιγενῆ ἐκεῖνα χρυσόβουλλα καὶ γράμματα. Τανῦν δὲ δεηθέντων αὖθις τῶν πατέρων τῆς ῥηθείσης μονῆς ἐπιβεβαιωθῆναι αὐτὰ ταῦτα καὶ ἐξ ἑτέρου γράματος ἡμῶν συμφώνως τῷ προεκδοθέντι εἰς περισσοτέραν ἀσφάλειαν, δεῖν ἔγνωμεν ἀποδέξασθαι προσηνῶς τὴν αἴτησιν αὐτῶν ταύτην ὡς εὔλογον, καὶ πρὸς σύστασιν ἀφορῶσαν τοῦ ῥηθέντος μοναστηρίου· καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἀπαξάπαντα τὰ προρηθέντα γράμματα, ὅσα ἔκπαλαι καὶ καθεξῆς μέχρις ἡμῶν ἐφιλοτιμήθησαν τῇ ἱερᾷ καὶ σεβασμίᾳ Νέα μονῇ Χρυσοβούλλά τε καὶ λοιπὰ πατριαρχικὰ γράμματα περὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς ἔχωσι τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἀμετάθετον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, καὶ ἀμετάτρεπτον. Ἡ δὲ ῥηθεῖσα ἱερὰ καὶ βασιλικὴ μονὴ ἡ Νέα σὺν τοῖς μετοχίοις αὐτοῖς μετὰ καὶ τοῦ ἀφιερωθέντος αὐτῇ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πλακιδιωτίσσης

τοῦ ἐν τῇ Χώρᾳ Καλιμασία, ἔτι δὲ καὶ μετὰ τοῦ ἐν τῇ Νήσῳ Σάμῳ μετοχίου καὶ μοναστηρίου αὐτῶν τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Προφήτου Ἠλιοῦ, ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς Μεγάλης Λάκκας, καὶ πάντων τῶν πραγμάτων καὶ κτημάτων αὐτῶν κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, εἴη ἐλευθέρα, αὐτόνομος, ἀδέσποτος, ἀδούλωτος, ἀνενόχλητος, ἀκαταπάτητος καὶ ὅλως ἀνεπηρέαστος παρὰ παντὸς προσώπου ἀρχιερατικοῦ· καὶ μήτε ὁ κατὰ καιροὺς μητροπολίτης Χίου, μήτε ἄλλος τις μικρὸς ἢ μέγας ἔχει ἄδειαν ζητεῖν τε πολὺν ἢ ὀλίγον ἀπὸ τῆς μονῆς ταυτης, μήτε παρά τινος τῶν τῆς Χίου κληρικῶν, ἢ τῶν κατὰ καιροὺς πατριαρχικῶν ἐξάρχων ἐνοχλῆσθαι αὐτήν. Οἱ δὲ ἐν αὐτῇ μονάζοντες ὁσιώτατοι πατέρες διάγωσιν ἀθόρυβοι καὶ ἀνενόχλητοι, ὡς προσήκει τῷ ἀγγελικῷ σχήματι, μνημονεύοντες παρρησία μόνον τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, καὶ μηδὲν ἄλλο ἀπαιτοῦντος τοῦ κατὰ καιροὺς Πατριάρχου, ὥσπερ ἐστὶν ἐν πᾶσι τοῖς Βασιλικοῖς μοναστηρίοις. Ἔτι δὲ κυβερνᾶσθαι τὴν αὐτὴν ταύτην μόνον κατὰ τάξιν τῶν βασιλικῶν χρυσοβούλλων καὶ τῶν πατριαρχικῶν σιγιλλίων, ἃ καὶ φυλάττεσθαι ἀσφαλῶς καθόλου καὶ ἐκπληροῦσθαι ἐθέλομεν ἔν τε ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς μετοχίοις τοῖς οὖσι, μετὰ τοῦ μετέπειτα ἀφιερωθέντος αὐτῇ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πλακιδιωτίσσης, τοῦ ἐν τῇ Καλιμασιᾷ καὶ τοῦ ἐν τῇ Σάμῳ μετοχίου τοῦ Προφήτου Ἠλιοὺ ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ αὐξήσει καὶ βελτιώσει τῆς εἰρημένης Θείας μονῆς. Κεφαλὴν δὲ καὶ προεστῶτα τῶν ἐνασκουμένων πάντων εἶναι τὸν κατὰ καιροὺς ἡγούμενον, ἔχοντα καὶ τὰς ἔκπαλαι αὐτοῦ ἀξίας καὶ τιμὰς καὶ διάγοντα ὡς καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἡγουμένους· φέρειν τε καὶ πατερίτζαν κατὰ τὸ ἐπικρατῆσαν ἔθος τῆς μονῆς ταύτης ὅπου, ἂν προσκληθείς, μηδενὸς ἐναντιουμένου αὐτῷ περὶ τούτου ἔχοντα ἐπ' ἀδείας προσκαλεῖν, ὃν ἂν θέλῃ τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ ἐκτελεῖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτῷ τὰς τυχούσας χειροτονίας ἀκωλύτως κατὰ τὴν κανονικὴν παρατήρησιν, μηδενός τε τολμῶντος κωλύειν ταφῆναι ἐν

τῷ μοναστηρίῳ αὐτῶν. Ἔχωσι τε ἄδειαν οἱ ἐν αὐτῷ πατέρες ὅπου ἂν προσκληθεῖεν κείρειν μοναχοὺς καὶ ἐρχομένους ἐν τῇ αὐτῶν μονῇ συνταχθῆναι, ὡσαύτως τε καὶ μοναζούσας τὰς βουλομένας μονάσαι ἐν τῷ μετοχίῳ αὐτῶν, τῷ ἐν τῇ Καλιμασίᾳ· κληρονομεῖν τε καὶ λαμβάνειν ἀνεμποδίστως τὰ πράγματα τῶν τελευτώντων Καλογήρων τῆς μονῆς ταύτης, ἢ ἔσω τῆς πόλεως ἢ ἔξω ἐν τοῖς χωρίοις μὴ τολμοῦντος τοῦ μητροπολίτου Χίου ἐνοχλεῖν αὐτοὺς περὶ τούτου, ἢ ἐμποδίζειν τὸν βουληθέντα ταφῆναι ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτῶν καὶ ζητεῖν λαβεῖν ἀπὸ τοῦ ψυχικοῦ ἐκείνου ἀφιερώματος. Πρὸς τούτοις ἐχέτωσαν ἐξουσίαν οἱ τῆς μονῆς ταύτης πατέρες ἐκλέγειν κατὰ καιροὺς καὶ ἀποκαθιστᾶν ἡγούμενον, ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ, ὃν ἂν βούλοιντο· ἄλλα δέ τινι μὴ ἐξέστω συμβάλλειν ἐκεῖσε ἡγούμενον κατ' οὐδένα τρόπον. Ὃς δ' ἂν βουληθῇ ἀθετῆσαι καὶ παρασαλεῦσαι τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα, τὰς ἀποφάσεις δηλονότι τῶν χρυσοβούλλων καὶ τῶν πατριαρχικῶν σιγιλλίων, καὶ κατεπεμβῆναι τῆς μονῆς ταύτης, καὶ βλάψαι τοὺς ἐν αὐτῇ πατέρας καὶ ζημιῶσαι ἢ τῶν μετοχίων αὐτῆς καταπατῆσαι, καὶ τὰ πρὸς αὔξησιν καὶ βελτίωσιν αὐτῆς κωλύσαι, ὁ τοιοῦτος τοῦ μὲν ἱεροῦ ὢν καταλόγου, ἀργὸς ἔστω παρὰ ἱεροπραξίας, καταφρονῶν δὲ τῆς ἀργίας, καὶ ἀφωρισμένος ἀπὸ Θεοῦ, ὡς ὑπόδικος τελεία καθαιρέσει. Λαϊκὸς δέ, ἀφωρισμένος ἀπὸ Θεοῦ κυρίου Παντοκράτορος, καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον αἰωνίως, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπόδικος. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἐπεδόθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν σιγιλλιῶδες συνοδικόν, ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα τῇ ἁγίᾳ Βασιλικῇ Νέα μονῇ· ,αψκε. μηνὶ Μαΐῳ(1).

(1) Ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Νέας Μονῆς ὑπάρχουσιν ἓξ Χρυσόβουλλα, καὶ δύο πατριαρχικὰ σιγίλλια, ἀντιγραφέντα μὲν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μυριοφύτων κυροῦ Γρηγορίου τοῦ Φωτεινοῦ ἐκ τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Σάμον μονῇ τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ ὑπαρχόντων χειρογράφων, ἐπικυρωθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ πρώην Ἡγεμόνος πρίγκηπος Μιλτ. Ἀριστάρχου. — Τὰ θεσπίσματα ταῦτα ἔδωκα εἰς τύπωσιν, ὅτε ὁ

Ἱερεμίας ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

† ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος
† ὁ Χαλκηδόνος Νικόδημος.
† ὁ Ἀγχιάλου Καλλίνικος.
† ὁ Μονεμβασίας Γρηγόριος.
† ὁ Δέρκων Νικόδημος.
† ὁ Νικομηδείας Παῦλος.
† ὁ Κρήτης Γεράσιμος.
† ὁ Χίου Δανιήλ.
† ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Δανιήλ.
† ὁ Φερσάλων Κωνστάντιος.

ἐλλόγιμος κ. Γ. Ζολώτας Γυμνασιάρχης, μ' ἐπληροφόρησεν ὅτι τινὰ τούτων ἐτυπώθησαν ἐν τῷ περιοδικῷ «Πανδώρας», καὶ ὅτι καὶ ἄλλα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἀλήθεια». Τὴν Πατριαρχικὴν ταύτην ἐφημερίδα προθύμως μοὶ παρέσχεν ὁ Ἅγιος Χίου ἐξ ἧς ἀντέγραψα καὶ ὅσα ἐν ἐκείνῃ ὑπάρχουσιν, ἅτινα συμπεριέλαβον ἐνταῦθα, ἐκτὸς τῶν δύω πρώτων καὶ τῶν δύο τελευταίων ἀφεθέντων ὡς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ ἁγίου Μυριοφύτων ἔχουσι.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λυγεραὶ ἢ θεριστικὰ ἄσματα

1 Ἡ Ἀρετή. . . . . σελ 3
2 Ἡ ἁρπαγή. . . . . » 5
3 Ὁ Τσολάκης . . . . . » 6
4 Ὁ Βορι̯ᾶς καὶ τὸ ναυκλόπουλο . . . . . » 7
5 Τὸ στοίχημα. . . . . » 8
6 Οἱ λῃσταί . . . . . » 10
7 Ἡ πέρδικα καὶ ὁ κυνηγός . . . . . » 11
8 Ἡ ἄγνωστος ἀδελφή . . . . . » 12
9 Ἡ κατ' ἀνάγκην ψευδομένη . . . . . » 13
10 Ἡ ἀγαπῶσα . . . . . » 14
11 Ἡ κατάρα. . . . . » 16
12 Ἡ τιμή . . . . . » 17
13 Ἡ γενναιόψυχος . . . . . » 19
14 Ἡ μητρικὴ στοργή . . . . . » 20
15 Ἡ μηλι̯ά . . . . . » 22
16 Τὸ ἁμάρτημα. . . . . » 23
17 Ἡ τιμία κόρη. . . . . » 24
18 Ἡ δόκιμος μοναχή . . . . . » 25
19 Ἡ συμβουλή . . . . . » 25
20 Ὅπου ὁ ἕνας, ἐκεῖ καὶ ὁ ἄλλος . . . . . » 26
21 Ἡ ἀνάγκη. . . . . » 28
22 Τὸ ἀσυγχώρητον ἁμάρτημα . . . . . » 29
23 Ἡ Ξανθή . . . . . » 31
24 Τὰ μάγια. . . . . » 32
25 Ἡ ἀτυχής. . . . . » 34
26 Ἡ δίκη . . . . . » 34
27 Ὁ νεκρὸς ἀδελφός. . . . . » 37
28 Τὰ δύο ἀγαπημένα . . . . . » 38
29 Ἡ ἐνάρετος κόρη . . . . . » 40
30 Ὁ Δράκος. . . . . » 41
31 Ἡ ψυχορραγοῦσα. . . . . » 41
32 Ἡ παθοῦσα . . . . . » 43
33 Ἡ ἀπατηθεῖσα . . . . . » 44
34 Ὁ ἐπιτυχών . . . . . » 45
35 Ὁ Χάρων. . . . . » 46

36 Τὸ ῥαφτόπουλο . . . . . σελ. 47
37 Ἡ ἄπιστος . . . . . » 47
38 Ἡ ἄστοργος μήτηρ . . . . . » 48
39 Ἡ καταρωμένη . . . . . » 49
40 Ὁ Διγενῆς . . . . . » 49
41 Ὁ γάμος τῶν ποντικῶν . . . . . » 50
42 Ὁ κατηχούμενος . . . . . » 51
43 Ὁ κατηχῶν . . . . . » 52
44 Ἡ ἐνάρετος . . . . . » 53
45 Ἡ πιστὴ σύζυγος . . . . . » 54
46 Ἡ ἄπιστος νύμφη . . . . . » 55
47 Ἡ ἄσπλαγχνος . . . . . » 56
48 Ἡ κακολογία . . . . . » 57
49 Ὁ νεκρὸς ἀδελφός . . . . . » 58
50 Τὸ Φραγκόπουλο . . . . . » 59
51 Τὸ ἀμπέλι . . . . . » 60
52 Οἱ ποντικοί . . . . . » 61
53 Ὁ ξενοθερίζων . . . . . » 64
54 Υἱὸς καὶ μήτηρ . . . . . » 64
55 Τὸ Ἀργυράκη . . . . . » 65
56 Ἡ ταλαίπωρος κόρη . . . . . » 66
57 Τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο . . . . . » 68
58 Ὁ Λύγερινὸς καὶ ἡ Σεβαστή . . . . . » 69
59 Ἡ σταθερὰ ἀγάπη . . . . . » 70
60 Τὸ σκλαβόπουλο . . . . . » 71
61 Ὄνειρον . . . . . » 73
62 Ἡ μετάνοια . . . . . » 74
63 Ὁ Πορφύρης . . . . . » 75
64 Ὁ σεισμὸς τοῦ 1881 . . . . . » 77
65 Οἱ Ἄραβες . . . . . » 79
66 Ὁ Μικροκωσταντῖνος . . . . . » 80
67 Οἱ ἀριθμοί . . . . . » 82
68 Ἡ Μαυριανή . . . . . » 84
69 Ὁ φθόνος . . . . . » 85
70 Ὁ ἐξηνταρίτικος γάμος . . . . . » 86
71 Ὁ Ἅγιος Γεώργιος . . . . . » 87
72 Τὸ νεραντζοφίλημα . . . . . » 89

Τὸ μυρολόγι τῆς Παναγίας

73 Τὸ μυρολόγι τῆς Παναγίας . . . . . » 93
74 Ἕτερον μυρολόγι . . . . . » 98

Ποιμενικά

75 Κατὰ τὴν κουρὰν τῶν προβάτων . . . . . σελ. 103
76 Ὁ ποιμὴν καὶ οἱ λησταί . . . . . » 105
77 Ἡ πιστὴ σύζυγος . . . . . » 106
78 Τσομπάνης καὶ Χάρων . . . . . » 108
79 Ὁ Βασίλης καὶ οἱ λησταί . . . . . » 109

Εἰδύλλιον

80 Εἰδύλλιον . . . . . » 113

Γαμήλια ᾄσματα τῶν ποιμένων

81 Γαμήλια ᾄσματα τῶν ποιμένων 17 . . . . . » 131

Τὰ κατὰ τὸν γάμον ἐν τῷ χωρίῳ Πυργίῳ

82 Ὁ γάμος ἐν Πυργίῳ . . . . . » 137
83 Λιανοτράγουδα 46 . . . . . » 143
84 Ἐρωτικὰ δίστιχα 115 . . . . . » 149

Αἰνίγματα

85 Αἰνίγματα 130 . . . . . » 163
86 Τὸ ὄνειρον . . . . . » 187

Αἱ Ἀπόκρεω

87 Αἱ ἀπόκρεω . . . . . » 193
88 Ὁ ξενητευμένος . . . . . » 195
89 Ἡ κακὴ σύζυγος . . . . . » 196
90 Ἡ μονολογοῦσα . . . . . » 197
91 Ἡ παράκλησις . . . . . » 198
92 Ἡ παπαδιά . . . . . » 199
93 Ἐξομολόγησις . . . . . » 200
94 Ἡ ξεμωραμένη . . . . . » 201
95 Τραγούδια τοῦ σμικτοῦ χοροῦ 8 . . . . . » 201
96 Ὁ κρασοπατέρας . . . . . » 205

Νανουρίσματα

97 Νανουρίσματα 11 . . . . . » 209

Παροιμίαι

98 Παροιμίαι 793 . . . . . » 215

SISMANOGLIO MEGARO

Ὁ Κληδονας

99 Τὰ κατὰ τὸν κληδόνα δίστιχα 32 . . . . . σελ. 321

Προσευχαὶ τοῦ λαοῦ

100 Προσευχαὶ τοῦ λαοῦ 8 . . . . . » 329

Ἔθιμα κατὰ θάνατον

101 Τὰ κατὰ θάνατον ἔθιμα . . . . . » 335
102 Ἡ μήτηρ πρὸς θυγατέρα . . . . . » 342
103 Μήτηρ πρὸς υἱὸν ἠρραβωνισμένον . . . . . » 343
104 Ἡ σύζυγος πρὸς τὸν σύζυγον . . . . . » 345
105 Μυρολόγια ἐν τῷ χωρίῳ Πυργί . . . . . » 346
106 Ἡ σύζυγος ὑπὲρ τοῦ συζύγου . . . . . » 347

Ἀνάμικτα

107 Τὸ πρωτοπαλλήκαρον καὶ ὁ Ἀγᾶς . . . . . » 355
108 Ἡ φιλοξενία ἐν Ὀλύμποις . . . . . » 358
109 Γνῶμαι καὶ δεισιδαιμονίαι 58 . . . . . » 359
110 Περὶ Λαζάρου . . . . . » 374
111 Τὰ Βάϊα . . . . . » 376
112 Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάς . . . . . » 377
113 Σημειώσεις ἐξαχθεῖσαι ἔκ τινων παλαιογράφων . . . . . » 378

Χειρόγραφα

114 Χειρόγραφα ἀντιγραφέντα ἐκ τῶν πρωτοτύπων . . . . . » 389
« Ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ χωρίου Ἁγίου Γεωργίου . . . . . » 389
« Τοῦ χωρίου Κοινῆς . . . . . » 407
« Τῆς Μονῆς τῶν Μουδῶν . . . . . » 414
« Ἐξ ἄλλου κώδικος τῆς Μονῆς τῶν Μουδῶν . . . . . » 426
« Ἐξ ἄλλου κώδικος τῆς Μονῆς τῶν Μουδῶν . . . . . » 430
« Ὁ Νικόλαος Ἀριστάρχης καὶ ἡ Δημογεροντία Χίου . . . » 449
« Χειρόγραφα Πυργίου . . . . . » 451
« Ψήφισμα Πυργίων . . . . . » 463
« Τοῦ χωρίου Καλαμωτῆς . . . . . » 467
« Χωρίου Ἀμάδων . . . . . » 480
« Ἁγίου Γεωργίου τοῦ ἐπιλεγομένου Καταργοῦ . . . . » 482
« Μονῆς Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Στηρᾶ ἢ Ῥαούση . . . » 483
115 Ἡ Χίος κατὰ τὸ 1810 . . . . . » 485
116 Ἡ Δημογεροντία Χίου μετὰ τὸ 1822 . . . . . » 516
Χρυσόβουλλα καὶ σιγιλλιώδη θεσπίσματα . . . . . » 539